

ROZPORZĄDZENIE MINISTRA FINANSÓW

z dnia 5 lipca 2006 r.

w sprawie szczegółowej klasyfikacji wydatków strukturalnych

Na podstawie art. 16 ust. 4 pkt 2 ustawy z dnia 30 czerwca 2005 r. o finansach publicznych (Dz. U. Nr 249, poz. 2104 i Nr 169, poz. 1420 oraz z 2006 r. Nr 45, poz. 319 i Nr 104, poz. 708) zarządza się, co następuje:

§ 1. Ustala się szczegółową klasyfikację wydatków strukturalnych, o których mowa w art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 30 czerwca 2005 r. o finansach publicznych, zgodnie z załącznikiem do rozporządzenia.

§ 2. Klasyfikację wydatków strukturalnych w sposób określony rozporządzeniem stosuje się do wydatków poniesionych od początku roku 2006.

§ 3. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.¹⁾

Minister Finansów: w z. *E. Suchocka-Roguska*

¹⁾ Niniejsze rozporządzenie było poprzedzone rozporządzeniem Ministra Finansów z dnia 21 grudnia 2004 r. w sprawie szczegółowej klasyfikacji wydatków strukturalnych (Dz. U. Nr 285, poz. 2851 oraz z 2005 r. Nr 266, poz. 2238).

Załącznik do rozporządzenia Ministra Finansów
z dnia 5 lipca 2006 r. (poz. 856)

KLASYFIKACJA WYDATKÓW STRUKTURALNYCH

1. Sektor produkcyjny

11 Rolnictwo

111 Inwestycje w gospodarstwa rolne

Modernizacja gospodarstw rolnych prowadząca do ich dostosowania do warunków funkcjonowania na rynku.

Wydatki na:

- 1) budowę, remont połączony z modernizacją budynków lub budowli służących do produkcji rolnej oraz do przechowywania i magazynowania produktów rolnych wraz z zakupem i montażem instalacji technicznej i wyposażenia,
- 2) zakup lub instalację maszyn, urządzeń, wyposażenia lub narzędzi do produkcji rolnej, przechowywania, magazynowania, przygotowywania produktów rolnych do sprzedaży, w tym: sprzętu do uprawy, pielęgnacji, ochrony i nawożenia oraz zbioru roślin, ciągników rolniczych, maszyn lub urządzeń do przygotowywania, przechowywania, czyszczenia, sortowania, kalibrowania, konfekcjonowania produktów rolnych, maszyn lub urządzeń do przygotowywania lub składowania pasz, maszyn lub urządzeń do pojenia lub zadawania pasz, urządzeń do pozyskiwania lub przechowywania mleka, urządzeń do usuwania lub składowania odchodów zwierzęcych oraz urządzeń niezbędnych do utrzymania czystości i higieny produkcji,
- 3) zakup gruntów rolnych,
- 4) zakup budynków lub budowli, o ile zakup ten jest ściśle związany z celami projektu,
- 5) zakładanie sadów lub plantacji wieloletnich, obejmujące wyłącznie zakup kwalifikowanego materiału roślinnego, wyposażenia, tj. konstrukcji do podtrzymywania roślin oraz folii lub agrowłókniny do ściółkowania, oraz koszty grodzenia nowo zakładanych sadów lub plantacji,
- 6) wyposażanie pastwisk: grodzenie, budowę wiat dla zwierząt, zakup i instalację urządzeń do pojenia zwierząt oraz budowę ujęć wody lub jej doprowadzanie,
- 7) zakup zwierząt hodowlanych (stada podstawowego) — zwierząt należących do gatunków gospodarskich, osobników hodowlanych w rozumieniu przepisów o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich,
- 8) budowę, zakup i instalację urządzeń do nawadniania upraw — urządzeń do nawodnień ciśnieniowych łącznie z ujęciami wody oraz urządzeń zraszających, chroniących rośliny przed przymrozkami,

- 9) zakup, instalację i budowę urządzeń służących ochronie środowiska (dotyczy projektów w zakresie składowania odchodów zwierzęcych, odpadów, mycia i czyszczenia sprzętu), poprawie warunków utrzymania zwierząt i podniesieniu standardów higienicznych produkcji rolnej.

112 Rozpoczynanie działalności przez młodych rolników

Jednorazowa premia na ułatwienie założenia lub przejęcia gospodarstw przez młodych rolników oraz wsparcie modernizacji tych gospodarstw w celu dostosowania do wymogów rynku, poprawy ich dochodowości (poprawa jakości, zmiana profilu produkcji, zwiększenie skali produkcji, zwiększenie wartości dodanej oraz wydajności pracy) oraz poprawy warunków higienicznych i bezpieczeństwa żywności, dobrostanu zwierząt, ochrony środowiska, bezpieczeństwa pracy.

113 Specjalistyczne doksztalcanie zawodowe w dziedzinie rolnictwa

Szkolenia rolników i innych osób pracujących w rolnictwie w celu podwyższenia poziomu wiedzy i umiejętności osób zaangażowanych w działalność rolniczą w zakresie:

- 1) ekonomiki i zarządzania gospodarstwem rolnym lub produkcją leśną,
- 2) podejmowania nowych, rynkowo zorientowanych kierunków produkcji rolnej,
- 3) technologii produkcji rolniczej lub leśnej,
- 4) poprawy jakości i higieny produkcji oraz bezpieczeństwa produkcji,
- 5) poprawy warunków utrzymania zwierząt,
- 6) ochrony środowiska naturalnego,
- 7) upowszechniania zasad zwykłej, dobrej praktyki rolniczej,
- 8) programów rolnośrodowiskowych, w tym rolnictwa ekologicznego.

Wydatki na:

- 1) zakup materiałów do celów dydaktycznych,
- 2) opracowanie, dystrybucję materiałów szkoleniowych,
- 3) nabór uczestników szkoleń,
- 4) wynajem sal dydaktycznych,
- 5) wynagrodzenia wykładowców,

- 6) dojazd, zakwaterowanie i wyżywienie wykładowców oraz uczestników szkolenia,
- 7) tłumaczenia konieczne do celów dydaktycznych,
- 8) zakup sprzętu i pomocy dydaktycznych niezbędnych do realizacji projektu szkoleniowego,
- 9) zatrudnienie kierownika projektu,
- 10) zatrudnienie personelu administracyjnego, odpowiedzialnego wyłącznie za projekt,
- 11) zakup materiałów biurowych,
- 12) usługi telekomunikacyjne,
- 13) energię elektryczną,
- 14) obsługę księgową,
- 15) podróże służbowe.

114 Poprawa przetwarzania i obrotu produktami rolnymi

Budowa, modernizacja i dostosowanie do warunków funkcjonowania na rynku zakładów produkcyjnych lub infrastruktury handlu hurtowego artykułami rolnymi, działających w obszarze przetwórstwa i marketingu artykułów rolnych.

Wydatki na:

- 1) budowę lub remont połączony z modernizacją budynków lub budowli (wraz z infrastrukturą techniczną): produkcyjnych, magazynowych, kontroli laboratoryjnej, socjalnych lub do prowadzenia handlu hurtowego,
- 2) zakup lub instalację maszyn lub urządzeń do magazynowania lub przygotowania artykułów rolnych do przetwarzania, zapewniających jakość i bezpieczeństwo żywności,
- 3) zakup lub instalację maszyn lub urządzeń do przetwarzania artykułów rolnych,
- 4) zakup lub instalację maszyn lub urządzeń do magazynowania produktów lub półproduktów oraz ich przygotowania do sprzedaży,
- 5) zakup lub instalację aparatury pomiarowej, kontrolnej oraz sprzętu do sterowania procesem produkcji lub magazynowania, w tym oprogramowania,
- 6) zakup środków transportu niezbędnych dla sprawnego przebiegu procesu technologicznego lub gospodarki magazynowej w zakładzie,
- 7) zakup specjalistycznych środków transportu związanych z dostawą surowca lub zbytem produktów, zapewniających spełnienie warunków bezpieczeństwa żywności lub dobrostanu zwierząt,
- 8) budowę lub modernizację oczyszczalni ścieków wraz z siecią kanalizacyjną,
- 9) budowę lub modernizację kotłowni,

- 10) przygotowanie dokumentacji technicznej,
- 11) przygotowanie dokumentacji ekonomicznej: kosztorysów, analiz ekonomicznych, biznesplanów, analiz rynkowych, analiz marketingowych,
- 12) zaświadczenia, pozwolenia, opłaty i wszelką dokumentację związaną z ich uzyskaniem,
- 13) nadzór urbanistyczny, architektoniczny i budowlany,
- 14) obsługę geodezyjną,
- 15) usługi dotyczące zarządzania projektem związanym z realizacją zadania,
- 16) nabycie patentów i licencji.

12 Leśnictwo

121 Inwestycje w leśnictwie

Modernizacja gospodarstw leśnych prowadząca do ich dostosowania do warunków funkcjonowania na rynku oraz inwestycje w lasach mające na celu znaczne zwiększenie ich wartości ekonomicznej, ekologicznej i społecznej.

122 Inwestycje w technologii pozyskiwania, przetwarzania oraz obrotu produktami leśnymi

Modernizacja i dostosowanie do warunków funkcjonowania na rynku zakładów działających w obszarze przetwórstwa i marketingu artykułów leśnych.

Wydatki na:

- 1) inwestycje w celu poprawienia i racjonalizacji zbierania, przetwarzania i sprzedaży produktów leśnych,
- 2) inwestycje związane z użyciem drewna jako surowca ograniczone do prac poprzedzających przetwórstwo, z wyłączeniem przetwórstwa przemysłowego.

123 Promowanie nowych rynków zbytu produktów leśnych

Promowanie nowych rynków dla zastosowania i sprzedaży produktów leśnych.

124 Zakładanie stowarzyszeń właścicieli lasów

Zakładanie stowarzyszeń właścicieli lasów w celu pomocy ich członkom w prowadzeniu zrównoważonej i efektywnej gospodarki leśnej.

125 Odbudowanie potencjału produkcji leśnej zachwianego na skutek klęsk i wprowadzenie instrumentów zapobiegawczych

Odbudowa funkcji gospodarczych, ekologicznych i społecznych terenów leśnych zniszczonych wskutek klęsk lub pożarów oraz wprowadzenie działań zapobiegających powstaniu szkód.

- Wydatki na:
- 1) pozyskanie, zbiór, zakup nasion, szyszek i owoców oraz ich fuszczenie,
 - 2) przechowywanie, przysposobienie i stratyfikację nasion,
 - 3) zagospodarowanie drzewostanów nasiennych i zachowawczych,
 - 4) produkcję i zakup materiału sadzeniowego,
 - 5) melioracje agrotechniczne,
 - 6) przygotowanie gleby pod odnowienia, przebudowę, poprawki i uzupełnienia,
 - 7) odnowienie i przebudowę powierzchni leśnych,
 - 8) wykonanie poprawek i uzupełnień,
 - 9) pielęgnowanie upraw, młodników i drzewostanów,
 - 10) inwentaryzację i ochronę cennych obiektów przyrodniczych, łącznie z nowelizacją programów ochrony przyrody,
 - 11) budowę i modernizację obiektów szkółkarskich oraz zakup maszyn i urządzeń szkółkarskich,
 - 12) budowę i modernizację elementów zagospodarowania rekreacyjnego i turystycznego,
 - 13) budowę i modernizację infrastruktury edukacyjnej,
 - 14) zakup maszyn i urządzeń do zagospodarowania i ochrony lasu,
 - 15) ochronę lasu przed szkodliwymi czynnikami biologicznymi,
 - 16) ochronę różnorodności biologicznej,
 - 17) budowę i modernizację dróg technologicznych i przeciwpożarowych oraz infrastruktury drogowej celem udostępnienia i ochrony kompleksów leśnych,
 - 18) budowę i modernizację infrastruktury przeciwpożarowej oraz zakup sprzętu, urządzeń i pojazdów dla celów ochrony przeciwpożarowej,
 - 19) przygotowanie dokumentacji technicznej,
 - 20) przygotowanie dokumentacji ekonomicznej: kosztorysów, analiz ekonomicznych, biznesplanów, analiz rynkowych, analiz marketingowych,
 - 21) zaświadczenia, pozwolenia, opłaty i wszelką dokumentację związaną z ich uzyskaniem,
 - 22) nadzór urbanistyczny, architektoniczny i budowlany,
 - 23) obsługę geodezyjną,
 - 24) usługi dotyczące zarządzania projektem związanym z realizacją zadania,
 - 25) nabycie patentów i licencji.
- 126 Zalesianie na gruntach niewykorzystanych rolniczo**
- Zalesianie terenów rolniczych dostosowane do lokalnych warunków, w tym także środowiskowych.
- Wydatki na:
- 1) nakłady na założenie uprawy leśnej,
 - 2) nakłady na ogrodzenie uprawy leśnej,
 - 3) nakłady na pielęgnację uprawy przez okres 5 lat,
 - 4) premie na każdy hektar zalesionej ziemi dla pokrycia kosztów utrzymania przez okres do 5 lat,
 - 5) premie na każdy hektar zalesionej ziemi dla pokrycia utraty dochodu z powodu zalesienia przez okres do 20 lat,
 - 6) premie zalesieniowe.
- 127 Poprawa i utrzymanie stabilności ekologicznej w lasach chronionych**
- Wspieranie działań służących utrzymaniu i poprawie stabilności ekologicznej w lasach chronionych.
- 128 Specjalistyczne doszkadzanie zawodowe w dziedzinie leśnictwa**
- Szkolenia przygotowujące właścicieli lasów i inne osoby zaangażowane w działalność leśną do zarządzania lasem w celu poprawy funkcji ekonomicznych, ekologicznych i społecznych lasów.
- 13 Promowanie adaptacji i rozwoju obszarów wiejskich**
- 1301 Wspieranie działań służących poprawie jakości gruntów**
- Wspieranie działań służących poprawie jakości gruntów.
- 1302 Scalanie gruntów**
- Poprawa struktury obszarowej gospodarstw rolnych poprzez wsparcie postępowania scaleniewego.
- Wydatki na:
- 1) analizę i ocenę materiałów geodezyjno-kartograficznych,
 - 2) pomiary niezbędne do opracowania projektu scalenia,
 - 3) opracowanie dokumentacji związanej z oceną oddziaływania projektu na środowisko,
 - 4) stabilizację nowych granic nieruchomości (działek),
 - 5) sporządzenie ostatecznej dokumentacji geodezyjno-prawnej,

- 6) wykonanie, zmiany, ułożenie lub wybudowanie urządzeń służących udostępnieniu i wykorzystaniu gruntów wydzielonych w wyniku scalenia wraz z koniecznymi pracami przygotowawczymi, w tym urządzenie przepustów itp.,
- 7) działania melioracyjne, które w zależności od struktury gospodarstw rolnych są niezbędne do ułatwienia zagospodarowania terenów upraw,
- 8) budowę lub modernizację dróg rolniczych i dojazdów do zabudowań gospodarczych poszczególnych uczestników postępowania wydzielanych w ramach postępowania scaleniowego,
- 9) działania niezbędne w związku ze zmianą dotychczasowej struktury gospodarstwa rolnego lub leśnego, określone w projekcie scalenia gruntów (w tym likwidacja zbędnych miedz, roboty rekultywacyjne umożliwiające uprawę nowo wydzielonych gruntów),
- 10) przygotowanie koncepcji projektu ogólnego związanego z realizacją zadania wraz z niezbędnymi uzgodnieniami,
- 11) przygotowanie dokumentacji ekonomicznej: kosztorysów, analiz ekonomicznych,
- 12) uzyskanie zaświadczeń, pozwoleń, opłaty i wszelką dokumentację,
- 13) nadzór budowlany związany z realizacją projektu (zagospodarowania poscaleniowego),
- 14) obsługę geodezyjną,
- 15) obsługę finansowo-księgową.

1303 Wdrażanie usług związanych ze wspieraniem i zarządzaniem gospodarstwem rolnym

Wspieranie tworzenia na wsi systemu usług związanych z prowadzeniem działalności rolniczej. Wspieranie doradztwa rolniczego, świadczenie usług doradczych w zakresie korzystania z pomocy w ramach Wspólnej Polityki Rolnej (WPR), instrumentów towarzyszących WPR oraz polityki strukturalnej.

Wydatki na:

- 1) pomoc w przygotowaniu dokumentów niezbędnych dla uzyskania wsparcia finansowego, tj. wniosków o pomoc, wniosków o płatność, projektów przedsięwzięć lub planów rozwoju gospodarstwa rolnego, oraz pomoc doradczą świadczoną w trakcie realizacji projektów,
- 2) organizację doradztwa grupowego dla rolników,
- 3) przygotowanie ulotek doradczych.

1304 Obrót produktami rolnymi dobrej jakości

Wspieranie organizacji sprzedaży produktów rolnych dobrej jakości.

1305 Podstawowe usługi dla gospodarstw i ludności wiejskiej

Stymulowanie aktywności środowisk lokalnych i ich zaangażowania w tworzenie i realizację lokalnych strategii rozwoju obszarów wiejskich oraz budowanie partnerstwa publiczno-prywatnego na rzecz rozwoju i promocji regionu.

Wydatki na:

- 1) przygotowanie opracowań, analiz, ekspertyz, dokumentacji oraz wsparcie eksperckie służące opracowaniu strategii rozwoju obszarów wiejskich,
- 2) pomoc doradczą i ekspercką związaną z tworzeniem lokalnych grup działania (LGD) — opracowywanie statutów, regulaminów, prowadzenie prac związanych z rejestracją itp.,
- 3) zatrudnienie personelu (wynagrodzenia wraz z kosztami ubezpieczeń, delegacje), wynajem lub utrzymanie pomieszczeń biurowych, konserwacje i naprawę sprzętu biurowego, opłaty telekomunikacyjne, pocztowe oraz opłaty związane z zakładaniem łączy oraz użytkowaniem sieci internetowej, zakup wyposażenia i sprzętu biurowego,
- 4) organizację przedsięwzięć o charakterze informacyjnym i szkoleniowym tematycznie związanych z zakresem zintegrowanych strategii rozwoju obszarów wiejskich (ZSROW), tj. seminaria, szkolenia, konferencje itp., w tym: wynajęcie sal wraz ze sprzętem audiowizualnym, opracowanie, druk i dystrybucję materiałów szkoleniowo-informacyjnych, zatrudnienie wykładowców i pokrycie kosztów ich delegacji,
- 5) działania na rzecz promocji regionu (zasoby przyrodnicze i kulturowe, specyficzne produkty, imprezy itd.) oraz inicjatywy podejmowane przez LGD, w tym opracowywanie i druk broszur, folderów, plakatów oraz materiałów audiowizualnych do bezpłatnej dystrybucji, tworzenie stron internetowych, zakup powierzchni reklamowych, przygotowanie emisji w radio i TV materiałów reklamowych, wynajem stoisk na targach, udział podmiotów i osób działających w obszarze związanym ze ZSROW w imprezach promocyjnych,
- 6) prowadzenie bezpłatnego doradztwa w zakresie zasad przygotowywania projektów inwestycyjnych o charakterze zbieżnym z celami wypracowanej ZSROW (wynagrodzenia ekspertów/pracowników),
- 7) organizację imprez kulturalnych służących promocji regionu i jego tożsamości kulturowej (festiwale, targi, pokazy itp.), udostępnienie terenu, wynajmem sprzętu i wyposażenia, obsługi (w tym: ochrona, opieka medyczna), ubezpieczenia,
- 8) doskonalenie i rozwój działalności LGD — zatrudnienie konsultantów, przygotowanie opracowań, analiz, ekspertyz, dokumentacji oraz udział członków i personelu LGD w szkoleniach,

- 9) współpracę i wymianę doświadczeń pomiędzy LGD (na poziomie krajowym i międzynarodowym) w zakresie wdrażania strategii oraz organizację pracy LGD (zarządzanie, monitorowanie itp.),
- 10) organizację wyjazdów studyjnych, udział w seminariach organizowanych przez inne LGD (przejazd, zakwaterowanie, diety uczestników, zatrudnienie tłumacza).

1306 Odnowa i rozwój wsi oraz ochrona i kultywowanie dziedzictwa kulturowego na wsi

Podniesienie standardu życia i pracy na wsi oraz podniesienie jej atrakcyjności turystycznej i inwestycyjnej, pobudzenie aktywności środowisk lokalnych na rzecz promocji wartości związanych z miejscową specyfiką społeczną, kulturową i przyrodniczą.

Wydatki na:

- 1) budowę lub adaptację połączoną z remontem oraz wyposażaniem obiektów publicznych pełniących funkcje kulturalne (świetlice, domy kultury itp.),
- 2) budowę, odnawianie i urządzenie placów zabaw, obiektów sportowych, ścieżek rowerowych, szlaków pieszych służących do użytku publicznego,
- 3) kultywowanie tradycji społeczności lokalnych oraz tradycyjnych zawodów,
- 4) kształtowanie centrów wsi poprzez odnawianie lub budowę placów, parkingów, chodników, oświetlenia ulicznego itp.,
- 5) urządzenie terenów zielonych, parków i innych miejsc wypoczynku,
- 6) budowę lub przebudowę połączoną z remontem elementów małej infrastruktury turystycznej oraz rekreacyjnej, w tym systemów informacji wizualnej,
- 7) zagospodarowanie zbiorników i cieków wodnych w obrębie miejscowości,
- 8) rewitalizację lub adaptację połączoną z remontem obiektów zabytkowych użytkowanych na cele publiczne oraz odnawianiem lub konserwacją lokalnych pomników historycznych i miejsc pamięci,
- 9) zakup i odnawianie nieużytkowanych obiektów charakterystycznych dla tradycji budownictwa wiejskiego regionu i ich adaptację na cele publiczne,
- 10) wyburzenie i rozbiórkę zdewastowanych budynków i budowli publicznych, jeżeli niemożliwe jest ich odnowienie i dalsze użytkowanie,
- 11) przygotowanie dokumentacji technicznej, ekonomicznej, kosztorysów, analiz ekonomicznych, zaświadczeń, pozwoleń, opłaty oraz nadzór urbanistyczny, architektoniczny, konserwatorski i budowlany, obsługę geodezyjną oraz usługi dotyczące zarządzania projektem.

1307 Różnicowanie działalności rolniczej i działalności okołorolniczej w celu zapewnienia dywersyfikacji zatrudnienia lub alternatywnych źródeł dochodów w rolnictwie

Wspieranie rozwoju dodatkowej działalności wykorzystującej istniejące zasoby gospodarstwa i regionu, uwzględniającej potrzeby rynku oraz stwarzającej warunki do rozwoju wielofunkcyjnych i trwałych ekonomicznie gospodarstw; tworzenie alternatywnych źródeł dochodów, zwiększanie opłacalności produkcji i usług w gospodarstwie rolnym.

Wydatki na:

- 1) rozbudowę, nadbudowę, przebudowę lub remont połączony z modernizacją istniejących budynków mieszkalnych i gospodarczych na cele agroturystyczne oraz ich wyposażenie (pokoje gościnne, pomieszczenia wspólne dla gości, łazienki, kuchnie),
- 2) urządzenie miejsc do wypoczynku, zakup wyposażenia i sprzętu turystycznego lub rekreacyjnego dla działalności turystycznej, a także zwierząt służących do celów terapeutycznych, sportowych lub rekreacyjnych,
- 3) budowę lub remont połączony z modernizacją obiektów budowlanych (z wyłączeniem budowy budynków mieszkalnych); roboty budowlane, transport, instalacje, materiały i wyposażenie, związane z realizacją projektu,
- 4) zakup i instalację wyposażenia, zakup maszyn, urządzeń i sprzętu, w tym oprogramowania,
- 5) zakup sprzętu komputerowego i oprogramowania,
- 6) zakup środków transportu na potrzeby świadczenia usług transportowych (z wyłączeniem zakupu samochodów osobowych przeznaczonych do przewozu mniej niż 8 osób wraz z kierowcą) i prowadzenia działalności gospodarczej,
- 7) zagospodarowanie terenu na potrzeby prowadzenia planowanej działalności w ramach projektu,
- 8) zakładanie plantacji roślin wieloletnich przeznaczonych na cele energetyczne (w tym: zakup roślinnego materiału nasadzeniowego), wspieranie wytwarzania materiałów energetycznych z biomasy (zagospodarowanie słomy, odpadów łąkowych, leśnych),
- 9) wspieranie uruchomienia lub rozwoju dodatkowej działalności zbliżonej do rolnictwa w zakresie rzemiosła i rękodzielnictwa, drobnych usług na rzecz mieszkańców obszarów wiejskich oraz sprzedaży lub promocji przez Internet produktów rolnych i usług, prowadzenia na małą skalę przetwórstwa produktów rolnych lub jadalnych produktów leśnych, a także usług na rzecz rolnictwa i gospodarki leśnej,
- 10) przygotowanie dokumentacji technicznej,

- 11) przygotowanie dokumentacji ekonomicznej: kosztorysów, analiz ekonomicznych, biznesplanów, analiz rynkowych, analiz marketingowych,
- 12) uzyskanie zaświadczeń, pozwoleń oraz wszelką dokumentację związaną z realizacją projektu,
- 13) nadzór urbanistyczny, architektoniczny i budowlany,
- 14) obsługę geodezyjną,
- 15) usługi dotyczące zarządzania projektem,
- 16) nabycie patentów i licencji.

1308 Zarządzanie zasobami wodnymi dla potrzeb rolnictwa

Wspieranie projektów z zakresu melioracji wodnych szczegółowych i podstawowych, projektów związanych z kształtowaniem przekroju podłużnego i poprzecznego oraz układu poziomego koryta cieku naturalnego, wykraczające poza działania związane z utrzymaniem wód, służące regulacji stosunków wodnych w glebie, ułatwieniu jej uprawy oraz ochronie użytków rolnych przed powodzią.

Wydatki na:

1. budowę lub modernizację urządzeń melioracji wodnych szczegółowych, takich jak:
 - 1) rowy wraz z budowlami związanymi z nimi funkcjonalnie,
 - 2) rurociągi o średnicy poniżej 0,6 m,
 - 3) drenowania,
 - 4) groble na obszarach nawadnianych,
 - 5) systemy nawodnień grawitacyjnych,
 - 6) fitomelioracje i agromelioracje,
 - 7) systemy przeciwerozyjne,
 - 8) pierwsze zagospodarowanie zmeliorowanych trwałych łąk i pastwisk,
2. budowę lub modernizację urządzeń melioracji wodnych podstawowych oraz kształtowanie przekroju podłużnego i poprzecznego oraz układu poziomego koryta cieku naturalnego, wykraczające poza działania związane z utrzymaniem wód, w tym:
 - 1) budowle piętrzące, budowle upustowe oraz obiekty służące do ujmowania wody,
 - 2) stopnie wodne, zbiorniki wodne, kanały wraz z budowlami związanymi z nimi funkcjonalnie,
 - 3) rurociągi o średnicy co najmniej 0,6 m,
 - 4) budowle przeciwpowodziowe wraz z drogami dojazdowymi do tych budowli,
 - 5) budowle regulacyjne,

- 6) stacje pomp, z wyjątkiem stacji wykorzystywanych do nawodnień ciśnieniowych,
- 7) budowle wstrzymujące erozję wodną,
- 8) drogi dojazdowe, niezbędne do właściwego użytkowania obszarów zmeliorowanych,

3. opracowanie dokumentacji technicznej projektów.

1309 Rozwój i poprawa infrastruktury związanej z rozwojem rolnictwa

Poprawa lub umożliwienie rolnikom dostępu do infrastruktury technicznej na obszarach wiejskich.

Wydatki na:

- 1) budowę lub remont połączony z modernizacją dróg wewnętrznych, w tym:
 - a) dróg dojazdowych do gruntów rolnych i leśnych,
 - b) placów manewrowych, dojazdów itp. na terenie prowadzenia przez rolnika działalności rolniczej,
- 2) budowę lub remont połączony z modernizacją urządzeń zaopatrzenia w wodę, w tym:
 - a) ujęć wody,
 - b) urządzeń służących do magazynowania i uzdatniania wody,
 - c) sieci i przyłączy wodociągowych,
 - d) urządzeń regulujących ciśnienie wody,
- 3) budowę lub remont połączony z modernizacją urządzeń do odprowadzania i oczyszczania ścieków, w tym urządzeń do gromadzenia, odprowadzania, przesyłania i oczyszczania ścieków pochodzących z gospodarstwa domowego lub rolnego,
- 4) budowę lub remont połączony z modernizacją sieci i urządzeń zaopatrzenia w energię, w tym:
 - a) przyłączy do istniejącej sieci energetycznej: elektroenergetycznej, gazowej, ciepłej,
 - b) instalacji elektroenergetycznych,
 - c) indywidualnych urządzeń zaopatrzenia w energię ze źródeł skojarzonych lub odnawialnych,
- 5) budowę lub remont połączony z modernizacją obiektów budowlanych, w tym:
 - a) zakup lub instalację maszyn i urządzeń,
 - b) rozruch mechaniczny i technologiczny maszyn i urządzeń,
 - c) przygotowanie dokumentacji technicznej,
 - d) przygotowanie dokumentacji ekonomicznej: kosztorysów, analiz ekonomicznych, planów przedsięwzięć, analiz rynkowych, analiz marketingowych,

- e) uzyskanie zaświadczeń, pozwoleń, opłaty i wszelką dokumentację,
- f) nadzór urbanistyczny, architektoniczny i budowlany związany z realizacją projektu,
- g) obsługę geodezyjną,
- h) usługi dotyczące zarządzania projektem,
- i) nabycie patentów i licencji.

1310 Wspieranie działalności turystycznej

Wsparcie przedsięwzięć związanych z turystyką na obszarach wiejskich.

1311 Wspieranie rozwoju rzemiosła związanego z gospodarstwami rolnymi

Wsparanie działalności związanej z rozwojem rzemiosła na obszarach wiejskich. Rozwój podstawowych usług na rzecz gospodarki wiejskiej i ludności wiejskiej.

1312 Ochrona środowiska naturalnego w związku z utrzymaniem gruntów, lasów i krajobrazów jak również z poprawą dobrostanu zwierząt

Wsparanie metod produkcji rolniczej opracowanych w celu ochrony środowiska i utrzymania terenów wiejskich związanych z:

- 1) użytkowaniem gruntów rolnych zgodnie z zasadami ochrony i poprawy jakości środowiska, krajobrazu, zasobów naturalnych, gleby,
- 2) niskointensywnymi systemami wypasania,
- 3) zachowaniem środowisk rolnych o wysokiej wartości przyrodniczej,
- 4) stosowaniem planowania środowiskowego w praktyce rolniczej.

1313 Odbudowanie potencjału produkcji rolnej zachwianej na skutek klęsk żywiołowych i wprowadzenie właściwych instrumentów zapobiegawczych

Odbudowa funkcji gospodarczych, ekologicznych i społecznych obszarów rolnych zniszczonych wskutek klęsk żywiołowych lub pożarów oraz wprowadzenie działań zapobiegających powstaniu szkód.

Przywrócenie rolniczego potencjału produkcyjnego zniszczonego naturalnymi katastrofami oraz wprowadzanie odpowiednich instrumentów zapobiegawczych.

1314 Montaż finansowy

Łączenie różnych źródeł finansowania.

14 Rybołówstwo

141 Dostosowanie nakładu połowowego do zasobów

Obejmuje wypłatę premii na rzecz armatorów za:

- 1) złomowanie statków rybackich,
- 2) przeniesienie statków do krajów trzecich lub zmianę ich przeznaczenia,
- 3) tworzenie wspólnych przedsiębiorstw z partnerami z krajów trzecich w celu dostosowania liczby statków rybackich do możliwości odnowy stad ryb bałtyckich dla zapewnienia stabilności finansowej i efektywnej działalności rybakom pozostającym w rybołówstwie.

142 Odnowa i modernizacja floty rybackiej

Odnowa floty rybackiej poprzez wsparcie modernizacji statków rybackich oraz budowy nowych jednostek rybackich, przy jednoczesnym wycofaniu posiadanej jednostki bez wsparcia ze środków publicznych.

Wydatki na:

- 1) budowę nowego statku rybackiego,
- 2) modernizację statku rybackiego.

143 Przetwórstwo i rynek rybny, znajdowanie oraz promowanie nowych rynków zbytu na produkty rybne, działania organizacji obrotu rynkowego

1. Zwiększenie produkcji, poprawa rentowności, poprawa jakości i konkurencyjności przetwórstwa rybnego oraz poprawa funkcjonowania rynku rybnego.

Wydatki w szczególności na:

- 1) zakup, budowę, odbudowę, przebudowę lub remont budynków lub budowli bezpośrednio związanych z procesami przetwórstwa produktów rybnych,
- 2) budowę, rozbudowę, przebudowę lub remont infrastruktury zakładów przetwórstwa produktów rybnych,
- 3) zakup lub wymianę urządzeń bezpośrednio związanych z procesem przetwórstwa produktów rybnych,
- 4) budowę, rozbudowę, przebudowę lub remont zaplecza socjalnego w zakładach przetwórstwa produktów rybnych,
- 5) zakup środków transportu wewnętrznego w zakładach przetwórstwa produktów rybnych oraz specjalistycznych środków transportu zewnętrznego bezpośrednio związanych z realizacją celów projektu,
- 6) wyposażenie zakładów przetwórstwa produktów rybnych w urządzenia lub technologie podnoszące warunki bezpieczeństwa i higieny pracy,
- 7) zakup, budowę, odbudowę, rozbudowę, przebudowę, adaptację, remont, wymianę, naprawę urządzeń redukujących oddziaływanie na środowisko,
- 8) zastosowanie technik lub technologii przetwarzania odpadów produktów rybnych w celu wprowadzenia ich na rynek,

- 9) poprawę jakości zdrowotnej produktów rybnych wymaganej na podstawie przepisów o ochronie zdrowia zwierząt oraz o zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt,
- 10) wdrożenie dobrej praktyki produkcyjnej (GMP) lub dobrej praktyki higienicznej (GHP), o których mowa w przepisach o warunkach zdrowotnych żywności i żywienia,
- 11) uzyskanie certyfikatu lub innego dokumentu poświadczającego, że produkty rybne cechują się szczególną jakością lub pochodzeniem,
- 12) otrzymanie produktu rybnego o zwiększonej wartości dodanej.

2. Znajdowanie oraz promowanie nowych rynków zbytu na produkty rybne.

Wydatki w szczególności na:

- 1) opracowanie i przeprowadzenie kampanii promocyjnych produktów rybnych,
- 2) organizowanie targów lub wystaw tematycznych związanych z sektorem rybołówstwa morskiego lub rybactwa śródlądowego oraz uczestnictwo w tych targach lub wystawach,
- 3) opracowanie i przeprowadzenie badań rynku rybnego,
- 4) prowadzenie doradztwa w zakresie sprzedaży i marketingu produktów rybnych,
- 5) działania związane z certyfikacją produktów rybnych, znakowaniem produktów rybnych, opakowywaniem produktów rybnych, racjonalizacją lub standaryzacją nazw produktów rybnych.

3. Działania organizacji obrotu rynkowego.

Wydatki w szczególności na:

- 1) poniesione koszty administracyjne związane z prowadzoną działalnością przez organizacje producentów rybnych,
- 2) realizację programu na rzecz poprawy jakości produktów rybnych,
- 3) prowadzenie krótkoterminowych działań w ramach wspólnego interesu w szerszym zakresie niż operacje zazwyczaj podejmowane w ramach organizacji producentów rybnych w celu realizacji Wspólnej Polityki Rybackiej.

144 Ochrona i rozwój zasobów wodnych, chów i hodowla ryb oraz rybołówstwo śródlądowe

Stworzenie stabilnych podstaw przyrodniczych do prowadzenia racjonalnej gospodarki rybackiej w wodach morskich i śródlądowych z zachowaniem równowagi i różnorodności biologicznej w środowisku wodnym.

Wydatki w szczególności na:

- 1) budowę albo odbudowę, rozbudowę, przebudowę lub montaż urządzenia lub zespołu urządzeń

umożliwiających wędrówkę ryb dwuśrodowiskowych,

- 2) adaptację, remont, wymianę, naprawę lub techniczne wyposażenie urządzenia lub zespołu urządzeń umożliwiających wędrówkę ryb dwuśrodowiskowych, dokonane w celu poprawy efektywności ich działania lub poprawy bezpieczeństwa wędrówki tych ryb,
- 3) budowę sztucznej rafy w polskich obszarach morskich,
- 4) budowę i wyposażenie w urządzenia techniczne nowego obiektu chowu lub hodowli ryb,
- 5) odbudowę, rozbudowę lub przebudowę istniejącego obiektu chowu lub hodowli ryb lub adaptację, remont, wymianę, naprawę lub wyposażenie istniejącego obiektu chowu lub hodowli ryb w urządzenia techniczne,
- 6) modernizację albo budowę łodzi rybackiej,
- 7) przedsięwzięcie środków wspomagających rybołówstwo śródlądowe, z wyłączeniem tych inwestycji, na które może być udzielona pomoc finansowa na realizację projektu w zakresie chowu i hodowli ryb.

145 Rybacka infrastruktura portowa

Modernizacja i rozbudowa istniejącej infrastruktury portowej służącej rybołówstwu przez m.in. unowocześnienie operacji wyładunkowych, poprawę warunków przechowywania produktów rybnych, bezpieczeństwa rozładunków oraz stworzenie warunków do prowadzenia pierwszej sprzedaży produktów rybnych.

Wydatki w szczególności na:

- 1) zakup, budowę, odbudowę, rozbudowę, przebudowę, remont lub naprawę obiektów budowlanych lub urządzeń służących do wyładunku produktów rybołówstwa morskiego,
- 2) zakup, budowę, odbudowę, rozbudowę, przebudowę, remont lub naprawę obiektów budowlanych lub urządzeń służących do konserwacji lub naprawy statków rybackich,
- 3) zakup, budowę, odbudowę, rozbudowę, przebudowę lub remont magazynów osprzętu rybackiego,
- 4) zakup, budowę, odbudowę, rozbudowę lub remont zaplecza socjalnego rybaków,
- 5) budowę, odbudowę, rozbudowę, przebudowę lub remont nabrzeża lub miejsca postoju statków rybackich,
- 6) budowę, odbudowę, rozbudowę, przebudowę lub remont falochronów,
- 7) zakup, budowę, odbudowę, rozbudowę, przebudowę, adaptację lub remont budynków, budowli lub innych obiektów budowlanych służących do wstępnego przetwarzania produktów rybołówstwa morskiego,

- 8) zakup, budowę, odbudowę, rozbudowę, przebudowę lub remont magazynów lub chłodni służących wyłącznie do przechowywania produktów rybołówstwa morskiego,
- 9) budowę, rozbudowę, przebudowę lub remont wytwórni lodu oraz ich wyposażenie w niezbędne urządzenia techniczne,
- 10) budowę, rozbudowę, przebudowę lub remont obiektów budowlanych służących do mycia skrzyń i innych pojemników,
- 11) zakup urządzeń służących do sortowania produktów rybołówstwa morskiego,
- 12) zakup środków transportu wewnętrznego w porcie lub przystani rybackiej.

146 Działania społeczno-ekonomiczne oraz czasowe zawieszenie działalności i inne rekompensaty finansowe

Pomoc finansowa dla rybaków, którzy utracili pracę w wyniku wycofania części floty rybackiej, współfinansowanie zakupu statków rybackich przez młodych rybaków w ramach ustalonego nakładu połowowego floty rybackiej oraz pomoc finansowa za okresowe zawieszenie działalności połowowej w razie np. wystąpienia katastrof ekologicznych czy zaistnienia zdarzeń uniemożliwiających wykonywanie rybołówstwa morskiego.

Wydatki na:

- 1) comiesięczne świadczenia dla rybaków w wieku powyżej 55 lat, którzy utracili pracę w wyniku wycofania statków rybackich,
- 2) jednorazowe premie za zaprzestanie działalności w rybołówstwie,
- 3) przekwalifikowanie zawodowe rybaków lub podjęcie działalności okotorybackiej przez rybaka, który utracił miejsce pracy na statku rybackim,
- 4) współfinansowanie zakupu statków rybackich przez młodych rybaków w ramach ustalonego nakładu połowowego floty rybackiej,
- 5) rekompensaty finansowe dla rybaków i armatorów statków rybackich za okresowe zawieszenie działalności połowowej w wyniku nadzwyczajnych okoliczności, porozumienia rybołowczego, umożliwienia odnowy zasobów oraz ograniczeń w stosowaniu określonego sprzętu lub metod (technik) połowowych.

147 Rybołówstwo przybrzeżne

Pomoc finansowa dla grup właścicieli statków rybackich oraz rodzin rybackich wykonujących rybołówstwo przybrzeżne.

Wydatki w szczególności na:

- 1) poprawę warunków bezpieczeństwa i higieny pracy na statkach rybackich,

- 2) podniesienie standardów technicznych portów i przystani rybackich,
- 3) poprawę warunków bezpieczeństwa i higieny pracy w portach i przystaniach rybackich,
- 4) wprowadzenie nowych technik lub technologii pozyskiwania lub wstępnego przetwarzania produktów rybołówstwa morskiego, w szczególności wprowadzenie bardziej selektywnych metod połowów,
- 5) zorganizowanie łańcucha produkcyjnego produktów rybnych wraz z dostarczeniem konsumentowi tych produktów.

148 Środki finansowane w ramach innych funduszy strukturalnych (Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego — EFRR, Europejskiego Funduszu Społecznego — EFS)

15 Wsparcie dla dużych przedsiębiorstw

151 Inwestycje w kapitał rzeczowy (budynki i wyposażenie, współfinansowanie pomocy państwa)

Poprawa oferty produktowej i technologicznej przedsiębiorstw poprzez wsparcie finansowe przedsiębiorstw dokonujących nowych inwestycji, polegających na utworzeniu lub rozbudowie przedsiębiorstwa, zarówno ze sfery produkcyjnej, jak i usługowej, jak również na rozpoczęciu w przedsiębiorstwie działalności obejmującej dokonywanie zasadniczych zmian produktu, produkcji lub procesu produkcyjnego oraz tworzenie nowych miejsc pracy związanych z nowymi inwestycjami.

Wydatki na:

- 1) środki trwałe, takie jak: budynki, budowle, maszyny i urządzenia,
- 2) wartości niematerialne i prawne, polegające na uzyskaniu patentu, nabyciu licencji lub nieopatentowanego know-how,
- 3) nowe inwestycje poprawiające konkurencyjność przedsiębiorstw na wspólnym rynku, zmniejszenie dystansu do firm unijnych i umożliwienie im skutecznego konkurowania,
- 4) działania obejmujące dokonywanie zasadniczych zmian produkcji, produktu lub procesu produkcyjnego, unowocześnienia technologii, poprawy jakości, zwiększenie wydajności pracy,
- 5) działania obejmujące: dokonywanie zasadniczych zmian wyrobu lub usługi, poszerzenie oferty towarowej oraz tworzenie nowych miejsc pracy związanych z nowymi inwestycjami, poprawę stanu środowiska,
- 6) tworzenie miejsc pracy związanych z nowymi inwestycjami,
- 7) wspieranie inwestycji innowacyjnych (włączając inwestycje z zakresu bezpieczeństwa i higieny pracy — BHP).

152 Technologie przyjazne środowisku, czyste i oszczędne technologie energetyczne

Zwiększenie konkurencyjności przedsiębiorstw w warunkach rynku poprzez wspieranie przedsiębiorstw zobligowanych do dostosowania swojej infrastruktury do wymogów ochrony środowiska z zakresu gospodarki wodno-ściekowej, ochrony powietrza oraz przedsięwzięć służących wdrażaniu zasad zintegrowanego podejścia do zapobiegania i ograniczania (kontroli) zanieczyszczeń.

Wydatki na:

- 1) inwestycje w zakresie ochrony środowiska w przedsiębiorstwach,
- 2) zmodernizowanie infrastruktury ochrony środowiska w przedsiębiorstwach,
- 3) modernizowanie instalacji przemysłowych w kierunku ograniczania materiałochłonności, energochłonności i ilości wytwarzanych odpadów w procesach produkcji,
- 4) dostosowanie przedsiębiorstw do wymogów prawa wspólnotowego w zakresie ochrony środowiska, m.in. poprzez uzyskanie pozwoleń zintegrowanych,
- 5) ograniczenie oddziaływania na środowisko modernizowanych instalacji,
- 6) upowszechnienie stosowania najlepszych dostępnych technik (BAT) w przedsiębiorstwach,
- 7) wdrażanie nowoczesnych, energooszczędnych, mało- lub bezodpadowych technologii,
- 8) inwestycje umożliwiające dostosowywanie się istniejących przedsiębiorstw do wymogów prawa wspólnotowego,
- 9) zmiany technologii służące eliminowaniu szkodliwych oddziaływań i uciążliwości poprzez zapobieganie emisjom do środowiska,
- 10) zmiany technologii służące zmniejszeniu zapotrzebowania na energię, wodę oraz surowce, ze szczególnym uwzględnieniem wtórnego wykorzystania ciepła odpadowego, oraz eliminacji wytwarzania odpadów,
- 11) zmiany technologii ukierunkowane na ograniczenie wielkości emisji niektórych substancji i energii do poziomu określonego w przepisach krajowych i wspólnotowych oraz w dokumentach referencyjnych BAT,
- 12) inwestycje w urządzenia ograniczające emisje zanieczyszczeń do środowiska — ograniczenie ładunku zanieczyszczeń odprowadzanych wraz ze ściekami przez przemysł do środowiska wodnego, a w szczególności substancji niebezpiecznych, oraz zmniejszenie ilości odprowadzanych ścieków przemysłowych do wód powierzchniowych, w tym nieoczyszczonych ścieków,
- 13) budowę lub modernizację oczyszczalni i podczyszczalni ścieków przemysłowych,
- 14) zmiany technologii w celu ograniczenia ilości zużywanego wody oraz ilości substancji niebezpiecznych odprowadzanych wraz ze ściekami,
- 15) obniżenie wielkości emisji do powietrza substancji zanieczyszczających z istniejących obiektów spalania paliw o mocy cieplnej wprowadzanej w paliwie większej niż 50 MW w celu poprawy jakości powietrza oraz dostosowanie funkcjonujących obiektów do norm określonych przepisami ochrony środowiska,
- 16) modernizację lub rozbudowę obiektów spalania paliw i systemów ciepłowniczych,
- 17) modernizację urządzeń lub wyposażenie obiektów spalania paliw w urządzenia lub instalacje do ograniczenia emisji zanieczyszczeń gazowych i pyłowych,
- 18) inwestycje w produkcję skojarzoną energii elektrycznej i ciepła,
- 19) konwersję obiektów spalania paliw na rozwiązania przyjazne środowisku,
- 20) przedsięwzięcia na rzecz wykorzystywania alternatywnych źródeł energii,
- 21) budowę, rozbudowę lub modernizację instalacji do odzysku lub unieszkodliwiania odpadów przemysłowych, ze szczególnym uwzględnieniem obiektów, które mogą pełnić funkcje usługowe, zgodnie z krajowym, wojewódzkimi, powiatowymi i gminnymi planami gospodarki odpadami, dla położonych w pobliżu jednostek gospodarczych, które nie mogą uniknąć wytwarzania odpadów,
- 22) budowę, rozbudowę i modernizację instalacji i urządzeń do odzysku, a w szczególności recyklingu lub unieszkodliwiania odpadów opakowaniowych i użytkowych, w tym po substancjach niebezpiecznych, wytwarzanych w danym przedsiębiorstwie lub grupie przedsiębiorstw,
- 23) budowę, rozbudowę lub modernizację instalacji do przekształcania odpadów w celu ułatwienia ich magazynowania i transportu oraz przygotowania do odzysku lub unieszkodliwiania,
- 24) budowę, rozbudowę lub modernizację instalacji do zbierania lub tymczasowego magazynowania odpadów, w szczególności odpadów niebezpiecznych,
- 25) budowę, modernizację i instalację urządzeń mających na celu ograniczenie ilości wytwarzanych odpadów oraz urządzeń zapewniających właściwe ewidencjonowanie odpadów,
- 26) przygotowanie dokumentacji technicznej, ekonomicznej, kosztorysów, analiz ekonomicznych, zaświadczeń, pozwoleń, opłaty oraz nadzór urbanistyczny, architektoniczny, konserwatorski i budowlany, obsługę geodezyjną oraz usługi dotyczące zarządzania projektem.

153 Usługi doradztwa dla przedsiębiorstw (umiędzynarodowienie działalności, zarządzanie eksportowe i środowiskowe, zakup technologii)

Umiędzynarodowienie przedsiębiorstw poprzez ułatwienie przedsiębiorcom prowadzącym działalność gospodarczą na terenie Polski nawiązania kontaktów z potencjalnymi kontrahentami zagranicznymi oraz umożliwienie prezentacji swej oferty eksportowej na targach i wystawach oraz związanych z nimi gospodarczych misjach zagranicznych.

Wydatki na:

- 1) udział przedsiębiorstw w imprezach promocyjnych, targowo-wystawienniczych za granicą oraz zagranicznych misjach gospodarczych,
- 2) nawiązywanie bezpośrednich kontaktów handlowych polskich przedsiębiorców z przedstawicielami firm zagranicznych w celu prezentacji swoich możliwości eksportowych na dany rynek,
- 3) poprawę pozycji konkurencyjnej przedsiębiorców objętych dofinansowaniem w stosunku do konkurentów korzystających z podobnych instrumentów promocji eksportu na rynkach zagranicznych, jak również wzrost skali umiędzynarodowienia polskich przedsiębiorstw,
- 4) promocję wpływającą na wzrost skali umiędzynarodowienia przedsiębiorstw i udział przedsiębiorstw w imprezach promocyjnych,
- 5) poprawę dostępu przedsiębiorstw do rynków zagranicznych,
- 6) ułatwienie nawiązania bezpośrednich kontaktów handlowych z potencjalnymi kontrahentami zagranicznymi,
- 7) prezentację oferty eksportowej na targach i wystawach oraz związanych z nimi gospodarczych misjach zagranicznych,
- 8) wsparcie udziału przedsiębiorców w:
 - a) wyjazdowych misjach gospodarczych związanych z udziałem w zagranicznych imprezach targowo-wystawienniczych,
 - b) targach i wystawach za granicą,
- 9) wzmocnienie współpracy pomiędzy przedsiębiorcami zarejestrowanymi w Polsce i zagranicznymi przedsiębiorcami,
- 10) przygotowanie i wdrożenie pakietów nowych usług dla przedsiębiorców,
- 11) poprawę istniejącej oferty usługowej dla przedsiębiorstw,
- 12) powstawanie sieci instytucji wspierania biznesu,
- 13) zakup wyposażenia poprawiającego świadczenie realizowanych usług lub umożliwiającego świadczenie nowych usług,

14) dostosowywanie pomieszczeń w celu poprawy świadczenia istniejących lub nowych usług dla przedsiębiorców,

15) inwestycje umożliwiające wdrożenie nowych pakietów usług dla przedsiębiorców,

16) poprawę funkcjonowania sieci instytucji wspierania biznesu (wymiana informacji, produktów czy usług, wspólna obsługa klientów przez kilka ośrodków sieci),

17) przygotowanie i wdrożenie pakietów nowych usług dla przedsiębiorców, realizowanych we współpracy z zagranicznymi instytucjami wspierania biznesu lub międzynarodowymi sieciami instytucji wspierania biznesu,

18) poprawę istniejącej oferty usługowej dla przedsiębiorstw, wdrażanej we współpracy z partnerami zagranicznymi lub międzynarodowymi sieciami instytucji wspierania biznesu:

a) przygotowanie krajowej sieci instytucji otoczenia biznesu do członkostwa w międzynarodowych sieciach instytucji wspierania biznesu, w tym poprzez dostosowanie zakresu usług i ich standardów,

b) działalność promocyjna instytucji wspierających przedsiębiorstwa oraz sieci instytucji otoczenia biznesu,

c) organizowanie konferencji i seminariów informacyjnych,

d) tworzenie i utrzymywanie stron internetowych, w tym głównie interaktywnych, zawierających aktualną ofertę dla przedsiębiorstw,

e) przygotowywanie, wydawanie i dystrybucja materiałów promocyjnych, w tym publikacji, jak również wspólnych materiałów promocyjnych sieci instytucji otoczenia biznesu,

f) budowa lub rozwój baz danych.

154 Usługi dla udziałowców (opieka zdrowotna i bezpieczeństwo, zapewnianie opieki osobom będącym na ich utrzymaniu)**155 Montaż finansowy**

Łączenie różnych źródeł finansowania.

Ułatwienie przedsiębiorcom dostępu do zewnętrznych źródeł finansowania inwestycji.

Wydatki na:

- 1) rozbudowę systemu poręczeń kredytowych i funduszy mikropożyczkowych, a także funduszy kapitału załączkowego,
- 2) dokapitalizowanie funduszy mikropożyczkowych,
- 3) dokapitalizowanie funduszy kapitału załączkowego,

- 4) ułatwienie funkcjonowania przedsiębiorstw poprzez wspieranie instytucji otoczenia biznesu dostarczających usług dla przedsiębiorstw.

16 Pomoc dla Małych i Średnich Przedsiębiorstw (MSP) oraz dla rzemiosła

161 Inwestycje w kapitał rzeczowy (budynki i wyposażenie, współfinansowanie pomocy państwa) — nabycie albo koszt wytworzenia środków trwałych

Wsparcie projektów inwestycyjnych poprawiających innowacyjność przedsiębiorstwa, związanych z unowocześnieniem zarówno jego sposobu działania, jak i oferty handlowej.

Poprawa oferty produktowej i technologicznej małych i średnich przedsiębiorstw poprzez wspieranie nowych inwestycji związanych z utworzeniem lub rozbudową przedsiębiorstw, jak również z rozpoczęciem w istniejącym przedsiębiorstwie działań obejmujących dokonywanie zasadniczych zmian produkcji bądź procesu produkcyjnego, zmian wyrobu lub usługi oraz tworzenie nowych miejsc pracy związanych z nowymi inwestycjami.

Wydatki na:

- 1) wspieranie nowych inwestycji związanych z utworzeniem lub rozbudową przedsiębiorstw, zarówno ze sfery produkcyjnej, jak i usługowej, w szczególności wydatki na środki trwałe, takie jak budynki, budowle, maszyny i urządzenia, wartości niematerialne i prawne, polegające na uzyskaniu patentu, nabyciu licencji lub nieopatentowanej wiedzy technicznej, technologicznej lub z zakresu organizacji i zarządzania,
- 2) utworzenie, rozbudowę lub nabycie przedsiębiorstwa,
- 3) nowe inwestycje poprawiające konkurencyjność przedsiębiorstw na rynku, zmniejszenie dystansu do firm unijnych i umożliwienie im skutecznego konkurowania,
- 4) wdrażanie wspólnych przedsięwzięć inwestycyjnych podejmowanych przez przedsiębiorstwa,
- 5) działania modernizacyjne w MSP prowadzące do wprowadzenia znaczącej zmiany produktu lub procesu produkcyjnego, unowocześnienia technologii, poprawy jakości, zwiększenia wydajności pracy,
- 6) rozszerzenie zakresu działalności gospodarczej,
- 7) modernizację środków produkcji,
- 8) unowocześnienie wyposażenia niezbędnego do prowadzenia działalności gospodarczej firmy,
- 9) dokonywanie zasadniczych zmian wyrobu lub usługi, w tym także zmian w zakresie sposobu świadczenia usług, poszerzenie oferty towarowej oraz tworzenie nowych miejsc pracy związanych

z nowymi inwestycjami, poprawę stanu środowiska,

- 10) wspieranie inwestycji innowacyjnych (włączając inwestycje z zakresu BHP).

162 Technologie przyjazne środowisku, czyste i oszczędne technologie energetyczne

Zwiększenie konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw w warunkach rynku poprzez wspieranie przedsiębiorstw zobligowanych do dostosowania swojej infrastruktury do wymogów ochrony środowiska z zakresu gospodarki wodno-ściekowej, ochrony powietrza oraz przedsięwzięć służących wdrażaniu zasad zintegrowanego podejścia do zapobiegania i ograniczania (kontroli) zanieczyszczeń.

Wydatki na:

- 1) inwestycje w zakresie ochrony środowiska w przedsiębiorstwach,
- 2) zmodernizowanie infrastruktury ochrony środowiska w przedsiębiorstwach,
- 3) modernizowanie instalacji przemysłowych w kierunku ograniczania materiałochłonności, energochłonności i ilości wytwarzanych odpadów w procesach produkcji,
- 4) dostosowanie wspieranych przedsiębiorstw do wymogów prawa wspólnotowego w zakresie ochrony środowiska, m.in. poprzez uzyskanie pozwoleń zintegrowanych,
- 5) ograniczenie oddziaływania na środowisko modernizowanych instalacji,
- 6) upowszechnienie stosowania BAT (z ang. BAT — *Best Available Techniques* — Najlepsza Dostępna Technika) w przedsiębiorstwach,
- 7) wdrażanie nowoczesnych, energooszczędnych, mało- lub bezodpadowych technologii,
- 8) inwestycje umożliwiające dostosowywanie się istniejących przedsiębiorstw do wymogów prawa wspólnotowego,
- 9) zmiany technologii służące eliminowaniu szkodliwych oddziaływań i uciążliwości poprzez zapobieganie emisjom do środowiska,
- 10) zmiany technologii służące zmniejszeniu zapotrzebowania na energię, wodę oraz surowce, ze szczególnym uwzględnieniem wtórnego wykorzystania ciepła odpadowego oraz eliminacji wytwarzania odpadów,
- 11) zmiany technologii ukierunkowane na ograniczenie wielkości emisji niektórych substancji i energii do poziomu określonego w przepisach krajowych i wspólnotowych oraz w dokumentach referencyjnych BAT,
- 12) inwestycje w urządzenia ograniczające emisje zanieczyszczeń do środowiska — ograniczenie ła-

- dunku zanieczyszczeń odprowadzanych wraz ze ściekami przez przemysł do środowiska wodnego, a w szczególności substancji niebezpiecznych, oraz zmniejszenie ilości odprowadzanych ścieków przemysłowych do wód powierzchniowych, w tym nieoczyszczonych ścieków,
- 13) budowę lub modernizację oczyszczalni i podczyszczalni ścieków przemysłowych,
 - 14) zmianę technologii w celu ograniczenia ilości zużywanej wody oraz ilości substancji niebezpiecznych odprowadzanych wraz ze ściekami,
 - 15) obniżenie wielkości emisji do powietrza substancji zanieczyszczających z istniejących obiektów spalania paliw o mocy cieplnej wprowadzanej w paliwie większej niż 50 MW w celu poprawy jakości powietrza oraz dostosowanie funkcjonujących obiektów do norm określonych przepisami ochrony środowiska,
 - 16) modernizację lub rozbudowę obiektów spalania paliw i systemów ciepłowniczych,
 - 17) modernizację urządzeń lub wyposażenie obiektów spalania paliw w urządzenia lub instalacje do ograniczenia emisji zanieczyszczeń gazowych i pyłowych,
 - 18) inwestycje w produkcję skojarzoną energii elektrycznej i ciepła,
 - 19) konwersję obiektów spalania paliw na rozwiązania przyjazne środowisku,
 - 20) przedsięwzięcia na rzecz wykorzystywania alternatywnych źródeł energii,
 - 21) budowę, rozbudowę lub modernizację instalacji do odzysku lub unieszkodliwiania odpadów przemysłowych, ze szczególnym uwzględnieniem obiektów, które mogą pełnić funkcje usługowe, zgodnie z krajowym, wojewódzkimi, powiatowymi i gminnymi planami gospodarki odpadami, dla położonych w pobliżu jednostek gospodarczych, które nie mogą uniknąć wytwarzania odpadów,
 - 22) budowę, rozbudowę i modernizację instalacji i urządzeń do odzysku, a w szczególności recyklingu lub unieszkodliwiania odpadów opakowaniowych i użytkowych, w tym po substancjach niebezpiecznych, wytwarzanych w danym przedsiębiorstwie lub grupie przedsiębiorstw,
 - 23) budowę, rozbudowę lub modernizację instalacji do przekształcania odpadów w celu ułatwienia ich magazynowania i transportu oraz przygotowania do odzysku lub unieszkodliwiania,
 - 24) budowę, rozbudowę lub modernizację instalacji do zbierania lub tymczasowego magazynowania odpadów, w szczególności odpadów niebezpiecznych,
 - 25) budowę, modernizację i instalację urządzeń mających na celu ograniczenie ilości wytwarzanych odpadów oraz urządzeń zapewniających właściwe ewidencjonowanie odpadów,
 - 26) przygotowanie dokumentacji technicznej, ekonomicznej, kosztorysów, analiz ekonomicznych, zaświadczeń, pozwoleń, opłaty oraz nadzór urbanistyczny, architektoniczny, konserwatorski i budowlany, obsługę geodezyjną oraz usługi dotyczące zarządzania projektem.
- 163 Usługi doradztwa dla przedsiębiorstw (informacja, planowanie działalności, usługi konsultingowe, marketing, projekty, umiędzynarodowienie działalności, zarządzanie eksportowe i środowiskowe, zakup technologii)**
- Zwiększenie poziomu konkurencyjności MSP prowadzących działalność gospodarczą poprzez ułatwienie dostępu do specjalistycznej pomocy doradczej. Umiędzynarodowienie małych i średnich przedsiębiorstw poprzez ułatwienie przedsiębiorcom prowadzącym działalność gospodarczą na terenie Polski nawiązania kontaktów z potencjalnymi kontrahentami zagranicznymi oraz umożliwienie prezentacji swej oferty eksportowej na targach i wystawach oraz związanych z nimi gospodarczych misjach zagranicznych, a także specjalistyczne usługi doradcze dla mikroprzedsiębiorstw (doradztwo wprowadzające innowacyjność w przedsiębiorstwie i zwiększające jego konkurencyjność).
- Wydatki na:
- 1) usługi doradcze w zakresie prowadzenia przedsiębiorstwa na terenie UE,
 - 2) usługi doradcze w zakresie jakości, dotyczące w szczególności:
 - a) projektowania, wdrażania i doskonalenia systemów zarządzania jakością, zarządzania środowiskowego lub zarządzania BHP,
 - b) uzyskiwania i odnawiania certyfikatów zgodności dla wyrobów, usług, surowców, maszyn i urządzeń, aparatury kontrolno-pomiarowej lub kwalifikacji personelu,
 - c) wydawania deklaracji zgodności producenta w zakresie określonym w lit. b,
 - d) zapewnienia bezpieczeństwa zdrowotnego żywności,
 - 3) usługi doradcze związane z innowacjami i nowymi technologiami, obejmujące z zakresu:
 - a) wdrażania strategii rozwoju przedsiębiorstwa w oparciu o nowe technologie i rozwiązania innowacyjne,
 - b) tworzenia przedsiębiorstw opartych na wykorzystaniu nowych technologii lub zamierzających podjąć działalność gospodarczą polegającą na wytwarzaniu wyrobów lub świadczeniu nowych usług na rynku polskim albo znacząco ulepszonych w porównaniu z występującymi na tym rynku,
 - c) wykorzystywania technologii informatycznych w przedsiębiorstwie,

- 4) usługi doradcze w zakresie: wprowadzania przez przedsiębiorcę produktów na nowe rynki zagraniczne, tworzenie sieci kooperacyjnych przedsiębiorstw, łączenia się przedsiębiorstw, pozyskiwania zewnętrznego finansowania na rozwój działalności gospodarczej,
- 5) udział przedsiębiorców w wyjazdowych misjach gospodarczych związanych z udziałem w zagranicznych imprezach targowo-wystawienniczych,
- 6) udział przedsiębiorców w targach lub wystawach za granicą,
- 7) nawiązywanie bezpośrednich kontaktów handlowych polskich przedsiębiorców z przedstawicielami firm zagranicznych w celu prezentacji swoich możliwości eksportowych na dany rynek,
- 8) poprawę pozycji konkurencyjnej przedsiębiorców objętych dofinansowaniem w stosunku do konkurentów korzystających z podobnych instrumentów promocji eksportu na rynkach zagranicznych, jak również wzrost skali umiędzynarodowienia polskich przedsiębiorstw,
- 9) promocję wpływającą na wzrost skali umiędzynarodowienia przedsiębiorstw i udział przedsiębiorstw w imprezach promocyjnych,
- 10) poprawę dostępu przedsiębiorstw do rynków zagranicznych,
- 11) ułatwienie nawiązania bezpośrednich kontaktów handlowych z potencjalnymi kontrahentami zagranicznymi,
- 12) prezentację oferty eksportowej na targach i wystawach oraz związanych z nimi gospodarczych misjach zagranicznych,
- 13) wsparcie udziału przedsiębiorstw w wyjazdowych misjach gospodarczych związanych z udziałem w zagranicznych imprezach targowo-wystawienniczych,
- 14) wzmocnienie współpracy pomiędzy przedsiębiorcami zarejestrowanymi w Polsce i zagranicznymi przedsiębiorcami,
- 15) opracowanie strategii umieszczenia produktu na nowym rynku zbytu,
- 16) wprowadzenie na rynek nowego produktu,
- 17) zdobycie nowej grupy klientów,
- 18) racjonalizację przepływów finansowych, towarów, materiałów, informacji wewnątrz przedsiębiorstwa,
- 19) komputeryzację, racjonalizację logistyki sprzedaży towarów i usług,
- 20) poprawę zarządzania wewnątrz firmy itp.,
- 21) wsparcie projektów dotyczących m.in. budowy i wzmocnienia Krajowego Systemu Usług (KSU) i organizacji należących do sieci KSU poprzez:
 - a) koordynację prac KSU oraz kierunków jego rozwoju, opracowywanie i wdrażanie wypracowanych procedur i zasad postępowania, zapewnienie narzędzi komunikacji i wymiany doświadczeń lub produktów w ramach sieci,
 - b) udoskonalanie i utrzymanie standardów świadczenia usług dla przedsiębiorców oraz standardów funkcjonowania organizacji należących do sieci, w tym audytów certyfikacyjnych,
 - c) zapewnienie wspólnej i kompleksowej oferty szkoleń konsultantów, badanie potrzeb szkoleniowych i szkolenia konsultantów,
 - d) promocję KSU i jego działań, analizę działań promocyjnych, aktualizację strategii promocyjnej i realizację działań z niej wynikających, m.in. organizowanie konferencji i seminariów, tworzenie i utrzymywanie stron internetowych, przygotowywanie, wydawanie oraz dystrybucję materiałów promocyjnych, w tym publikacji,
 - e) opracowywanie i wdrażanie nowego zakresu usług lub sposobów realizacji usług i ich marketingu,
- 22) wsparcie projektów inwestycyjnych niezbędnych dla właściwego funkcjonowania KSU i instytucji należących do sieci polegające na:
 - a) zakupie wyposażenia poprawiającego świadczenie realizowanych usług lub umożliwiającego świadczenie nowych usług,
 - b) dostosowywaniu pomieszczeń w celu poprawy świadczenia usług dla przedsiębiorców,
 - c) zapewnieniu sprawnego funkcjonowania KSU m.in. w zakresie wymiany informacji, produktów czy usług, wspólnej obsługi klientów przez kilka instytucji z sieci, w tym poprzez projekty polegające na opracowaniu oprogramowania wymiany informacji, włącznie z nadzorem techniczno-merytorycznym oraz analizą jego funkcjonowania,
- 23) wspieranie projektów zgłaszanych przez instytucje otoczenia biznesu oraz organizacje działające w sieci instytucji otoczenia biznesu świadczące usługi wyspecjalizowane na rzecz przedsiębiorstw, m.in.:
 - a) projekty polegające na przygotowaniu i wdrożeniu pakietów nowych usług dla przedsiębiorców,
 - b) projekty związane z poprawą istniejącej oferty usługowej dla przedsiębiorstw,
 - c) projekty związane z tworzeniem i utrzymywaniem standardów świadczenia usług dla przedsiębiorców, przez sieci instytucji otoczenia biznesu oraz standardów funkcjonowania instytucji należących do sieci,
- 24) poprawę istniejącej oferty usług dla przedsiębiorstw w zakresie projektów wdrażanych we

- współpracy z partnerami zagranicznymi lub międzynarodowymi sieciami instytucji otoczenia biznesu,
- 25) wspieranie projektów służących powstawaniu sieci instytucji otoczenia biznesu,
 - 26) wspieranie projektów inwestycyjnych niezbędnych dla właściwego funkcjonowania instytucji otoczenia biznesu oraz sieci instytucji otoczenia biznesu, świadczących usługi wyspecjalizowane o charakterze ponadregionalnym/regionalnym na rzecz przedsiębiorstw,
 - 27) wspieranie projektów o charakterze ponadregionalnym i regionalnym realizowanych we współpracy z zagranicznymi instytucjami otoczenia biznesu oraz z zagranicznymi sieciami instytucji otoczenia biznesu,
 - 28) poprawę funkcjonowania sieci instytucji otoczenia biznesu (wymiana informacji, produktów czy usług, wspólna obsługa klientów przez kilka ośrodków sieci),
 - 29) wspieranie projektów związanych z działalnością promocyjną instytucji otoczenia biznesu oraz ich sieci,
 - 30) przygotowanie krajowej sieci instytucji otoczenia biznesu do członkostwa w międzynarodowych sieciach instytucji otoczenia biznesu, w tym poprzez dostosowanie zakresu usług i ich standardów,
 - 31) działalność promocyjną instytucji otoczenia biznesu, ich sieci oraz działania mające na celu zwiększenie zasięgu oddziaływania sieci instytucji otoczenia biznesu,
 - 32) organizowanie konferencji i seminariów informacyjnych,
 - 33) tworzenie i utrzymywanie stron internetowych, w tym głównie interaktywnych, zawierających aktualną ofertę dla przedsiębiorstw.
- 164 Wspólne usługi dla przedsiębiorców (parki przemysłowe i naukowo-technologiczne, inkubatory przedsiębiorczości, stymulacja rozwoju usług, promocja, powiązania, konferencje, targi handlowe)**

Wspieranie wspólnych usług dla małych i średnich przedsiębiorców, tworzenie i udostępnienie przedsiębiorcom nowej infrastruktury prowadzenia działalności gospodarczej w ramach parków przemysłowych i inkubatorów przedsiębiorczości.

Zachęcanie do rozwijania nowych form aktywności gospodarczej generujących miejsca pracy poprzez oferowanie infrastruktury do prowadzenia działalności dostosowanej do potrzeb nowych przedsiębiorstw.

Wydatki na:

- 1) tworzenie parków przemysłowych i naukowo-technologicznych,

- 2) powstawanie inkubatorów technologicznych,
- 3) realizację projektów inwestycyjnych związanych z powstawaniem i rozwojem parków przemysłowych, parków naukowo-technologicznych oraz inkubatorów technologicznych,
- 4) realizację usług doradczych dla instytucji zarządzających parkami przemysłowymi, parkami naukowo-technologicznymi oraz inkubatorami technologicznymi,
- 5) usługi doradcze dla osób chcących rozpocząć lub prowadzących działalność gospodarczą,
- 6) modernizację i przystosowanie obiektów, w których zlokalizowane będą inkubatory przedsiębiorczości (na obszarach podlegających restrukturyzacji),
- 7) tworzenie w zdegradowanych obszarach miejskich warunków lokalowych i infrastrukturalnych do rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości,
- 8) remont, przebudowę, adaptację lub przystosowanie budynków, pomieszczeń i opustoszałej kubatury (na obszarach powojkowych i poprzemysłowych) dla: biur, warsztatów, dla potrzeb tworzenia inkubatorów przedsiębiorczości oraz pomieszczeń konferencyjnych,
- 9) zakup wyposażenia nierozzerwalnie związanego z projektem,
- 10) prace inwestycyjne i związane z procesem inwestycyjnym, w tym: przygotowanie terenu pod budowę, prace ziemne, budowlano-montażowe, rozbiórkowe, remontowe, modernizacyjne, konserwacyjne, wykończeniowe, ziemne, przebudowa infrastruktury technicznej kolidującej z inwestycją,
- 11) realizację usług doradczych dla instytucji zarządzających parkami przemysłowymi, parkami naukowo-technologicznymi oraz inkubatorami technologicznymi,
- 12) przygotowanie dokumentacji technicznej, studium wykonalności, raportu oddziaływania na środowisko, kosztorysów, zaświadczeń, pozwoleń, opłaty oraz nadzór urbanistyczny, architektoniczny, konserwatorski i budowlany, obsługę geodezyjną oraz usługi dotyczące zarządzania projektem.

165 Montaż finansowy

Łączenie różnych źródeł finansowania.

Ułatwienie przedsiębiorcom dostępu do zewnętrznych źródeł finansowania inwestycji, rozbudowa systemu poręczeń kredytowych i funduszy mikropożyczkowych, a także funduszy kapitału zaangażowanego.

Wydatki na:

- 1) dokapitalizowanie funduszy mikropożyczkowych,
- 2) dokapitalizowanie funduszy poręczeń kredytowych,

- 3) wsparcie powstawania funduszy kapitału załazkowego,
- 4) ułatwienie funkcjonowania przedsiębiorstw poprzez wspieranie instytucji otoczenia biznesu dostarczających usługi dla przedsiębiorstw.
- 166 Usługi społeczne dla pracowników (opieka dla osób pozostających na ich utrzymaniu, ochrona zdrowia, bezpieczeństwo, działalność w zakresie kultury)**
- 167 Doksztalcanie zawodowe dla MŚP oraz dla sektora rzemieślniczego**
- Wspieranie szkolenia i doksztalcania zawodowego służącego rozwijaniu potencjału kadrowego małych i średnich przedsiębiorstw oraz rzemiosła.
- Wydatki na:
- 1) kształcenie i szkolenie zawodowe oraz na kształcenie ustawiczne służące rozwijaniu potencjału kadrowego,
 - 2) szkolenia dla kadry zarządzającej i technicznej prowadzone w ośrodkach badawczych i przedsiębiorstwach.
- 17 Turystyka**
- 171 Inwestycje majątkowe (centra informacji, baza noclegowa, zaplecze gastronomiczne, punkty usługowe)**
- Ułatwienie dostępu do obiektów kultury i turystyki, między innymi poprzez rozbudowę infrastruktury przyczyniającej się do wzrostu ekonomicznej aktywności regionów oraz ich atrakcyjności dla turystów, inwestorów i mieszkańców.
- Wydatki na:
- 1) rozwój i modernizację infrastruktury gastronomicznej, m.in. w obiektach podkreślających specyfikę regionu, np. młyny, kuźnie, obiekty podworskie,
 - 2) opracowanie i utworzenie systemów i centrów informacji turystycznej, w tym nowoczesnej, interaktywnej sieci informacji internetowej,
 - 3) rozwój i modernizację publicznej infrastruktury informacyjnej (np. centra i punkty informacji kulturalnej),
 - 4) budowę lub modernizację lokalnej bazy kulturalnej i turystycznej, w tym: infrastruktury noclegowej, gastronomicznej, informacyjno-recepcyjnej i innej infrastruktury turystycznej,
 - 5) budowę lub modernizację infrastruktury służącej rozwojowi aktywnych form turystyki, w tym budowę i modernizację obiektów sportowych i rekreacyjnych,
 - 6) przygotowanie dokumentacji technicznej, ekonomicznej, kosztorysów, analiz ekonomicznych, zaświadczeń, pozwoleń, opłaty oraz nadzór urbanistyczny, architektoniczny, konserwatorski i budowlany, obsługę geodezyjną oraz usługi dotyczące zarządzania projektem,
- 7) projekty inwestycyjne gmin uzdrowiskowych związane z rozwojem funkcji leczniczo-wypoczynkowych,
- 8) prace inwestycyjne i związane z procesem inwestycyjnym, w tym: przygotowanie terenu pod budowę, prace ziemne, budowlano-montażowe, instalacyjne, wykończeniowe,
- 9) zakup wyposażenia związanego z inwestycją i niezabudowanych nieruchomości nierozzerwalnie związanych z projektem,
- 10) przygotowanie projektu (przeprowadzenie prac studialnych, ekspertyz, badania geologiczne) dokumentacji technicznej i przetargowej, w tym przygotowanie studium wykonalności, raportu oddziaływania na środowisko, opinie konserwatorskie oraz prace projektantów, architektów i konserwatorów, nadzór inwestorski oraz usługi zarządzania projektem.
- 172 Przedsięwzięcia mające na celu rozwój i świadczenie usług turystycznych, działalności sportowej, kulturowej i rekreacyjnej oraz dziedzictwo kulturowe**
- Rozwijanie kompleksowego systemu informacji w zakresie kultury i turystyki.
- Wydatki na:
- 1) opracowanie i utworzenie systemów informacji w zakresie kultury i turystyki, w tym nowoczesnej, interaktywnej sieci informacji internetowej,
 - 2) budowę i modernizację systemów informacji kulturalnej i turystycznej,
 - 3) prace inwestycyjne i związane z procesem inwestycyjnym, w tym: przygotowanie terenu pod budowę, prace ziemne, budowlano-montażowe, instalacyjne, wykończeniowe,
 - 4) zakup wyposażenia związanego z inwestycją i niezabudowanych nieruchomości nierozzerwalnie związanych z projektem,
 - 5) przygotowanie projektu (przeprowadzenie prac studialnych, ekspertyz, badania geologiczne) dokumentacji technicznej i przetargowej, w tym: przygotowanie studium wykonalności, raportu oddziaływania na środowisko, opinie konserwatorskie oraz prace projektantów, architektów i konserwatorów, nadzór inwestorski oraz usługi zarządzania projektem.
- 173 Wspólne usługi dla przemysłu turystycznego (obejmujące działalność promocyjną, sieci, konferencje i targi handlowe)**
- Podjęmowanie działań promocyjnych z zakresu turystyki i kultury.

Wydatki na:

- 1) organizację imprez i wydarzeń turystycznych oraz kulturalnych przyciągających turystów z innych regionów Polski i z zagranicy oraz udział w specjalistycznych targach,
- 2) opracowanie i wdrażanie programów rozwoju i promocji lokalnych i regionalnych produktów turystycznych i kulturowych.

174 Specjalistyczne kształcenie zawodowe w dziedzinie turystyki

Szkolenia, staże i studia podyplomowe z zakresu turystyki.

18 Badania, rozwój technologiczny i działania innowacyjne (B+R)

181 Projekty badawcze prowadzone przez jednostki naukowe

Projekty badawcze i celowe w obszarze monitorowania i prognozowania rozwoju technologii (z ang. *foresight*)

182 Innowacyjność i transfer technologii, ustanawianie wzajemnych powiązań i nawiązywanie współpracy między przedsiębiorstwami lub instytucjami naukowymi

Wydatki na:

- 1) projekty celowe obejmujące badania stosowane i prace rozwojowe: wyłącznie w zakresie badań przemysłowych i przedkonkurencyjnych prowadzonych przez przedsiębiorstwa lub grupy przedsiębiorstw, samodzielnie albo we współpracy z instytucjami sfery B+R,
- 2) projekty celowe realizowane przez Centrum Zaawansowanych Technologii (CZT).

183 Infrastruktura badawczo-rozwojowa (B+R)

Wydatki na:

- 1) inwestycje związane z budową, modernizacją i wyposażeniem specjalistycznych laboratoriów CZT i centrów doskonałości (CD), działających w priorytetowych dziedzinach rozwoju polskiej gospodarki,
- 2) inwestycje związane z budową, modernizacją i wyposażeniem laboratoriów świadczących specjalistyczne usługi dla przedsiębiorstw, realizowane przez jednostki naukowe.

184 Kształcenie pracowników naukowych

2. Zasoby ludzkie

21 Polityka rynku pracy

Rozwój oferty usług instytucji rynku pracy (w tym organizacji pozarządowych) oraz jednostek naukowych do rosnących potrzeb w zakresie aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych i poszukujących pracy.

Działania wspierające i promujące zatrudnienie oraz samozatrudnienie młodzieży, w tym absolwentów wszystkich typów szkół. Ograniczanie zjawiska długotrwałego bezrobocia i jego przyczyn poprzez wsparcie osób bezrobotnych i długotrwale bezrobotnych w zakresie reintegracji zawodowej oraz wsparcie dla otoczenia społecznego tych osób.

Wydatki na:

- 1) subsydiowanie zatrudnienia młodzieży i bezrobotnych ze szczególnym uwzględnieniem subsydiowania zatrudnienia w sektorze MSP oraz w organizacjach pozarządowych (trzeci sektor),
- 2) staże oraz szkolenia mające na celu dostosowanie kwalifikacji do potrzeb rynku pracy poprzez nabycie kwalifikacji, podniesienie kwalifikacji lub ich zmianę,
- 3) doradztwo, szkolenia oraz środki na podjęcie działalności gospodarczej,
- 4) poradnictwo zawodowe i pośrednictwo pracy,
- 5) wsparcie realizacji programów innowacyjnych, w szczególności zawierających nowatorskie podejście do problematyki zwalczania bezrobocia wśród młodzieży, zwalczania bezrobocia długotrwałego i wykorzystujących nowe technologie,
- 6) wspieranie wolontariatu, jako etapu przygotowawczego do podjęcia zatrudnienia, poprzez organizowanie i dofinansowanie stanowisk pracy dla wolontariuszy w instytucjach administracji publicznej i organizacjach pozarządowych,
- 7) monitorowanie,
- 8) rozwijanie i promocję trójstronnych umów szkoleniowych (zawartych pomiędzy urzędem pracy, jednostką szkoleniową i pracodawcą), w szczególności przez upowszechnianie najlepszych praktyk,
- 9) ocenę wpływu obowiązujących rozwiązań prawnych na rynek pracy przez badania, analizy i ekspertyzy,
- 10) doskonalenie systemu szkolenia kadr publicznych służb zatrudnienia i innych instytucji rynku pracy — w szczególności poprzez diagnozowanie potrzeb szkoleniowych, tworzenie i wdrażanie planów i programów szkoleniowych,
- 11) prowadzenie analiz, badań oraz dokonywanie ekspertyz dotyczących funkcjonowania publicznych służb zatrudnienia i innych instytucji rynku pracy,
- 12) wyposażenie publicznych służb zatrudnienia w sprzęt komputerowy i biurowy oraz narzędzia informatyczne wspierające realizację ich zadań, z uwzględnieniem nowoczesnych technologii komunikacji i informacji,
- 13) administrowanie i rozwój portalu publicznych służb zatrudnienia jako jednego z narzędzi informacji i komunikacji,

- 14) prowadzenie analiz, badań oraz dokonywanie ekspertyz dotyczących stosowanych instrumentów i programów oraz tworzenie instrumentów, metod i programów w zakresie: pośrednictwa pracy, tworzenia miejsc pracy, aktywizacji zawodowej bezrobotnych (ze szczególnym uwzględnieniem szkoleń zwiększających mobilność i szanse na rynku pracy), informacji i poradnictwa zawodowego, standardów usług i identyfikacji programów rynku pracy o najwyższej skuteczności oraz ich upowszechnianie,
- 15) prowadzenie analiz, badań i prognoz w zakresie popytu i podaży zasobów pracy,
- 16) utworzenie, prowadzenie i aktualizowanie rejestru instytucji prowadzących szkolenia dla bezrobotnych i poszukujących pracy,
- 17) doskonalenie systemu zachęt do inwestowania w szkolenia, w szczególności poprzez projektowanie i wdrażanie nowych instrumentów,
- 18) opracowywanie i aktualizacja modułowych programów szkoleń dla potrzeb rynku pracy (ekspertyzy, tworzenie rejestrów),
- 19) prowadzenie badań, analiz i ekspertyz mających na celu diagnozę potrzeb szkoleniowych osób bezrobotnych, zagrożonych bezrobociem, wymagań kwalifikacyjnych oraz dotyczących barier uczestnictwa w szkoleniach oraz metod eliminacji tych barier,
- 20) opracowywanie i aktualizacja standardów kwalifikacji zawodowych (badania, ekspertyzy, tworzenie rejestrów),
- 21) przygotowanie metodologii budowania strategii rozwoju kadr w przedsiębiorstwach, w szczególności z sektorów restrukturyzowanych,
- 22) doskonalenie kadr publicznych służb zatrudnienia i innych instytucji rynku pracy, w szczególności przez szkolenia i studia podyplomowe, wsparcie, doradztwo i instruktaż,
- 23) rozwijanie dialogu społecznego i włączanie partnerów społecznych do działań na rynku pracy, w szczególności przez: akcje promocyjne, szkolenia, warsztaty skierowane do różnych środowisk mające na celu m.in. popularyzowanie idei aktywizacji zawodowej oraz sprzyjające zwiększaniu oddziaływania organizacji pozarządowych na rynek pracy,
- 24) projektowanie i wdrażanie nowych rozwiązań organizacyjnych oraz instrumentów i programów rynku pracy uwzględniających wzmocnienie powiązań na szczeblu lokalnym i regionalnym,
- 25) upowszechnianie metod i narzędzi informacji i poradnictwa zawodowego (z wykorzystaniem nowych technologii),
- 26) promowanie i wsparcie projektów pilotażowych i innowacyjnych z zakresu usług instytucji rynku pracy, w tym: pośrednictwa pracy, poradnictwa i informacji zawodowej, szkoleń,
- 27) upowszechnianie informacji o usługach świadczonych przez instytucje rynku pracy, w tym: placówki informacji i poradnictwa zawodowego,
- 28) promowanie problematyki planowania rozwoju zawodowego,
- 29) popularyzację najlepszych praktyk,
- 30) przygotowanie zawodowe w miejscu pracy,
- 31) opracowywanie i rozpowszechnianie informacji promującej źródła i miejsca dostępu do informacji o:
 - a) ofertach zatrudnienia ze szczególnym uwzględnieniem sektora MŚP oraz w trzecim sektorze,
 - b) formach zatrudnienia ze szczególnym uwzględnieniem sektora MŚP oraz w trzecim sektorze,
 - c) możliwościach podnoszenia kwalifikacji i zdobywania doświadczenia,
 - d) możliwościach uzyskania wsparcia finansowego na rozpoczęcie działalności gospodarczej,
 - e) wolontariacie,
- 32) akcje informacyjne mające na celu:
 - a) promowanie postaw aktywnych, w tym promowanie samozatrudnienia,
 - b) uświadomienie konieczności planowania kariery i rozwoju zawodowego,
 - c) promowanie mobilności, elastyczności, przedsiębiorczości i konieczności dostosowywania się do zmieniających się warunków rynku pracy,
- 33) wspieranie inicjatyw lokalnych mających na celu pomoc młodzieży w wejściu na rynek pracy,
- 34) aktywizację zawodową osób bezrobotnych oraz młodzieży poprzez:
 - a) doradztwo, szkolenia oraz przyznanie jednorazowych środków na podjęcie działalności gospodarczej,
 - b) poradnictwo zawodowe i pośrednictwo pracy,
 - c) kluby pracy,
 - d) wspieranie wolontariatu poprzez finansowanie określonych przepisami świadczeń oraz pokrywanie kosztów związanych z pracą wolontariusza (w tym organizacja i finansowanie stanowisk pracy w instytucjach administracji publicznej i organizacjach pozarządowych),
 - e) usługi poradnictwa zawodowego i pośrednictwa pracy z uwzględnieniem indywidualnych planów działań,

35) promocję inicjatyw lokalnych wspomagających osoby długotrwale bezrobotne w ponownym wejściu na rynek pracy, w tym akcje uświadamiające i kampanie informacyjne,

36) wsparcie inicjatyw samoorganizacji i samopomocy wśród osób bezrobotnych, poprzez doradztwo i szkolenia, prowadzące do uzyskania zatrudnienia.

22 Przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia społecznego

Ograniczenie zjawiska marginalizacji społecznej i przygotowanie osób narażonych na wykluczenie społeczne do wejścia na rynek pracy, utrzymania zatrudnienia lub powrotu do czynnego życia zawodowego.

Zwiększenie stopnia przygotowania zawodowego i poprawa zdolności do uzyskania zatrudnienia przez osoby o znacznym i umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, długotrwale bezrobotne oraz młodzież zagrożoną wykluczeniem społecznym.

Budowanie potencjału oraz tworzenie nowych i doskonalenie istniejących instrumentów zwiększających możliwości osób niepełnosprawnych na rynku pracy.

Zwiększenie stopnia przygotowania zawodowego i poprawa zdolności do uzyskania zatrudnienia przez osoby niepełnosprawne, osoby po raz pierwszy wchodzące na rynek pracy lub długotrwale bezrobotne oraz doświadczające największych problemów przy wejściu na rynek pracy.

Wydatki na:

- 1) doradztwo/poradnictwo zwiększające potencjał zawodowy i możliwości uzyskania pracy przez osoby niepełnosprawne, warsztaty psychologiczne ukierunkowane na zwiększenie aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych, podnoszące zdolność do zatrudnienia osób niepełnosprawnych,
- 2) szkolenia dla otoczenia współpracującego z osobami niepełnosprawnymi:
 - a) szkolenia i warsztaty dla publicznych służb zatrudnienia, służb medycyny pracy oraz pracowników jednostek samorządu terytorialnego realizujących zadania na rzecz zatrudnienia osób niepełnosprawnych podnoszące umiejętności w zakresie pracy z niepełnosprawnym klientem i jego rodziną,
 - b) szkolenia podnoszące umiejętność współpracy pracodawców zatrudniających osoby niepełnosprawne, w tym umiejętności w zakresie rozumienia potrzeb niepełnosprawnych pracowników,
 - c) szkolenia i warsztaty dla pracowników niepublicznych instytucji rynku pracy świadczących usługi na rzecz osób bezrobotnych podnoszące umiejętności w zakresie pracy z niepełnosprawnym klientem,

d) szkolenia dla pracowników współpracujących w swym środowisku pracy z osobami niepełnosprawnymi zwiększające umiejętności w zakresie współpracy z niepełnosprawnymi partnerami,

e) szkolenia dla pracodawców (oraz organizatorów pracy w firmach) zatrudniających lub zamierzających zatrudnić osoby niepełnosprawne mające na celu uzyskanie lub podniesienie umiejętności w zakresie organizacji stanowisk pracy oraz warunków i środowiska pracy dla niepełnosprawnych pracowników,

f) szkolenia dla doradców, w tym zawodowych i innych usługodawców, podnoszące umiejętności w zakresie świadczenia usług osobom niepełnosprawnym służące wspieraniu ich w funkcjonowaniu na rynku pracy,

3) rozwój i promocja usług doradczych dla osób niepełnosprawnych, dla organizacji pozarządowych i innych usługodawców dla działań zmierzających do integracji osób niepełnosprawnych na otwartym rynku pracy oraz innych usług zwiększających aktywność zawodową tych osób:

a) rozwój usług w zakresie poszukiwania miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych,

b) rozwój usług z zakresu organizowania stanowisk pracy i środowiska pracy dla osób niepełnosprawnych, a także wspierania osób niepełnosprawnych w ich aktywności zawodowej,

c) usługi wspierające dostęp osób niepełnosprawnych do szkoleń,

d) rozwijanie działalności doradczej dla organizacji pozarządowych,

4) rozwijanie form i programów szkolenia osób niepełnosprawnych *on-line*,

5) działania służące tworzeniu miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych i większych możliwości ich zatrudnienia:

a) organizowanie staży,

b) pokrywanie kosztów przystosowania stanowiska pracy do potrzeb wynikających z niepełnosprawności pracownika,

c) subsydia dla organizacji *non-profit* oferujących usługi wspierające przechodzenie osób niepełnosprawnych na otwarty rynek pracy,

d) subsydiowanie wynagrodzeń osób niepełnosprawnych, rekompensujące pracodawcom zwiększone koszty ich zatrudniania wynikające z niższej produktywności niepełnosprawnego pracownika,

e) rozwijanie dostosowanych do potrzeb niepełnosprawnych alternatywnych form pracy — telepraca, praca przez Internet, praca w niepełnym wymiarze,

- f) subsydia do wynagrodzeń osób niepełnosprawnych zatrudnianych przez organizacje *non-profit* działające na rzecz integracji osób niepełnosprawnych na otwartym rynku pracy,
 - g) rozwijanie i promocja form współpracy pomiędzy pracodawcami, ich organizacjami, związkami zawodowymi, stowarzyszeniami i organizacjami pozarządowymi służących zwiększaniu możliwości zatrudniania osób niepełnosprawnych,
- 6) zmianę postaw społecznych wobec osób niepełnosprawnych, w szczególności w środowisku pracy, przez:
- a) kampanie informacyjno-promocyjne skierowane do pracodawców oraz ich pracowników,
 - b) kampanie informacyjno-promocyjne skierowane do społeczności lokalnych i decydentów,
- 7) badania i ekspertyzy w obszarze rehabilitacji zawodowej i zatrudniania osób niepełnosprawnych, w tym badania służące zindywidualizowaniu świadczonych usług:
- a) badania dotyczące specyficznych potrzeb różnych grup osób niepełnosprawnych o znacznym i umiarkowanym stopniu niepełnosprawności związane z przystosowaniem ich do zatrudnienia i trwałej integracji na rynku pracy,
 - b) badania z zakresu rozpoznawania zapotrzebowania na pracę osób niepełnosprawnych, w tym na pracę z wykorzystaniem nowych form organizacji pracy,
 - c) badania dotyczące nowych form rehabilitacji zawodowej i metod pracy z osobami niepełnosprawnymi,
 - d) badania warunków trwałej integracji zawodowej osób niepełnosprawnych,
- 8) utworzenie, udostępnienie i aktualizowanie centralnej i regionalnych baz danych, dotyczących osób niepełnosprawnych, informacji o szkoleniach, miejscach pracy, wsparciu finansowym pracodawców zatrudniających osoby niepełnosprawne, służb i instytucji działających na rzecz aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych i zwalczania bezrobocia tych osób, a także organizacji pozarządowych, w tym zreszających osoby niepełnosprawne, zajmujących się problematyką rynku pracy oraz zawierających dane z badań oceny stopnia zaspokojenia potrzeb wynikających z niepełnosprawności. Upowszechnianie informacji dla osób niepełnosprawnych, instytucji rynku pracy i innych podmiotów poprzez utworzenie portalu internetowego i administrowanie nim,
- 9) upowszechnianie zasad programowania, monitoringu i ewaluacji działań służących zwiększaniu aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych oraz wymiana dobrych praktyk,
- 10) działalność centrów integracji społecznej (CIS) adresowane na rzecz osób długotrwale bezrobotnych, bezdomnych (uczestniczących w programie wychodzenia z bezdomności), uzależnionych, jak również osób opuszczających zakłady karne i doświadczających trudności w procesie integracji społecznej,
- 11) szkolenia, subsydiowanie zatrudnienia, warsztaty aktywizujące, różnego rodzaju doradztwo,
- 12) warsztaty obejmujące diagnozowanie potencjału zawodowego osób z grup szczególnego ryzyka, możliwości jego rozwoju oraz podnoszenie kwalifikacji tych osób,
- 13) szkolenia dla osób z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym, mające na celu przezwyciężanie problemów, którymi osoby te są obarczone, kształcącej umiejętności radzenia sobie w trudnych sytuacjach i prowadzące do zwiększania samodzielności,
- 14) subsydiowanie zatrudnienia osób bezrobotnych powyżej 24 miesięcy na otwartym rynku pracy,
- 15) współfinansowanie tworzenia i działalności CIS — przeznaczonych dla osób zagrożonych marginalizacją i wykluczeniem społecznym (w szczególności na obszarach wiejskich i restrukturyzowanych),
- 16) wspieranie zatrudnienia subsydiowanego w ramach CIS,
- 17) szkolenia i warsztaty edukacyjno-wychowawcze na rzecz młodzieży trudnej mające na celu powrót do nauki w celu zdobycia zawodu i usamodzielnienia się oraz zapobieganie wśród ludzi młodych dysfunkcjom społecznym, takim jak: alkoholizm, narkomania, przestępczość,
- 18) kampanie promujące oraz inne działania wspierające wolontariat w zakresie integracji z rynkiem pracy osób zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- 19) pomoc w organizowaniu grup wsparcia i samopomocy poprzez doradztwo i poradnictwo zawodowe,
- 20) rozwój standardów jakości usług prowadzących do integracji z rynkiem pracy świadczonych przez instytucje pomocy społecznej,
- 21) badania i ekspertyzy mające na celu ocenę wpływu i efektywności form wsparcia świadczonych na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- 22) szkolenia dla pracowników instytucji pomocy społecznej (w tym pracowników organizacji pozarządowych i wolontariuszy) pracujących z osobami z grup szczególnego ryzyka,
- 23) szkolenia młodzieży z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym dotyczące przezwyciężania problemów, którymi są obarczone, metod integracji społecznej oraz zwiększania samodzielności życiowej,

24) wypracowanie i wdrożenie metod badań nad oceną wpływu i efektywności podejmowanych działań na rzecz grup szczególnego ryzyka, z uwzględnieniem różnych działań prowadzących stopniowo do integracji na rynku pracy.

23 Rozwój kształcenia i szkolenia zawodowego niezwiązanego ze szczególnym sektorem (osobami, firmami)

Wspieranie rozwoju kwalifikacji zawodowych, lepsze dostosowanie potrzeb szkoleniowych i kwalifikacji mieszkańców do wymogów regionalnego rynku pracy poprzez monitoring regionalnego rynku pracy i upowszechnianie zebranych informacji.

Promocja kształcenia przez całe życie poprzez zwiększenie dostępu do edukacji na wszystkich poziomach kształcenia — od edukacji przedszkolnej do kształcenia ustawicznego osób dorosłych, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów wiejskich.

Poprawa dostępu do kształcenia na poziomie ponadgimnazjalnym i wyższym dla uczniów pochodzących z obszarów wiejskich i studentów pochodzących z obszarów zagrożonych marginalizacją (w tym w szczególności obszarów wiejskich i obszarów restrukturyzacji przemysłów).

Podnoszenie jakości edukacji w celu wzmocnienia zdolności uczniów do przyszłego zatrudnienia, między innymi poprzez upowszechnienie wykorzystania technik informacyjno-komunikacyjnych (ICT) w procesie kształcenia, doskonalenie nauczycieli, akredytację instytucji edukacyjnych oraz budowę systemu zbierania i analizy edukacyjnych danych statystycznych.

Zwiększanie wykorzystania technologii informacyjnych i komunikacyjnych w procesie kształcenia, w poradnictwie i doradztwie zawodowym oraz modernizacja wyposażenia dydaktycznego. Doskonalenie osób prowadzących szkolenia i pracowników administracji oświatowej oraz rozwój innowacyjnych programów nauczania.

Zmniejszenie dysproporcji edukacyjnych pomiędzy wsią a miastem, zwiększenie dostępu do edukacji poprzez zakup specjalistycznego sprzętu ułatwiającego kształcenie uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi oraz wyposażenie internetowych centrów informacji multimedialnej w sprzęt komputerowy wraz z oprogramowaniem, rozwój systemu kształcenia ustawicznego, w tym kształcenia na odległość.

Techniczne i finansowe wsparcie procesu szkoleniowego, począwszy od opracowania założeń programowych, opracowania standardów kompetencyjnych, przez opracowywanie materiałów szkoleniowych i przeszkolenie wybranych grup docelowych, skończywszy na zarządzaniu szkoleniami służącymi wzmocnieniu zdolności administracyjnych urzędów administracji rządowej.

Wydatki na:

1) alternatywne formy edukacji przedszkolnej (pilotażowe wdrożenie projektu, w ramach którego na-

uczyciele przedszkolni prowadzą zajęcia dla dzieci 3—5-letnich),

2) dotacje dla szkół na projekty rozwojowe (programy rozwoju szkół koncentrujące się na rozwijaniu podstawowych umiejętności uczniów, pomocy uczniom, którzy mają trudności w nauce, promowaniu spójności społecznej, zapewnianiu kształcenia zgodnego z potrzebami lokalnego rynku pracy — programy wkomponowane w lokalne strategie rozwoju regionalnego),

3) centra kształcenia na odległość na wsiach (w zagrożonych likwidacją małych szkołach, w miejscowościach, w których nie ma innych placówek pełniących rolę centrów kulturalno-oświatowych), w tym na: wyposażenie w sprzęt komputerowy z dostępem do Internetu i zatrudnienie osoby pomagającej w korzystaniu z zasobów centrum,

4) badanie stopnia przygotowania sześciolatków do edukacji szkolnej (badania prowadzone w szkołach, pod nadzorem pracowników poradni psychologiczno-pedagogicznych),

5) zakup nowoczesnego sprzętu specjalistycznego ułatwiającego kształcenie uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi,

6) internetowe centra informacji multimedialnej w bibliotekach szkolnych i pedagogicznych — wyposażenie w sprzęt komputerowy wraz z oprogramowaniem,

7) edukacyjny portal internetowy — aktualizacja jego zasobów, administrowanie oraz rozszerzenie zawartości portalu o elementy adresowane do uczniów i nauczycieli szkół ponadgimnazjalnych,

8) opracowanie programów, materiałów dydaktycznych i metodologii do kształcenia na odległość (poziom ponadgimnazjalny),

9) opracowanie programów nauczania do kształcenia na odległość na wybranych kierunkach i specjalnościach studiów wyższych,

10) przeprowadzenie badań dotyczących efektywności kształcenia na odległość,

11) wyposażenie szkół podstawowych, gimnazjów, szkół ponadgimnazjalnych i policealnych (w tym szkół specjalnych) oraz zakładów kształcenia nauczycieli, a także centrów kształcenia ustawicznego (CKU) i centrów kształcenia praktycznego (CKP) w sprzęt komputerowy z dostępem do Internetu (pracownie komputerowe),

12) wyposażenie poradni psychologiczno-pedagogicznych w specjalistyczny sprzęt komputerowy wraz z oprogramowaniem,

13) utworzenie bazy danych instytucji akredytowanych,

14) wyposażenie CKU, CKP oraz wybranych szkół zawodowych w specjalistyczne stanowiska do przeprowadzania zewnętrznych egzaminów zawodowych,

- 15) wspieranie systemu egzaminów zewnętrznych: przygotowanie nauczycieli do przeprowadzania egzaminów zewnętrznych, publikacja materiałów informacyjnych dla uczniów — informacja o egzaminach zewnętrznych, badania dotyczące wyników egzaminów zewnętrznych, modernizacja wyposażenia centralnej oraz okręgowych komisji egzaminacyjnych w sprzęt komputerowy wraz ze specjalistycznym oprogramowaniem do przeprowadzania egzaminów zewnętrznych,
- 16) doradztwo i poradnictwo zawodowe dla uczniów: opracowanie i upowszechnienie materiałów metodycznych i dydaktycznych do planowania kariery zawodowej uczniów,
- 17) przeprowadzenie badań dotyczących poziomu umiejętności podstawowych wśród uczniów trzeciej klasy szkoły podstawowej,
- 18) studia podyplomowe dla absolwentów rozpoczynających pracę w zawodzie nauczyciela w zakresie: technologii informacyjno-komunikacyjnych, języków obcych oraz nauczania dwóch przedmiotów (studia adresowane do nauczycieli szkół podstawowych i gimnazjów),
- 19) kursy doskonalące dla nauczycieli w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych, języków obcych, pedagogiki specjalnej oraz metodyki przedmiotów ogólnozawodowych i zawodowych,
- 20) przygotowanie kadry do prowadzenia kształcenia na odległość,
- 21) przygotowanie nauczycieli do roli doradcy zawodowego w ramach studiów podyplomowych,
- 22) szkolenie kadry administracyjnej oświaty w zakresie postępowania akredytacyjnego,
- 23) opracowanie nowych podstaw programowych, innowacyjnych programów nauczania (w tym modułowych), a także pakietów edukacyjnych do kształcenia zawodowego,
- 24) opracowanie przewodnika procedur akredytacji placówek prowadzących kształcenie ustawiczne w formach pozaszkolnych,
- 25) prowadzenie monitoringu działalności instytucji akredytowanych,
- 26) budowa systemu zbierania i analizy edukacyjnych danych statystycznych,
- 27) szkolenia dla pracujących osób dorosłych zgłaszających z własnej inicjatywy chęć podwyższania lub dostosowywania kwalifikacji zawodowych do potrzeb rynku pracy (poza godzinami pracy), w tym w zakresie języków obcych oraz wykorzystania technik informacyjnych i komunikacyjnych (ICT),
- 28) szkolenia podwyższające kwalifikacje doradców rolniczych,
- 29) szkolenia dla rolników i domowników w zakresie podejmowania dodatkowej działalności zbliżonej do rolnictwa,
- 30) usługi doradcze dla rolników i domowników w zakresie podejmowania dodatkowej działalności zbliżonej do rolnictwa,
- 31) usługi doradcze wspomagające kształtowanie kariery zawodowej pracujących osób dorosłych zgłaszających z własnej inicjatywy chęć podwyższania i dostosowywania kwalifikacji zawodowych do potrzeb rynku pracy oraz usługi doradcze dla studentów,
- 32) praktyczną naukę zawodu dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych, odbywającą się w przedsiębiorstwach i mającą na celu nabycie praktycznych umiejętności i poznanie specyfiki przyszłego zawodu, z wyłączeniem praktyk zawodowych realizowanych na podstawie umowy o pracę pomiędzy pracodawcą a młodocianym w celu przygotowania zawodowego,
- 33) krajowe praktyki zawodowe dla studentów szkół wyższych, na kierunkach, gdzie nie są one obowiązkowe, odbywające się w przedsiębiorstwach i mające na celu nabycie praktycznych umiejętności i poznanie specyfiki przyszłego zawodu, z wyłączeniem praktyk zawodowych realizowanych na podstawie umowy o pracę,
- 34) studia zawodowe podwyższające kwalifikacje pielęgniarek i położnych,
- 35) organizacja metod wymiany informacji pomiędzy instytucjami zaangażowanymi w monitorowanie regionalnego rynku pracy oraz ofert edukacyjnych i szkoleniowych w celu wzmocnienia współpracy pomiędzy tymi instytucjami poprzez:
 - a) przygotowanie diagnozy w zakresie zidentyfikowania sytuacji w obszarze monitorowania rynku pracy oraz ofert edukacyjnych i szkoleniowych z równoczesnym przedstawieniem sposobów skuteczniejszego monitorowania zmian zachodzących na rynku pracy,
 - b) organizowanie seminariów, spotkań, warsztatów z udziałem instytucji zaangażowanych w monitorowanie regionalnego rynku pracy oraz ofert edukacyjnych i szkoleniowych w celu wymiany informacji z dziedziny zatrudnienia i kształcenia,
 - c) zbieranie danych i tworzenie ich baz w celu zwiększenia ilości i podniesienia jakości informacji z dziedziny zatrudnienia i kształcenia,
 - d) badanie zbieżności prowadzonych w regionie przedsięwzięć w zakresie podwyższania umiejętności i kwalifikacji zawodowych z potrzebami regionalnego rynku pracy,
 - e) analizę sytuacji na regionalnym rynku pracy, w tym m.in. w zakresie przewidywanej sytuacji na rynku pracy wybranych zawodów, sektorów, branż, przewidywanych oczekiwań pracodawców odnośnie do pożądaných kwalifikacji i umiejętności pracowniczych, pożądaných usług szkoleniowych, zachodzących zmian

- w sektorze MSP, rozwoju społeczno-gospodarczego regionów oraz publikowanie wyników przeprowadzonych badań, analiz, ekspertyz,
- 36) opracowanie założeń programowych szkoleń ogólnych i specjalistycznych dla członków korpusu służby cywilnej — pracowników urzędów administracji rządowej — zajmujących stanowiska wyższego i średniego szczebla zarządzania w służbie cywilnej,
 - 37) szkolenia ogólne i specjalistyczne dla członków korpusu służby cywilnej — pracowników urzędów administracji rządowej — zajmujących stanowiska wyższego i średniego szczebla zarządzania w służbie cywilnej,
 - 38) pomoc doradcza oraz szkoleniowa dla Urzędu Służby Cywilnej (USC) w zakresie zarządzania procesem szkoleniowym,
 - 39) opracowanie standardów kompetencyjnych dla poszczególnych grup stanowisk w służbie cywilnej w zakresie tematyki Unii Europejskiej (UE),
 - 40) zaplanowanie i przygotowanie programów szkoleniowych w zakresie podstawowych szkoleń z zakresu UE, w tym opracowanie założeń programowych oraz materiałów szkoleniowych,
 - 41) szkolenia wszystkich dyrektorów generalnych urzędów administracji rządowej w zakresie nowoczesnych trendów zarządzania, najlepszych praktyk zarządzania zasobami ludzkimi, zarządzania projektami, zarządzania finansami, w tym opracowywanie założeń programowych szkoleń i materiałów,
 - 42) przeprowadzenie szkoleń językowych dla członków korpusu służby cywilnej zajmujących stanowiska samodzielne, koordynujące i kierownicze w służbie cywilnej, przygotowujących do uzyskania certyfikatu językowego, ze szczególnym uwzględnieniem członków korpusu służby cywilnej zatrudnionych w jednostkach zaangażowanych do realizowania zadań wynikających z członkostwa w UE,
 - 43) opracowanie analizy potrzeb szkoleniowych sektora administracji rządowej w celu zidentyfikowania specyficznych potrzeb poszczególnych działów administracji oraz przygotowanie planu działań w oparciu o wyniki przeprowadzonej analizy,
 - 44) przeprowadzenie projektów pilotażowych w ramach planu działań dla poszczególnych sektorów administracji rządowej,
 - 45) stypendia dla młodzieży wiejskiej, która z powodów materialnych natrafia na bariery utrudniające naukę na poziomie ponadgimnazjalnym kończącym się maturą, zakup podręczników itd., dofinansowanie opłat m.in. za zakwaterowanie, wyżywienie, bursę, internat lub refundacji kosztów poniesionych wcześniej przez ucznia związanych z pobieraniem nauki,
 - 46) stypendia dla studentów pochodzących z obszarów zagrożonych marginalizacją, w tym w szczególności obszarów wiejskich i obszarów restrukturyzacji przemysłów, którzy natrafiają na bariery w dostępie do kształcenia na poziomie wyższym z powodu trudnej sytuacji materialnej.
- 24 Potencjał adaptacyjny pracowników, przedsiębiorczość, innowacyjność, technologie komunikacyjne i informacyjne (osoby i firmy)**
- Do stosowanie osób do funkcjonowania w zmieniających się warunkach społeczno-ekonomicznych oraz przygotowanie ich do wykorzystania szans związanych z powstawaniem nowych miejsc pracy:
- 1) na obszarach wiejskich poprzez stworzenie warunków ułatwiających osobom zatrudnionym w rolnictwie znalezienie zatrudnienia poza sektorem rolnym,
 - 2) poprzez zmianę kwalifikacji osób zagrożonych utratą zatrudnienia, w szczególności pracowników przemysłów i sektorów podlegających restrukturyzacji w celu umożliwienia tym osobom wykonywania nowych zawodów.
- Aktywne wspieranie zatrudnienia poprzez stymulowanie powstawania nowych mikroprzedsiębiorstw oraz zapewnienie nowozarejestrowanym mikroprzedsiębiorstwom pomocy w wykorzystaniu dostępnych instrumentów wsparcia.
- Podniesienie potencjału regionów w sferze innowacji, poprzez budowanie regionalnych systemów innowacji i wzmocnienie współpracy pomiędzy sektorem badawczo-rozwojowym a gospodarką dla podniesienia konkurencyjności przedsiębiorstw działających na regionalnym i lokalnym rynku.
- Doskonalenie umiejętności i kwalifikacji kadr oraz promocja rozwiązań systemowych w zakresie potencjału adaptacyjnego i gospodarki opartej na wiedzy.
- Podniesienie konkurencyjności i rozwój potencjału adaptacyjnego przedsiębiorstw poprzez inwestycje w kadry.
- Podnoszenie umiejętności i kwalifikacji pracowników służby zdrowia, w szczególności pracowników modelowych centrów skryningowych.
- Wydatki na:
- 1) szkolenia i pomoc doradczą dla kadr zarządzających i pracowników przedsiębiorstw (podwyższenie kwalifikacji, nabycie nowych kwalifikacji i umiejętności) — ogólne, jak i związane ze zmianami technologicznymi (w tym w systemie edukacji na odległość, kursy zawodowe w zakresie języków obcych, zastosowanie ICT),
 - 2) studia podyplomowe dla pracowników przedsiębiorstw i kadry zarządzającej, mające na celu podwyższenie lub zdobycie nowych kwalifikacji,

- 3) praktyczne szkolenia i staże dla pracowników przedsiębiorstw odbywane w jednostkach naukowych,
- 4) szkolenia i pomoc doradczą dla kadr zarządzających i pracowników przedsiębiorstw w zakresie usprawnienia zarządzania (zwłaszcza zasobami ludzkimi), identyfikacji potrzeb w zakresie: kwalifikacji pracowników, poprawy organizacji pracy, zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy oraz uelastycznienia form świadczenia pracy,
- 5) podwyższanie umiejętności i kwalifikacji pracowników o niskim poziomie przygotowania do pracy (np. o niskich kwalifikacjach),
- 6) szkolenia z zakresu wykrywania i profilaktyki raka piersi i raka szyjki macicy,
- 7) szkolenia i kursy, mające na celu nabycie kwalifikacji i umiejętności zawodowych związanych z nowym zawodem,
- 8) pośrednictwo pracy na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,
- 9) informację zawodową,
- 10) usługi doradcze w zakresie wyboru nowego zawodu i osiągnięcia nowych umiejętności zawodowych, w tym indywidualne plany działań polegające na udzielaniu osobom zagrożonym utratą zatrudnienia pomocy w wyborze odpowiedniego zawodu i miejsca zatrudnienia,
- 11) subsydiowanie zatrudnienia w nowym miejscu pracy,
- 12) świadczenie usług doradczych i szkoleniowych wspierających zakładanie i prowadzenie działalności gospodarczej,
- 13) tworzenie lub rozwój regionalnych strategii innowacyjnych,
- 14) tworzenie i rozwój sieci współpracy w zakresie innowacji, pomiędzy sektorem badawczo-rozwojowym, przedsiębiorstwami i innymi podmiotami (na poziomie regionalnym i lokalnym), służącej transferowi know-how i technologii, tj.: tworzenie struktur wspierających sieć współpracy, organizowanie spotkań, seminariów, warsztatów, kampanii promocyjnych, cykli szkoleniowo-edukacyjnych, targów wiedzy,
- 15) tworzenie i rozwój systemu komunikacji i wymiany informacji, w tym zbieranie danych i tworzenie ich baz, z zakresu m.in. działań edukacyjnych i innych przedsięwzięć wspierających rozwój innowacji, tj.: organizowanie imprez promujących innowacje oraz inicjatywy służące wymianie innowacji w formie: dni informacji, dni otwartych drzwi, dni konsultacji i współpracy z przedstawicielami zagranicznymi itp.,
- 16) działania mające na celu analizę i identyfikację kluczowych narzędzi niezbędnych do realizacji regionalnych strategii innowacyjnych w regionach,
- 17) działania służące zwiększaniu poziomu wiedzy i umiejętności partnerów opracowujących i realizujących regionalne strategie innowacyjne, w zakresie planowania strategicznego, budowania partnerstwa oraz zarządzania projektem,
- 18) tworzenie i udostępnianie kompleksowej bazy informacyjnej dla członków sieci, partnerów opracowujących i realizujących regionalne strategie innowacyjne i innych zainteresowanych stron, w tym gromadzenie danych związanych z działaniami innowacyjnymi w regionie (np. informacje o szkoleniach, seminariach w kraju i za granicą, możliwościach finansowania rozwiązań innowacyjnych, poszukiwaniu partnerów),
- 19) staże, dla absolwentów szkół wyższych niezarejestrowanych jako bezrobotni i pracowników sektora badawczo-rozwojowego, służące transferowi wiedzy i innowacji pomiędzy sektorem badawczo-rozwojowym a przedsiębiorstwami, dla obopólnych korzyści,
- 20) stypendia dla najlepszych absolwentów szkół wyższych kontynuujących naukę na studiach doktoranckich z zakresu nauk ścisłych, technicznych i innych dziedzin naukowych przyczyniających się do podnoszenia innowacyjności regionu i rozwoju strategicznych obszarów regionu (klastrów przemysłowych),
- 21) organizowanie programów stypendialnych i rozpowszechnianie informacji o możliwościach ich uzyskania,
- 22) analizę dziedzin i dyscyplin naukowych, w których prowadzone są studia doktoranckie przydatne dla przemysłu w regionie, w celu umożliwienia rozwoju regionu zgodnie z założeniami regionalnej strategii innowacyjnej,
- 23) refundację części kosztów związanych z pracą naukową (np. zakup niezbędnej literatury, opłaty za odbywanie studiów doktoranckich, prowadzenie badań naukowych, prac projektowych i wdrożeniowych) lub wypłacanie grantów na realizację studiów doktoranckich,
- 24) wdrażanie projektów skierowanych na rozwój kadr przedsiębiorstw o charakterze ponadlokalnym, regionalnym, krajowym oraz o znaczeniu sektorowym, np. BHP, języki obce,
- 25) projekty promujące dialog na rzecz zmian w organizacji pracy, w tym wynikających z wymagań BHP, projekty badawcze w zakresie nowych form organizacji pracy,
- 26) projekty badawcze i promocyjne (popularyzatorskie) w zakresie powiązań między światem nauki i przedsiębiorstw oraz promujące ideę doskonalenia zawodowego w przedsiębiorstwach,

- 27) projekty podnoszące jakość szkolenia i usług doradczych dla przedsiębiorstw,
- 28) pilotażowe projekty szkoleniowo-doradcze w zakresie pracy atypowej, np. rotacja pracy, telepraca,
- 29) rozpowszechnianie dobrych praktyk i metod rozwoju,
- 30) przekazywanie pomocy finansowej, przysługującej mikroprzedsiębiorcy po zarejestrowaniu się, w formie:
 - a) wsparcia pomostowego,
 - b) jednorazowej dotacji inwestycyjnej na rozwój działalności.
- 9) opracowywanie i uruchomienie baz danych o lokalnych rynkach pracy, zawierające informacje o: ofertach zatrudnienia dla kobiet, formach zatrudnienia, możliwościach podnoszenia kwalifikacji, możliwościach rozpoczęcia własnej działalności gospodarczej, możliwościach uzyskania jednorazowych środków na podjęcie działalności gospodarczej,
- 10) przygotowanie i wdrożenie akcji informacyjno-edukacyjnych skierowanych do kobiet i pracodawców na rzecz zwalczania stereotypów w postrzeganiu ról kobiecych i męskich w życiu zawodowym i rodzinnym,
- 11) doradztwo zawodowe dla kobiet,
- 12) doradztwo psychologiczne i prawne,
- 13) tworzenie programów specjalnych, innowacyjnych i inicjatyw lokalnych na rzecz zatrudnienia kobiet, w tym tworzenie nowych miejsc pracy dla bezrobotnych kobiet,
- 14) szkolenia dla przedsiębiorców w zakresie: elastycznych form zatrudnienia, ze szczególnym uwzględnieniem nowoczesnych technologii oraz nowoczesnych metod organizacji pracy (telepraca, praca do wykonania w domu, praca na zastępstwo), praw i obowiązków związanych z równością szans dla kobiet i mężczyzn wynikających z przepisów prawa pracy,
- 15) doradztwo/poradnictwo dla pracowników instytucji rynku pracy (w tym organizacji pozarządowych działających na rzecz kobiet) w zakresie równości szans dla kobiet i mężczyzn,
- 16) działania towarzyszące, tj. zapewnienie opieki nad dziećmi i osobami zależnymi od uczestników projektu (osób objętych działaniami aktywizującymi).

25 Działania na rzecz kobiet na rynku pracy

Udzielanie wielostronnego wsparcia kobietom na rynku pracy, prowadzące do wzrostu zatrudnienia kobiet, podniesienia ich statusu zawodowego i społecznego poprzez promocję równego dostępu przedstawicieli obu płci do zatrudnienia, promocję kształcenia ustawicznego, działań na rzecz wzrostu zatrudnienia oraz upowszechnianie elastycznych form zatrudnienia pozwalających na godzenie życia zawodowego i rodzinnego.

1. Wspieranie równości szans kobiet i mężczyzn na rynku pracy.

Wydatki na:

- 1) kursy szkoleniowe dla kobiet — podnoszące ich kwalifikacje zawodowe,
- 2) kursy szkoleniowe dla kobiet — w zakresie nabywania i wykorzystywania umiejętności i wiedzy na temat: elastycznego podejścia do zawodu, pracy w trzecim sektorze, pracy w ramach wolontariatu, rozwijania własnej działalności gospodarczej,
- 3) kursy szkoleniowe dla kobiet z zakresu aktywizacji zawodowej, opracowywanie indywidualnych planów działania,
- 4) wspieranie przedsiębiorczości wśród kobiet: przyznawanie jednorazowych środków na podjęcie działalności gospodarczej, w szczególności na obszarach wiejskich, szkolenia dla kobiet w zakresie rozwoju własnej działalności gospodarczej,
- 5) staże/przygotowanie zawodowe w miejscu pracy,
- 6) projekty badawcze i ekspertyzy mające na celu diagnozę sytuacji kobiet na rynku pracy oraz realizację zasady równości szans w dostępie do zatrudnienia (ujęcie horyzontalne),
- 7) projekty badawcze i ekspertyzy mające na celu diagnozę zróżnicowania szans kobiet w dostępie do rynku pracy o zasięgu lokalnym (ujęcie regionalne),
- 8) projekty pilotażowe mające za zadanie wsparcie samoorganizacji kobiet (organizowanie grup interesu, grup wsparcia),

2. Promocja równości szans kobiet i mężczyzn na rynku pracy.

Wydatki na:

- 1) opracowywanie i uruchomienie baz danych o lokalnych rynkach pracy, zawierające informacje o: ofertach zatrudnienia dla kobiet, formach zatrudnienia, możliwościach podnoszenia kwalifikacji, możliwościach uzyskania jednorazowych środków na podjęcie działalności gospodarczej,
- 2) przygotowanie i wdrożenie akcji informacyjno-edukacyjnych zwalczających stereotypy w postrzeganiu ról kobiecych i męskich w życiu rodzinnym m.in. poprzez: promowanie partnerskiego modelu, włączającego mężczyzn na równi z kobietami w realizację obowiązków rodzicielskich i domowych, upowszechnianie korzystania z usług opiekuńczo-wychowawczych nad dziećmi i osobami zależnymi oraz z możliwości dzielenia opieki nad dziećmi, jakie daje prawo pracy i ubezpieczeń społecznych,
- 3) przygotowanie i wdrożenie akcji informacyjno-edukacyjnych skierowanych do kobiet i pracodawców

dawców na rzecz zwalczania stereotypów w postrzeganiu ról kobiecych i męskich w życiu zawodowym m.in. poprzez:

- a) promowanie równości szans w zawodach tradycyjnie uznawanych za kobiece lub męskie oraz propagowanie idei wykorzystywania indywidualnych zdolności do wykonywania poszczególnych zawodów,
- b) promowanie równości szans w zakresie wynagradzania,
- c) promocję kobiet na kierownicze stanowiska i promowanie przedsiębiorczości kobiet (praca na własny rachunek).

3. Infrastruktura podstawowa

31 Infrastruktura transportowa

311 Kolej

Zwiększenie spójności transportowej kraju oraz polepszenie dostępności przestrzennej Polski w układzie UE poprzez osiągnięcie zakładanych parametrów standardów technicznych i modernizację linii kolejowych.

Wydatki na:

- 1) wymianę nawierzchni torowej (na typ UIC C1) wraz z podsypką i podkładkami,
- 2) modernizację odwodnienia i podtorza,
- 3) wprowadzenie nowych urządzeń zabezpieczenia ruchu kolejowego,
- 4) wymianę urządzeń elektroenergetycznych: sieci trakcyjnej i konstrukcji wsporczych,
- 5) przebudowę peronów, przejazdów i przejść przez tory,
- 6) działania zmniejszające uciążliwość linii dla otoczenia,
- 7) zakup pojazdów kolejowych przeznaczonych do przewozu osób,
- 8) modernizację linii kolejowych oraz pojazdów kolejowych (w tym polegających na: poprawie efektywności ekonomicznej, zmniejszeniu zużycia energii, zwiększeniu wygody podróżowania, uwzględnieniu potrzeb osób niepełnosprawnych),
- 9) zakup nowych lokomotyw interoperacyjnych dla ruchu pasażerskiego,
- 10) zakup wyposażenia dla utrzymania tego taboru,
- 11) budowę i rozbudowę zaplecza technicznego dla taboru (wagonownie i lokomotywownie),
- 12) przygotowanie dokumentacji technicznej i ekonomicznej (w tym przygotowanie biznesplanu lub studium wykonalności projektu, map lub szkiców lokalizacyjnych sytuujących projekt, ocen lub ra-

portów oddziaływania na środowisko) oraz inne wymagane dokumenty.

312 Drogi

Wspieranie regionalnego systemu transportowego (drogi wojewódzkie, powiatowe, gminne) poprawiającego dostęp do:

- 1) sieci dróg krajowych,
- 2) regionalnych centrów gospodarczych ważnych z punktu widzenia rozwoju społeczno-gospodarczego regionu,
- 3) ośrodków gospodarczych (łącznie z drogami wewnątrz tych ośrodków),
- 4) istniejących lub planowanych obiektów przemysłowych i usługowych (np. parki przemysłowe),
- 5) portów morskich, portów rybackich, portów rzecznych wykorzystywanych do celów gospodarczych, lotnisk, stacji kolejowych i innych obiektów transportu publicznego,

a także wspieranie projektów odciążających układy komunikacyjne miast, w tym w szczególności centra gospodarcze i zabytkowe.

Zwiększenie spójności transportowej kraju oraz polepszenie dostępności przestrzennej Polski w układzie UE poprzez budowę i modernizację dróg oraz poprawa dostępu do portów morskich od strony lądu poprzez budowę i modernizację dróg kołowych i kolejowych stanowiących połączenie dróg krajowych i linii kolejowych z portami morskimi.

Wydatki na:

- 1) budowę, przebudowę, remont lub modernizację dróg kołowych i kolejowych łączących drogi krajowe i linie kolejowe z portami morskimi,
- 2) budowę ulic miejskich na terenie miast portowych łączących port z siecią dróg szybkiego ruchu,
- 3) budowę, przebudowę, remont lub modernizację odcinków dróg, ciągów dróg, węzłów, skrzyżowań, skrzyżowań z ruchem okrężnym wraz z towarzyszącą infrastrukturą drogową,
- 4) budowę obwodnic przy miejscowościach znajdujących się na głównych drogach krajowych o dużym natężeniu ruchu,
- 5) budowę, przebudowę, remont lub modernizację obiektów mostowych, w tym: wiaduktów, estakad, tuneli drogowych i innych obiektów inżynierskich, obwodnic, obejść miast i miejscowości, w tym ich połączeń z sieciami dróg wraz z towarzyszącą infrastrukturą drogową,
- 6) budowę, przebudowę, remont lub modernizację infrastruktury towarzyszącej w zakresie bezpieczeństwa ruchu drogowego, ochrony środowiska lub przyczyniającej się do realizacji polityki horyzontalnej w zakresie infrastruktury społeczeństwa informacyjnego, w tym w szczególności:
 - a) budowę, przebudowę, rozbudowę lub remont dróg lub nawierzchni dróg oraz wyposażenie

- objektów inżynierskich, w tym: zjazdy, zatoki autobusowe i inne niezbędne urządzenia drogowe,
- b) budowę, przebudowę, modernizację lub remont urządzeń bezpieczeństwa ruchu drogowego, w tym: sygnalizacji świetlnej, barier ochronnych lub ogrodzeń,
- c) budowę lub remont osłon przeciwoślusienowych lub ekranów akustycznych,
- d) budowę lub remont chodników,
- e) budowę lub remont przejść dla pieszych, jak również wszelkie inne prace infrastrukturalne pozwalające zwiększyć bezpieczeństwo pieszych, rowerzystów czy zwierząt,
- f) budowę, remont lub modernizację ciągów, ścieżek rowerowych,
- g) budowę, przebudowę lub remont infrastruktury służącej obsłudze pasażerów (np. miejsca postoju podróżnych),
- h) budowę, przebudowę, remont lub modernizację oświetlenia,
- i) budowę lub remont miejsc do wypoczynku dla kierowców, w tym zakup wyposażenia dotyczącego wkomponowania ww. rodzaju projektów w krajobraz,
- j) budowę, rozbudowę lub remont infrastruktury drogowej przyczyniającej się do ochrony środowiska (np. urządzenia odwadniające, w tym: kanalizacja deszczowa, zbiorniki retencyjne, przepusty, sączki, zbiorniki odparowujące, separatory dla wód opadowych),
- k) budowę kanalizacji teletechnicznej,
- l) wykup gruntów, przygotowanie terenu budowy,
- 7) prace inwestycyjne i związane z procesem inwestycyjnym, w tym: przygotowanie terenu pod budowę (w tym prace geodezyjne), prace ziemne, budowlano-montażowe, instalacyjne i wykończeniowe,
- 8) zakup wyposażenia i niezabudowanych nieruchomości nierozdzielnie związanych z realizacją projektu,
- 9) przygotowanie dokumentacji technicznej, przygotowanie projektu (prace studialne, ekspertyzy, badania geologiczne, mapy lub szkice lokalizacyjne sytuujące projekt), ocen lub raportów oddziaływania na środowisko, przygotowanie biznesplanu lub studium wykonalności projektu, oraz inne wymagane dokumenty.

3121 Drogi krajowe

Zwiększenie spójności transportowej kraju oraz polepszenie dostępności przestrzennej Polski w układzie UE poprzez budowę, przebudowę, modernizację lub remont dróg krajowych.

Wydatki na:

- 1) budowę, przebudowę, modernizację lub remont dróg,
- 2) wzmocnienie nawierzchni dróg krajowych dla przystosowania ich do przenoszenia nacisków 11,5 t/oś pojazdu,
- 3) utwardzanie poboczy dla ruchu powolnego,
- 4) budowę lub przebudowę skrzyżowań,
- 5) sygnalizację świetlną,
- 6) budowę urządzeń ochrony środowiska (np. ekrany akustyczne, separatory dla wód opadowych),
- 7) zieleń przydrożną,
- 8) roboty budowlane związane z pełnym zakresem robót drogowych:
 - a) roboty ziemne,
 - b) podbudowa,
 - c) nawierzchnia,
 - d) obiekty inżynierskie,
 - e) inżynieria ruchu,
 - f) odwodnienia terenu,
- 9) wykup gruntów, przygotowanie terenu budowy,
- 10) przygotowanie dokumentacji technicznej, ekonomicznej, kosztorysów, analiz ekonomicznych (w tym: przygotowanie biznesplanu lub studium wykonalności projektu, map lub szkiców lokalizacyjnych sytuujących projekt, ocen lub raportów oddziaływania na środowisko), zaświadczeń, pozwoleń, opłaty oraz nadzór urbanistyczny, architektoniczny, konserwatorski i budowlany (w tym nadzór inżyniera), obsługę geodezyjną oraz usługi dotyczące zarządzania projektem.

3122 Drogi wojewódzkie, powiatowe i gminne

Zwiększenie spójności transportowej kraju poprzez budowę i modernizację lub remont lub przebudowę dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych wraz z towarzyszącą infrastrukturą drogową.

Wydatki na:

- 1) poszerzenie jezdni i wzmocnienie nawierzchni ulic,
- 2) drogi w granicach administracyjnych miejscowości i miast,
- 3) budowę lub przebudowę skrzyżowań oraz lokalne obiekty mostowe (mosty i wiadukty) na drogach,
- 4) sygnalizację świetlną,

- 5) budowę urządzeń ochrony środowiska (np. ekrany akustyczne),
- 6) zielen przydrożną,
- 7) roboty budowlane związane z pełnym zakresem robót drogowych:
 - a) prace ziemne, budowlano-montażowe, instalacyjne,
 - b) podbudowa,
 - c) nawierzchnia,
 - d) obiekty inżynierskie,
 - e) inżynieria ruchu,
 - f) odwodnienia terenu,
- 8) prace przygotowawcze, w tym: przygotowanie terenu pod budowę, przebudowa infrastruktury technicznej kolidującej z inwestycją (w tym: linii elektroenergetycznej, teletechnicznej, kanalizacji sanitarnej, sieci gazowej, ciepłowniczej, wodociągowej, urządzeń wodnych melioracji, urządzeń podziemnych specjalnego przeznaczenia, torów kolejowych, tramwajowych i przejazdów kolejowych, prace rozbiórkowe i wykończeniowe),
- 9) zakup sprzętu, wyposażenia i niezabudowanych nieruchomości nierozzerwalnie związanych z realizacją projektu,
- 10) przygotowanie dokumentacji technicznej (w tym: przygotowanie projektu, prac studialnych, ekspertyz, badań geologicznych i archeologicznych, koncepcji budowlanej, projektu wykonawczego, studium wykonalności), przetargu, badań związanych z urbanistyką, krajobrazem, architekturą lub budownictwem, obsługi geodezyjnej, nadzór nad realizacją inwestycji oraz usług dotyczących zarządzania projektem.

3123 Ścieżki rowerowe

Budowa, przebudowa, remont lub modernizacja ścieżek rowerowych.

313 Autostrady

Zwiększenie spójności transportowej kraju oraz polepszenie dostępności przestrzennej Polski w układzie UE poprzez budowę, przebudowę, remont lub modernizację autostrad.

Wydatki na:

- 1) budowę, przebudowę, remont lub modernizację autostrad,
- 2) roboty budowlane związane z pełnym zakresem robót drogowych:
 - a) roboty ziemne,

- b) podbudowa,
 - c) nawierzchnia,
 - d) obiekty inżynierskie,
 - e) inżynieria ruchu,
 - f) odwodnienia terenu,
- 3) zielen przydrożną,
 - 4) wykup gruntów, przygotowanie terenu budowy,
 - 5) przygotowanie dokumentacji technicznej, ekonomicznej, kosztorysów, analiz ekonomicznych, zaświadczeń, pozwoleń, opłaty oraz nadzór urbanistyczny, architektoniczny, konserwatorski i budowlany, obsługę geodezyjną, działania związane z ochroną środowiska oraz usługi dotyczące zarządzania projektem.

314 Lotniska

Polepszenie dostępności przestrzennej Polski w układzie UE poprzez budowę, rozbudowę i modernizację lotnisk i ich infrastruktury.

315 Porty

Usprawnienie funkcjonowania morsko-lądowych łańcuchów transportowych (w ramach sieci TEN-T) poprzez utworzenie morskich węzłów logistycznych w powiązaniu z korytarzami transeuropejskimi i stworzenie warunków do skierowania części, przewożonych transportem lądowym tranzytem przez Polskę strumieni ładunkowych do polskich portów morskich.

Wydatki na:

- 1) budowę infrastruktury baz kontenerowych,
- 2) budowę infrastruktury centrów logistycznych,
- 3) budowę i przebudowę basenów i nabrzeży portowych,
- 4) budowę, przebudowę, remont i/lub modernizację dróg kołowych i kolejowych na terenie portów,
- 5) budowa i przebudowa infrastruktury stanowiącej połączenie dróg krajowych i linii kolejowych z portami morskimi,
- 6) przygotowanie dokumentacji technicznej, ekonomicznej, kosztorysów, analiz ekonomicznych, zaświadczeń, pozwoleń, opłaty oraz nadzór urbanistyczny, architektoniczny, konserwatorski i budowlany, obsługę geodezyjną oraz usługi dotyczące zarządzania projektem.

3161 Śródlądowe drogi wodne

Zapewnienie właściwego stanu technicznego i utrzymanie właściwego poziomu bezpieczeństwa żeglugi śródlądowej oraz turystyki wodnej i jej infrastruktury.

Wydatki na:

- 1) remont i modernizację infrastruktury śródlądowych dróg wodnych,
- 2) rzeczne przejścia graniczne,
- 3) modernizację portów, basenów i nabrzeży,
- 4) przygotowanie dokumentacji technicznej, ekonomicznej, kosztorysów, analiz ekonomicznych (w tym: biznesplanu lub studium wykonalności projektu, map lub szkice lokalizacyjne sytuujące projekt) oraz inne wymagane dokumenty, opłaty oraz nadzór urbanistyczny, architektoniczny, konserwatorski i budowlany, obsługę geodezyjną oraz usługi dotyczące zarządzania projektem.

3162 Morskie drogi wodne

Zapewnienie właściwego stanu technicznego podejściowych torów wodnych w portach i utrzymanie wysokiego poziomu bezpieczeństwa żeglugi.

Wydatki na:

- 1) modernizację torów wodnych,
- 2) modernizację falochronów i wejść do portów,
- 3) utworzenie systemu łączności operacyjnej i śledzenia jednostek ratowniczych,
- 4) utworzenie krajowego systemu bezpieczeństwa żeglugi morskiej,
- 5) przygotowanie dokumentacji technicznej, ekonomicznej, kosztorysów, analiz ekonomicznych, zaświadczeń, pozwoleń, opłaty oraz nadzór urbanistyczny, architektoniczny, konserwatorski i budowlany, obsługę geodezyjną oraz usługi dotyczące zarządzania projektem.

317 Transport miejski

Poprawa stanu technicznego i bezpieczeństwa systemu transportu miejskiego poprzez budowę, rozbudowę lub odnowienie systemów transportu publicznego miast wraz z obszarami funkcjonalnie z nimi powiązаныmi dla szybszego, sprawniejszego i bezpiecznego przemieszczania się osób, przy spełnieniu wymogów ograniczenia negatywnego wpływu transportu publicznego na środowisko, stymulowaniu rozwoju gospodarczego oraz zmniejszeniu różnicowań w rozwoju i jakości życia w poszczególnych obszarach miast i aglomeracji.

1. Budowa, przebudowa, rozbudowa, wykonywanie robót remontowych lub modernizacja infrastruktury transportu publicznego połączona z zakupem sprzętu (włączając w to zakup taboru).

Wydatki na:

- 1) budowę, adaptację, remont, modernizację lub rozbudowę linii tramwajowych, trolejbusowych, autobusowych (np.: wymianę torowisk, uzupełnianie dotychczas istniejącego układu wydzielonych pasów dla autobusów),

- 2) uzupełnienie brakujących relacji skrajnych dla tramwajów na skrzyżowaniach,
- 3) budowę, adaptację, rozbudowę, remont, modernizację lub przebudowę układu torowego na trasach, pętłach oraz zajezdniach,
- 4) przebudowę, budowę, rozbudowę lub niezbędne uzupełnienie układu torowego sieci tramwajowej,
- 5) budowę sieci tramwaju szybkiego,
- 6) adaptację sieci do potrzeb tramwaju szybkiego,
- 7) adaptację linii kolejowych dla wprowadzenia tramwaju dwusystemowego,
- 8) przebudowę, modernizację sieci i podstacji trakcyjnych tramwajowych lub trolejbusowych,
- 9) budowę kanalizacji teletechnicznej,
- 10) zakup taboru w ramach miejskiego systemu transportu publicznego wyłącznie w połączeniu z działaniami infrastrukturalnymi w ramach budowy nowych, przedłużenia lub odnowieniem istniejących linii komunikacji miejskiej i podmiejskiej,
- 11) budowę, adaptację, przebudowę, modernizację lub remont zajezdni autobusowych, tramwajowych i trolejbusowych — tj. obiektów zawierających wszystkie niezbędne dla zajezdni funkcje, wraz z infrastrukturą i zagospodarowaniem terenu, służących prowadzeniu działalności podstawowej (tj. bez prowadzenia działalności usługowo-gospodarczej otwartej na inne podmioty) wyłącznie w zakresie lokalnego transportu publicznego,
- 12) budowę, remont, adaptację, przebudowę lub modernizację pętli, zatoczek, bocznic lub wydzielenie pasów ruchu dla autobusów,
- 13) wyposażenie dróg lub obiektów inżynierskich w zjazdy, zatoki autobusowe i inne niezbędne urządzenia drogowe dla potrzeb komunikacji miejskiej,
- 14) budowę lub rozbudowę linii metra wraz z tworzeniem sprawnych węzłów przesiadkowych przy stacjach,
- 15) zakup niezabudowanych nieruchomości związanych z realizacją projektu oraz zakup niezbędnego sprzętu i wyposażenia w zakresie transportu publicznego,
- 16) prace inwestycyjne i związane z procesem inwestycyjnym, w tym: przygotowanie terenu pod budowę, w tym prace geodezyjne, instalacyjne i montażowe, rozbiórkowe oraz wykończeniowe i wzmocnieniowe,
- 17) przygotowanie dokumentacji technicznej (konceptcja budowlana, projekt budowlany i wykonawczy), przetargowej, studium wykonalności, raportu oddziaływania na środowisko, badania związane

z urbanistyką, krajobrazem, architekturą lub budownictwem, prace projektantów i architektów, nadzór inwestorski.

2. Budowa, adaptacja, rozbudowa, wykonywanie robót remontowych lub przebudowa infrastruktury pomocniczej służącej zwiększeniu bezpieczeństwa i dostępności do sieci transportu publicznego, w tym:

- a) budowa systemu parkingów „Parkuj i Jedź”,
- b) budowa, modernizacja lub przebudowa urządzeń sterowania ruchem drogowym, np.: centralne sterowanie sygnalizacją zainstalowaną na skrzyżowaniach, sygnalizacja akustyczna, sygnalizacja świetlna wzbudzana przez autobusy, trolejbusy i tramwaje (sygnalizacja akomodacyjna), monitorowanie ruchu na kluczowych trasach, w tunelach i niewralgicznych punktach miasta oraz informowanie o aktualnej sytuacji ruchowej,
- c) budowa kanalizacji teletechnicznej,
- d) zakup i montaż systemów sterowania i nadzoru ruchu połączonych ze środkami zwiększającymi bezpieczeństwo,
- e) budowa systemów sygnalizacji ulicznej,
- f) budowa, remont, adaptacja, rozbudowa lub przebudowa infrastruktury służącej obsłudze pasażerów i podniesieniu estetyki krajobrazu (np. przystanki), a także pochylnie i windy dla osób niepełnosprawnych przy przejściach wielopoziomowych,
- g) zakup niezbędnego sprzętu i wyposażenia oraz niezabudowanych nieruchomości związanych z realizacją projektu,
- h) przygotowanie dokumentacji technicznej, ekonomicznej, kosztorysów, analiz ekonomicznych, zaświadczeń, pozwoleń, opłaty oraz nadzór urbanistyczny, architektoniczny, konserwatorski i budowlany, obsługa geodezyjna oraz usługi dotyczące zarządzania projektem.

318 Transport multimodalny

Stworzenie systemu przewozów ładunków różnymi gałęziami transportu poprzez budowę centrów logistycznych i terminali transportu kombinowanego na bazie infrastruktury kolejowej.

Wydatki na:

- 1) budowę, rozbudowę lub przebudowę obiektów budowlanych przeznaczonych do obsługi przewozów intermodalnych wykonywanych transportem kolejowym (w tym: układy torowe, zakup sprzętu do przeładunku),
- 2) budowę i przebudowę oraz wykup gruntów pod budowę i przebudowę: zaplecza technicznego dla obsługi taboru (wagonownie i lokomotywownie), placów składowych i manewrowych, dróg dojazdowych, torów przeładunkowych, magazynów,

3) zakup systemów informatycznych i logistycznych przeznaczonych do obsługi transportu intermodalnego,

4) przygotowanie dokumentacji technicznej, ekonomicznej, kosztorysów, analiz ekonomicznych (w tym biznesplan lub studium wykonalności projektu, mapy, szkice lokalizacyjne sytuujące projekt, dokumentacja techniczna) oraz inne wymagane dokumenty, nadzór urbanistyczny, architektoniczny, budowlany, obsługę geodezyjną oraz usługi dotyczące zarządzania projektem.

319 Inteligentne systemy transportowe

Poprawa kontroli i nadzoru nad ruchem drogowym oraz usprawnienie systemu ratownictwa drogowego poprzez tworzenie systemów oraz działań technicznych z zakresu telematyki służących komunikacji publicznej i mających na celu m.in. poprawę obsługi podróżnych, poprawę bezpieczeństwa na drogach krajowych, monitoring bezpieczeństwa ruchu drogowego, koordynację układu linii tramwajów, autobusów, metra, trolejbusów i kolei oraz synchronizację ich rozkładów jazdy, dzięki którym pasażerowie będą mogli korzystać z najdogodniejszych połączeń.

Wydatki na:

- 1) zakup sprzętu podnoszącego efektywność działań prewencyjnych policji drogowej, zakup pojazdów monitorujących bezpieczeństwo ruchu drogowego,
- 2) zakup sprzętu usprawniającego działania ratownicze straży pożarnej, zakup jednostek ratownictwa techniczno-chemicznego,
- 3) systemy monitoringu bezpieczeństwa ruchu, zastosowanie środków poprawy bezpieczeństwa miejsc szczególnego zagrożenia wypadkowego,
- 4) oznakowanie dróg i ich wyposażenie w elementy bezpieczeństwa dróg oraz ich otoczenia,
- 5) wprowadzenie środków kontroli i nadzoru ruchu,
- 6) wdrożenie systemu zgłaszania i ewidencjonowania wypadków drogowych i kolizji,
- 7) budowę, adaptację, wykonywanie robót remontowych, rozbudowę lub przebudowę zintegrowanych węzłów przesiadkowych pomiędzy różnymi rodzajami systemów transportu,
- 8) komputeryzację systemów transportu publicznego, w tym zakup oraz montaż urządzeń z zakresu telematyki, służących komunikacji publicznej, np. systemy dystrybucji i identyfikacji biletów, systemy informacji dla podróżnych, monitoring bezpieczeństwa, skoordynowanie rozkładów jazdy transportu publicznego,
- 9) budowę kanalizacji teletechnicznej,

- 10) przygotowanie projektu, przygotowanie dokumentacji (w tym biznesplanu lub studium wykonalności projektu oraz innej wymaganej dokumentacji),
 - 11) zakup niezabudowanych nieruchomości związanych z realizacją projektu oraz zakup niezbędnego sprzętu i wyposażenia w zakresie transportu publicznego,
 - 12) prace inwestycyjne i związane z procesem inwestycyjnym, w tym: przygotowanie terenu pod budowę, w tym prace geodezyjne, instalacyjne i montażowe, rozbiórkowe oraz wykończeniowe i wzmocnieniowe,
 - 13) przygotowanie dokumentacji technicznej (konceptja budowlana, projekt budowlany i wykonawczy), przetargowej, studium wykonalności, raportu oddziaływania na środowisko, badania związane z urbanistyką, krajobrazem, architekturą lub budownictwem, prace projektantów i architektów, nadzór inwestorski.
- a) zakup sprzętu informatycznego, np. czytników i kart,
 - b) zakup specjalistycznego oprogramowania,
- 4) tworzenie publicznych punktów dostępu do Internetu w obiektach publicznie dostępnych: bibliotekach publicznych, domach kultury, szkołach wyższych, świetlicach gminnych,
 - 5) prace przygotowawcze, w tym przygotowanie projektu dotyczącego infrastruktury (prace studialne, ekspertyzy), dokumentacji technicznej (konceptja budowlana, projekt budowlany i wykonawczy) i przetargowej, studium wykonalności, raport oddziaływania na środowisko, prace projektantów i architektów, nadzór inwestorski,
 - 6) zakup nieruchomości lub niezabudowanych nieruchomości, jeżeli jest to nierozzerwalnie związane z realizacją projektu,
 - 7) prace inwestycyjne i związane z procesem inwestycyjnym, w tym: prace konstrukcyjne (ziemne, naziemne, napowietrzne w zależności od wykorzystywanej technologii), budowę, rozbudowę lub przebudowę pomieszczeń i infrastruktury technicznej niezbędnej dla realizacji projektu (np. pomieszczenia na serwery), roboty budowlano-montażowe, prace instalacyjne, zakup sprzętu, oprogramowania i wyposażenia (oraz jego konfiguracja), koszty związane z zapewnieniem bezpieczeństwa przesyłania danych (np. systemy firewall, IDS, antywirusowe, kontroli dostępu do zasobów systemu), zakup wyposażenia nierozzerwalnie związanego z inwestycją.

32 Infrastruktura telekomunikacyjna i społeczeństwo informacyjne

321 Infrastruktura podstawowa

Wspieranie rozbudowy regionalnej i lokalnej infrastruktury społeczeństwa informacyjnego oraz polepszenie warunków prowadzenia przez przedsiębiorstwa działalności gospodarczej w ramach infrastruktury technicznej.

Wydatki na:

- 1) budowę platformy elektronicznej, w tym:
 - a) inwestycje w podstawową infrastrukturę umożliwiającą budowę platformy elektronicznej, w szczególności nowe budynki potrzebne do instalacji sprzętu teleinformatycznego, infrastrukturę telekomunikacyjną oraz szerokopasmowe łącza internetowe,
 - b) zakup nowych komputerów oraz serwerów, modernizację istniejących jednostek centralnych, zakup i instalację lokalnych urządzeń sieciowych,
 - c) zakup oprogramowania, licencji i baz danych potrzebnych do świadczenia usług dla przedsiębiorstw w ramach platformy elektronicznej,
- 2) projekty dotyczące integracji referencyjnych rejestrów osób i firm:
 - a) zakup i instalację systemu serwerów centralnych,
 - b) zakup oprogramowania specjalistycznego dla potrzeb integracji rejestrów,
- 3) projekty zwiększające bezpieczeństwo wymiany danych dostarczanych przez przedsiębiorstwa i obywateli do administracji publicznej, m.in.:

322 Technologie komunikacyjne i informacyjne (w tym bezpieczeństwo przesyłania danych)

Polepszenie warunków funkcjonowania gospodarki poprzez zwiększenie ilości i poprawę jakości usług świadczonych *on-line* przez instytucje sektora publicznego na rzecz przedsiębiorstw z wykorzystaniem nowoczesnych technologii teleinformatycznych oraz wykorzystanie nowych technologii informacyjnych i komunikacyjnych dla realizacji usług publicznych, poprawy efektywności pracy administracji (e-administracja) i zapewnienia bezpiecznego przesyłania danych.

Wydatki na:

- 1) stworzenie platformy elektronicznej, dzięki której przedsiębiorstwa i obywatele uzyskają dostęp do tanich, szybkich i o wysokiej jakości usług oraz informacji publicznych, zwiększenie usług publicznych świadczonych *on-line*, integrację rejestrów osób i firm oraz zapewnienie ich bezpieczeństwa,
- 2) budowę lub rozbudowę lokalnych lub regionalnych szerokopasmowych i bezpiecznych sieci, współdziałających ze szkieletowymi sieciami regionalnymi lub krajowymi,
- 3) budowę, przebudowę lub wyposażenie inwestycyjne centrów zarządzania sieciami regionalnymi lub lokalnymi,

- 4) budowę i wdrażanie platform elektronicznych dla zintegrowanego systemu wspomagania zarządzania na poziomie wojewódzkim, powiatowym i gminnym — najchętniej z połączeniem szerokopasmowym,
- 5) budowę lub rozbudowę lokalnych lub regionalnych bezpiecznych systemów transmisji danych, zwłaszcza na terenach wiejskich i małych miast przy wykorzystaniu nowoczesnych technologii (np. transmisja satelitarna, droga radiowa), prace przygotowawcze, w tym przygotowanie projektu dotyczącego infrastruktury (prace studialne, ekspertyzy), dokumentacji technicznej (koncepcja budowlana, projekt budowlany i wykonawczy) i przetargowej, studium wykonalności, raport oddziaływania na środowisko, prace projektantów i architektów, nadzór inwestorski,
- 6) zakup nieruchomości lub niezabudowanych nieruchomości, jeżeli jest to nierozzerwalnie związane z realizacją projektu,
- 7) prace inwestycyjne i związane z procesem inwestycyjnym, w tym: prace konstrukcyjne (ziemne, naziemne, napowietrzne w zależności od wykorzystywanej technologii), budowę, rozbudowę lub przebudowę pomieszczeń i infrastruktury technicznej niezbędnej dla realizacji projektu (np. pomieszczenia na serwery), roboty budowlano-montażowe, prace instalacyjne, zakup sprzętu, oprogramowania i wyposażenia (oraz jego konfiguracja), koszty związane z zapewnieniem bezpieczeństwa przesyłania danych (np. systemy firewall, IDS, antywirusowe, kontroli dostępu do zasobów systemu), zakup wyposażenia nierozzerwalnie związanego z inwestycją.

323 Usługi i projekty wdrożeniowe dla obywateli (opieka zdrowotna, administracja, edukacja)

Przygotowanie instytucji publicznych, np. lokalnej i regionalnej administracji samorządowej, ochrony zdrowia, edukacji (z wyłączeniem e-ryнку pracy) do elektronicznego obiegu dokumentów, elektronicznej archiwizacji dokumentów oraz rozwoju elektronicznych usług dla ludności z wykorzystaniem podpisu elektronicznego, w tym m.in. tworzenie systemów informacji przestrzennej (GIS) oraz modernizacja infrastruktury informatycznej, bezpieczny Internet.

Wydatki na:

- 1) prace przygotowawcze, w tym przygotowanie projektu dotyczącego infrastruktury (prace studialne, ekspertyzy), dokumentacji technicznej (koncepcja budowlana, projekt budowlany i wykonawczy) i przetargowej, studium wykonalności, raport oddziaływania na środowisko, prace projektantów i architektów, nadzór inwestorski,
- 2) zakup nieruchomości lub niezabudowanych nieruchomości, jeżeli jest to nierozzerwalnie związane z realizacją projektu,
- 3) prace inwestycyjne i związane z procesem inwestycyjnym, w tym: prace konstrukcyjne (ziemne,

naziemne, napowietrzne w zależności od wykorzystywanej technologii), budowę, rozbudowę lub przebudowę pomieszczeń i infrastruktury technicznej niezbędnej dla realizacji projektu (np. pomieszczenia na serwery), roboty budowlano-montażowe, prace instalacyjne, zakup sprzętu, oprogramowania i wyposażenia (oraz jego konfiguracja), koszty związane z zapewnieniem bezpieczeństwa przesyłania danych (np. systemy firewall, IDS, antywirusowe, kontroli dostępu do zasobów systemu), zakup wyposażenia nierozzerwalnie związanego z inwestycją.

324 Usługi i projekty wdrożeniowe dla MŚP (handel i transakcje elektroniczne, edukacja i szkolenia, sieci)

Poprawa oferty produktowej i technologicznej przedsiębiorstw poprzez wspieranie działań obejmujących dokonywanie zasadniczych zmian produkcji bądź procesu produkcyjnego, zmiany wyrobu lub usługi.

Wydatki na:

- 1) zakup wyników prac badawczo-rozwojowych i/lub praw własności przemysłowej przez przedsiębiorstwa,
- 2) wdrażanie i komercjalizację technologii i produktów innowacyjnych,
- 3) zastosowanie i wykorzystanie technologii gospodarki elektronicznej,
- 4) zastosowanie i wykorzystanie technologii informacyjnych i komunikacyjnych (ICT) w procesach zarządzania przedsiębiorstwem,
- 5) dostosowywanie technologii i produktów do wymagań dyrektyw unijnych, zwłaszcza norm zharmonizowanych i prawodawstwa w zakresie BHP.

33 Infrastruktura energetyczna (produkcja, dystrybucja)

331 Elektryczność, gaz, produkty naftowe, paliwo stałe

Budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury i urządzeń służących do produkcji i przesyłu energii elektrycznej, gazu, produktów naftowych i paliw stałych, przygotowanie dokumentacji technicznej, ekonomicznej, kosztorysów, analiz ekonomicznych, zaświadczeń, pozwoleń, opłaty oraz nadzór urbanistyczny, architektoniczny, konserwatorski i budowlany, obsługa geodezyjna oraz usługi dotyczące zarządzania projektem.

332 Odnawialne źródła energii (energia słoneczna, energia wiatrowa, wodna, energia organiczna — biomasa)

Zwiększenie wykorzystania energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych poprzez budowę, rozbudowę i modernizację infrastruktury służącej do produkcji i przesyłu energii odnawialnej.

Wydatki na:

- 1) budowę, rozbudowę i modernizację infrastruktury służącej do produkcji i przesyłu energii odnawialnej (energia wiatrowa, wodna, geotermalna, kolektory słoneczne i ogniwa fotowoltaiczne, biomasę),
- 2) budowę, rozbudowę i modernizację urządzeń do produkcji i przesyłu energii ze źródeł odnawialnych (energia wiatrowa, wodna, kolektory słoneczne i ogniwa fotowoltaiczne, energia uzyskiwana z wykorzystania biomasy i inne),
- 3) zakup wyposażenia związanego z inwestycją i niezabudowanych nieruchomości nierozzerwalnie związanych z projektem,
- 4) przygotowanie terenu pod budowę, w tym prace geodezyjne, ziemne, budowlano-montażowe, instalacyjne, wykończeniowe,
- 5) przygotowanie projektu (przeprowadzenie prac studialnych, ekspertyz, badań geologicznych) i dokumentacji technicznej, studium wykonalności, raportu oddziaływania na środowisko, prace projektantów, architektów, przygotowanie dokumentacji przetargowej i przetargu, nadzór inwestorski.

333 Efektywność wykorzystania energii, jej uzyskiwania i kontrola jej zużycia

Zwiększenie efektywności wykorzystania energii, jej uzyskiwania i kontroli zużycia.

Wydatki na:

- 1) budowę instalacji służących efektywniejszemu wykorzystaniu energii,
- 2) instalację urządzeń kontroli zużycia energii.

34 Infrastruktura środowiskowa (w tym woda)

341 Ochrona powietrza

Ograniczenie zanieczyszczeń przedostających się do powietrza i poprawa jakości powietrza.

Wydatki na:

- 1) modernizację i rozbudowę systemów ciepłowniczych i wyposażenie ich w instalacje ograniczające emisję zanieczyszczeń pyłowych i gazowych do powietrza,
- 2) przekształcenie istniejących systemów ogrzewania obiektów użyteczności publicznej w systemy bardziej przyjazne dla środowiska, w szczególności ograniczenie „niskiej emisji”,
- 3) przygotowanie projektu (prace studialne, ekspertyzy, badania geologiczne), dokumentacji technicznej i przetargowej, studium wykonalności, raport oddziaływania na środowisko,
- 4) przygotowanie terenu pod budowę, w tym prace geodezyjne, ziemne, budowlano-montażowe, in-

stalacyjne, wykończeniowe, infrastruktura towarzysząca, budowa kanalizacji teletechnicznej,

- 5) zakup wyposażenia związanego z inwestycją i niezabudowanych nieruchomości nierozzerwalnie związanych z projektem.

342 Ochrona przed hałasem

Budowa, rozbudowa i modernizacja urządzeń chroniących przed hałasem, przygotowanie dokumentacji technicznej, ekonomicznej, kosztorysów, analiz ekonomicznych, zaświadczeń, pozwoleń, opłaty oraz nadzór urbanistyczny, architektoniczny, konserwatorski i budowlany, obsługa geodezyjna oraz usługi dotyczące zarządzania projektem.

343 Unieszkodliwienie, utylizacja i zagospodarowanie odpadów komunalnych i przemysłowych (w tym odpadów szpitalnych i niebezpiecznych)

Unieszkodliwienie, utylizacja i zagospodarowanie odpadów komunalnych i przemysłowych.

Wydatki na:

- 1) organizację i wdrażanie systemów selektywnej zbiórki odpadów i recyklingu,
- 2) wdrażanie systemowej gospodarki odpadami komunalnymi (m.in. budowa sortowni, kompostowni, obiektów termicznej, termiczno-chemicznej i mechanicznej utylizacji odpadów, budowa nowych, modernizacja istniejących i rekultywacja nieczynnych składowisk, likwidacja tzw. dzikich składowisk/wysypisk),
- 3) budowę i modernizację spalarni odpadów niebezpiecznych,
- 4) budowę, modernizację, rekultywację lub likwidację składowisk odpadów (w tym rekultywacja bądź likwidacja składowisk odpadów niebezpiecznych),
- 5) budowę lub modernizację miejsc utylizacji opakowań i nieużytych środków ochrony roślin,
- 6) kompleksowe systemy zagospodarowania odpadów na poziomie lokalnym, obejmujące m.in. odbiór posegregowanych odpadów od mieszkańców, odzyskiwanie surowców wtórnych,
- 7) recykling, kompostowanie odpadów organicznych itp.,
- 8) przygotowanie terenu pod budowę, w tym prace geodezyjne, ziemne, budowlano-montażowe, instalacyjne, wykończeniowe, infrastrukturę towarzyszącą, budowę kanalizacji teletechnicznej,
- 9) zakup wyposażenia związanego z inwestycją i niezabudowanych nieruchomości nierozzerwalnie związanych z projektem,
- 10) przygotowanie dokumentacji technicznej, ekonomicznej, kosztorysów, analiz ekonomicznych, zaświadczeń, pozwoleń, opłaty oraz nadzór urbanistyczny, architektoniczny, konserwatorski i budow-

lany, obsługę geodezyjną oraz usługi dotyczące zarządzania projektem.

344 Woda przeznaczona do spożycia przez ludzi (pobór, przechowywanie, uzdatnianie i dystrybucja)

Zaopatrzenie i poprawa zaopatrzenia mieszkańców w wodę przeznaczoną do spożycia przez ludzi poprzez budowę i modernizację urządzeń zaopatrzenia w wodę i poboru wody.

Wydatki na:

- 1) budowę i modernizację sieci wodociągowych,
- 2) budowę i modernizację stacji uzdatniania wody,
- 3) budowę i modernizację urządzeń regulujących ciśnienie wody,
- 4) budowę zbiorników umożliwiających pozyskanie wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi,
- 5) budowę i modernizację ujęć wody (w tym ochrona ujęć i źródeł wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi),
- 6) budowę i modernizację urządzeń służących do gromadzenia, przechowywania i uzdatniania wody,
- 7) przygotowanie terenu pod budowę, w tym prace geodezyjne, ziemne, budowlano-montażowe, instalacyjne, wykończeniowe, infrastrukturę towarzyszącą, budowę kanalizacji teletechnicznej,
- 8) zakup wyposażenia związanego z inwestycją i niezabudowanych nieruchomości nierozzerwalnie związanych z projektem,
- 9) przygotowanie dokumentacji technicznej, ekonomicznej, kosztorysów, analiz ekonomicznych, zaświadczeń, pozwoleń, opłaty oraz nadzór urbanistyczny, architektoniczny, konserwatorski i budowlany, obsługę geodezyjną oraz usługi dotyczące zarządzania projektem.

345 Oczyszczanie ścieków

Ograniczenie ilości zanieczyszczeń wprowadzanych do wód i gleb poprzez budowę i modernizację urządzeń do odprowadzania i oczyszczania ścieków.

Wydatki na:

- 1) budowę i modernizację oczyszczalni ścieków,
- 2) budowę i modernizację sieci kanalizacji sanitarnych,
- 3) budowę i modernizację sieci kanalizacji deszczowych,
- 4) budowę i modernizację innych urządzeń do oczyszczania, gromadzenia, odprowadzania i przesyłania ścieków,
- 5) przygotowanie terenu pod budowę, w tym prace geodezyjne, ziemne, budowlano-montażowe, in-

stalacyjne, wykończeniowe, infrastrukturę towarzyszącą, budowę kanalizacji teletechnicznej,

- 6) zakup wyposażenia związanego z inwestycją i niezabudowanych nieruchomości nierozzerwalnie związanych z projektem,
- 7) przygotowanie projektu (prac studialnych, ekspertyz, badań geologicznych), przetargu, dokumentacji technicznej i przetargowej, studium wykonalności, raportu oddziaływania na środowisko, prace projektantów, architektów, zarządzanie projektem.

346 Zasoby wodne

Zwiększanie dyspozycyjnych zasobów wodnych i przeciwdziałanie skutkom suszy.

Wydatki na:

- 1) tworzenie programów zwiększania dyspozycyjnych zasobów wodnych i zapobiegania skutkom suszy,
- 2) budowę i modernizację zbiorników retencyjnych,
- 3) podpiętrzanie wód jezior,
- 4) zwiększanie retencji w zlewniach rzek,
- 5) zabudowę koryt rzecznych wraz z modernizacją istniejących urządzeń wodnych.

35 Planowanie przestrzenne i odnowa

351 Odnowa i adaptacja zdegradowanych obszarów przemysłowych i wojskowych

Rewitalizacja obszarów poprzemysłowych i powojskowych poprzez zmianę dotychczasowych funkcji i adaptację terenu oraz znajdujących się tam obiektów powojskowych i poprzemysłowych na inne cele: usługowe, gospodarcze, społeczne, edukacyjne, zdrowotne, rekreacyjne, kulturalne i turystyczne.

Wydatki na:

- 1) remont, prace rozbiórkowe, izolację, przebudowę lub adaptację budynków, obiektów, infrastruktury i urządzeń poprzemysłowych i powojskowych wraz z zagospodarowaniem przyległego terenu w celu nadania im nowych funkcji użytkowych: usługowych, turystycznych, rekreacyjnych, zdrowotnych i edukacyjnych,
- 2) remont, przebudowę lub adaptację opustoszałego obiektu budowlanego i pomieszczeń dla m.in.: przedszkoli, szkół podstawowych, gimnazjów, szkół średnich i ponadgimnazjalnych, szkół wyższych, szkolnych stołówek, domów dziecka, ośrodków walki z patologiami społecznymi (np. walki z narkomanią, alkoholizmem), poradni psychologicznych, świetlic dla dzieci i młodzieży, domów kultury, warsztatów terapii zajęciowej oraz obiektów służących pomocą społeczną (np. dla samotnych matek z dziećmi, zapobiegania przestępczości, punkty służące pomocą i przekwalifikowaniem byłych więźniów),

- 3) pomoc strukturom świadczącym usługi dla lokalnej społeczności przyczyniające się do tworzenia lub ochrony miejsc pracy i przeciwdziałania marginalizacji społecznej i wspierające działania gospodarcze, w tym:
 - a) izolację, remont, przebudowę fasad i dachów budynków,
 - b) budowę, remont, przebudowę instalacji w budynkach: grzewczych, wodno-kanalizacyjnych, gazowych, elektrycznych,
 - c) zagospodarowanie przyległego terenu (np. budowa, remont, przebudowa ogrodzeń i małej architektury),
 - 4) izolację, remont, adaptację lub przebudowę pokoszarowych budynków mieszkalnych w celu nadania im nowych funkcji: usługowych, gospodarczych, społecznych, edukacyjnych, rekreacyjnych (z wyjątkiem prac budowlano-instalacyjnych w indywidualnych mieszkaniach), w tym:
 - a) remont, przebudowę, adaptację pomieszczeń (z wyjątkiem celów mieszkaniowych),
 - b) izolację, remont, przebudowę fasad, dachów,
 - c) budowę, remont, przebudowę instalacji w budynkach: grzewczych, wodno-kanalizacyjnych, elektrycznych, gazowych,
 - d) zagospodarowanie przyległego terenu, w tym budowę, remont, przebudowę małej architektury i ogrodzeń,
 - 5) porządkowanie tzw. starej tkanki urbanistycznej poprzez odpowiednie zagospodarowywanie i zabudowywanie pustych przestrzeni w harmonii z otoczeniem na cele usługowe, edukacyjne, społeczne, turystyczne, rekreacyjne, gospodarcze, kulturalne,
 - 6) wyburzanie budynków na cele: usługowe, kulturowe, edukacyjne, gospodarcze, turystyczne lub rekreacyjne,
 - 7) renowację (prace związane z konserwacją, rewaloryzacją, zachowaniem, adaptacją) budynków, infrastruktury o wartości architektonicznej i znaczeniu historycznym (w tym z zakresu ochrony dziedzictwa przemysłowego i obiektów o znaczeniu militarnym), a także ich adaptację na cele: gospodarcze, społeczne i kulturalne wraz z zagospodarowaniem przyległego otoczenia,
 - 8) prace konserwatorskie, odnowienie fasad i dachów budynków o wartości architektonicznej i znaczeniu historycznym znajdujących się w rejestrze zabytków, wraz z zagospodarowaniem przyległego terenu, przyczyniające się do tworzenia stałych miejsc pracy,
 - 9) zabudowywanie pustych przestrzeni: budowę, remont lub przebudowę placów, rynków, parkingów, placów zabaw dla dzieci, publicznych toalet, małej architektury (np. tarasy widokowe, fontanny, ławki, kosze na śmieci), miejsc rekreacji, terenów zielonych (zieleń wysoka, niska i trawniki) oraz prace restauracyjne na terenie istniejących parków,
 - 10) infrastrukturę transportową znajdującą się na terenie rewitalizowanym:
 - a) budowę, remont lub przebudowę: chodników, przejść dla pieszych lub zwierząt, ścieżek rowerowych,
 - b) budowę lub remont parkingów,
 - c) budowę, rozbudowę, modernizację lub remont dróg (poza drogami międzynarodowymi, krajowymi i wojewódzkimi) na terenach obszarów powojaskowych i przemysłowych i ich połączeń z siecią dróg publicznych (np.: zwiększenie nośności, usunięcie ostrych i ciasnych zakrętów, poszerzenie nawierzchni), łącznie z budową lub remontem drogowej infrastruktury towarzyszącej (w tym obiektów inżynierskich),
 - d) kompleksowe uzbrojenie terenu pod inwestycje,
 - 11) tworzenie stref bezpieczeństwa na terenie byłych obszarów przemysłowych i powojaskowych w miastach w celu zapobiegania przestępczości w zagrożonych patologiami społecznymi obszarach miast, w tym:
 - a) budowę lub remont oświetlenia,
 - b) zakup i instalację systemów monitoringu przyczyniających się do realizacji działania,
 - 12) budowę, przebudowę lub remont obiektów dla nadania im funkcji zaplecza kulturalnego, turystycznego lub rekreacyjnego rewitalizowanego obszaru w celu tworzenia stałych miejsc pracy,
 - 13) przygotowanie dokumentacji technicznej, ekonomicznej, kosztorysów, analiz ekonomicznych, zaświadczeń, pozwoleń, opłaty oraz nadzór urbanistyczny, architektoniczny, konserwatorski i budowlany, obsługę geodezyjną oraz usługi dotyczące zarządzania projektem.
- ### 352 Odnowa terenów miejskich
- Wspieranie ożywienia gospodarczego i społecznego zdegradowanych terenów miejskich i zwiększenie ich potencjału turystycznego i kulturalnego, w tym nadanie obiektom i terenom zdegradowanym nowych funkcji społeczno-gospodarczych poprzez rewitalizację i odnowę zdegradowanych obszarów miast i dzielnic mieszkaniowych w miastach.
- Wydatki na:
- 1) porządkowanie tzw. starej tkanki urbanistycznej poprzez odpowiednie zagospodarowywanie pustych przestrzeni w harmonii z otoczeniem,
 - 2) renowację zabudowy budynków, w tym obiektów infrastruktury społecznej,

- 3) izolację, remont lub przebudowę elewacji, fasad i dachów budynków oraz pomieszczeń przeznaczonych na cele: gospodarcze, szkoleniowe lub kulturalne (z wyjątkiem przeprowadzania prac budowlano-montażowych w indywidualnych mieszkaniach) wraz z zagospodarowaniem przyległego terenu, w tym:
 - a) remont, przebudowę instalacji w budynkach: grzewczych, elektrycznych, gazowych i wodno-kanalizacyjnych,
 - b) zagospodarowanie przyległego terenu (budowa, remont, przebudowa małej architektury, ogrodzeń),
- 4) renowację budynków o wartości architektonicznej i znaczeniu historycznym znajdujących się na rewitalizowanym terenie (w tym ich adaptację na cele: gospodarcze, społeczne, edukacyjne, turystyczne lub kulturalne, przyczyniające się do tworzenia stałych miejsc pracy), uwzględniając:
 - a) prace konserwatorskie,
 - b) odnowienie zabudowań (z wyjątkiem indywidualnych mieszkań),
- 5) prace konserwatorskie, odnowienie fasad i dachów budynków o wartości architektonicznej i znaczeniu historycznym znajdujących się w reestrze zabytków, wraz z zagospodarowaniem przyległego terenu, przyczyniające się do tworzenia stałych miejsc pracy,
- 6) wyburzanie budynków i przeznaczenie uzyskanych terenów pod cele: usługowe, kulturowe, edukacyjne, gospodarcze, turystyczne lub rekreacyjne,
- 7) remont lub przebudowę infrastruktury publicznej związanej z rozwojem funkcji turystycznych, rekreacyjnych, kulturalnych,
- 8) remont lub przebudowę obiektów pełniących funkcje zaplecza turystycznego i kulturowego,
- 9) remont, przebudowę lub przystosowanie budynków i infrastruktury na cele turystyczne oraz kulturowe (włącznie z odnowieniem i konserwacją obiektów dziedzictwa kulturowego) prowadzące do zrównoważonego rozwoju i tworzenia miejsc pracy,
- 10) tworzenie stref bezpieczeństwa i zapobieganie przestępczości w zagrożonych patologiami społecznymi obszarach miast, w tym:
 - a) budowę lub remont oświetlenia,
 - b) zakup i instalację systemów monitoringu,
- 11) adaptację, przebudowę lub remont budynków i przestrzeni użyteczności publicznej wraz z przyległym otoczeniem na cele edukacyjno-społeczne znajdujące się na terenie rewitalizowanym, w tym m.in.: przedszkola, szkoły podstawowe, gimnazja, szkoły średnie i ponadgimnazjalne, szkoły wyższe, szkolne stołówki, domy dziecka, ośrodki walki z patologiami społecznymi (np. walki z narkomanią, alkoholizmem), poradnie psychologiczne, świetlice dla dzieci i młodzieży, domy kultury, warsztaty terapii zajęciowej oraz obiekty służące pomocą społeczną (np. dla samotnych matek z dziećmi, zapobiegania przestępczości, punkty służące pomocą i przekwalifikowaniem byłych więźniów), budynków, które przyczynią się do rozwoju działalności gospodarczej i zatrudnienia (z wyjątkiem prac remontowo-instalacyjnych w indywidualnych mieszkaniach), w tym:
 - a) izolację, remont, przebudowę fasad i dachów budynków,
 - b) remont, przebudowę, adaptację pomieszczeń,
 - c) budowę, remont, przebudowę instalacji w budynkach: grzewczych, wodno-kanalizacyjnych, gazowych, elektrycznych,
 - d) zagospodarowanie przyległego terenu (np. budowa, remont, przebudowa ogrodzeń i małej architektury),
- 12) przebudowę, wymianę lub remont infrastruktury wodno-kanalizacyjnej, elektrycznej, grzewczej i gazowej w rewitalizowanych obiektach publicznych, usługowych,
- 13) regenerację, rehabilitację i zabudowywanie pustych przestrzeni publicznych, w tym: remont lub przebudowę placów, rynków, parkingów, placów zabaw dla dzieci, publicznych toalet miejskich, małej architektury (np. tarasy widokowe, fontanny, ławki, kosze na śmieci), miejsc rekreacji, terenów zielonych (zieleń wysoka, niska i trawniki) oraz prace restauracyjne na terenie istniejących parków,
- 14) poprawę funkcjonalności ruchu kołowego, ruchu pieszego i estetyki przestrzeni publicznych rewitalizowanego terenu, w tym:
 - a) remont, przebudowę lub modernizację dróg lokalnych (gminnych lub powiatowych) i ulic prowadzących do dzielnic mieszkalnych oraz komunalnych dróg osiedlowych (m.in.: wzmocnienie podbudowy jezdni, polepszenie stanu nośności, wymiana i poszerzenie nawierzchni) oraz małych obiektów inżynierskich,
 - b) budowę, remont lub przebudowę chodników i przejść dla pieszych, jak również wszelkie inne prace infrastrukturalne lub zakup wyposażenia pozwalający zwiększyć bezpieczeństwo pieszych, rowerzystów lub zwierząt (np. budowa, przebudowa lub remont ścieżek rowerowych),
- 15) przygotowanie projektu, dokumentacji technicznej i przetargowej, studium wykonalności projektu, raportu oddziaływania na środowisko, kosztorysów oraz nadzór urbanistyczny, architektoniczny, konserwatorski i budowlany, obsługę geodezyjną oraz usługi dotyczące zarządzania projektem.

353 Ochrona, poprawa i odtworzenie środowiska naturalnego**1. Wsparcie zarządzania ochroną środowiska.**

Wydatki na:

- 1) opracowanie baz danych dotyczących lasów, jakości gleb, wód, powietrza,
- 2) tworzenie systemów pomiaru zanieczyszczeń w miastach oraz systemów informowania mieszkańców o poziomie zanieczyszczeń,
- 3) utworzenie sieci stacji kontrolnych i ostrzegawczych w zakresie jakości wód,
- 4) tworzenie map terenów zalewowych,
- 5) tworzenie systemów monitoringu środowiska, w tym reagowania na zagrożenia,
- 6) tworzenie systemów informacji przeciwpowodzowej,
- 7) zakup wyposażenia związanego z inwestycją i niezabudowanych nieruchomości nierozzerwalnie związanych z projektem,
- 8) przygotowanie terenu pod budowę, w tym prace geodezyjne, ziemne, budowlano-montażowe, instalacyjne, wykończeniowe,
- 9) przygotowanie projektu (przeprowadzenie prac studialnych, ekspertyz, badań geologicznych) i dokumentacji technicznej, studium wykonalności, raportu oddziaływania na środowisko, prace projektantów, architektów, przygotowanie dokumentacji przetargowej i przetargu, nadzór inwestorski.

2. Przeciwdziałanie powodziom.

Wydatki na:

- 1) regulacje cieków wodnych (pogłębianie, zapory, stabilizacja brzegów, prace remontowe w korytach rzecznych),
- 2) tworzenie polderów (włączając wykorzystanie naturalnych sposobów przeciwdziałania powodzi, takich jak obsadzanie roślinnością, zalesianie) oraz odtwarzanie naturalnych terenów zalewowych,
- 3) budowę i modernizację wałów przeciwpowodzowych wraz z drogami dojazdowymi,
- 4) budowę i modernizację małych zbiorników retencyjnych i stopni wodnych w ramach tzw. małej retencji,
- 5) ochronę brzegów morskich,
- 6) zakup wyposażenia związanego z inwestycją i niezabudowanych nieruchomości nierozzerwalnie związanych z projektem,
- 7) przygotowanie terenu pod budowę, w tym prace geodezyjne, ziemne, budowlano-montażowe, instalacyjne, wykończeniowe,

- 8) przygotowanie projektu (przeprowadzenie prac studialnych, ekspertyz, badań geologicznych) i dokumentacji technicznej, studium wykonalności, raportu oddziaływania na środowisko, prace projektantów, architektów, przygotowanie dokumentacji przetargowej i przetargu, nadzór inwestorski.

3. Ochrona środowiska związana z rewitalizacją obszarów miejskich.

Wydatki na:

- 1) remont lub przebudowę infrastruktury technicznej, szczególnie w zakresie ochrony środowiska na terenie zdegradowanych obszarów miejskich, w tym:
 - a) budowę, remont lub przebudowę sieci kanalizacyjnych i innych urządzeń do oczyszczania, gromadzenia, odprowadzania i przesyłania ścieków,
 - b) budowę, remont lub przebudowę kanalizacji deszczowej,
 - c) wymianę elementów konstrukcyjnych zawierających azbest w budynkach publicznych (poza celami mieszkaniowymi),
 - 2) budowę, remont lub przebudowę sieci wodociągowych, ujęć wody i urządzeń służących do gromadzenia i uzdatniania wody oraz urządzeń regulujących ciśnienie wody,
 - 3) zakup wyposażenia związanego z inwestycją i niezabudowanych nieruchomości nierozzerwalnie związanych z projektem,
 - 4) przygotowanie terenu pod budowę, w tym prace geodezyjne, ziemne, budowlano-montażowe, instalacyjne, wykończeniowe,
 - 5) przygotowanie projektu (przeprowadzenie prac studialnych, ekspertyz, badań geologicznych) i dokumentacji technicznej, studium wykonalności, raportu oddziaływania na środowisko, prace projektantów, architektów, przygotowanie dokumentacji przetargowej i przetargu, nadzór inwestorski.
- 4. Ochrona środowiska związana z rewitalizacją obszarów przemysłowych i powojkowych.**

Wydatki na:

- 1) zakładanie parków lub zalesianie oczyszczonego obszaru w celu nadania mu funkcji turystycznych lub rekreacyjnych,
- 2) budowę, przebudowę lub remont podstawowej infrastruktury komunalnej, w szczególności w zakresie ochrony środowiska naturalnego na obszarach przemysłowych i powojkowych, w tym:
 - a) budowę, przebudowę lub modernizację sieci wodociągowych, ujęć wody, urządzeń służących do gromadzenia i uzdatniania wody oraz urządzeń regulacji ciśnienia wody,

- b) budowę, przebudowę lub modernizację oczyszczalni ścieków,
 - c) budowę, remont lub przebudowę sieci kanalizacyjnych i innych urządzeń do oczyszczania, gromadzenia, odprowadzania i przesyłania ścieków,
 - d) budowę, remont lub przebudowę kanalizacji deszczowej,
 - e) rekultywację gruntów, usuwanie niebezpiecznych materiałów,
 - f) budowę, remont lub przebudowę systemów odwadniających,
- 3) przygotowanie terenu pod budowę, w tym prace geodezyjne, ziemne, budowlano-montażowe, instalacyjne, wykończeniowe,
 - 4) zakup wyposażenia związanego z inwestycją i niezabudowanych nieruchomości nierozzerwalnie związanych z projektem,
 - 5) przygotowanie projektu (przeprowadzenie prac studialnych, ekspertyz, badań geologicznych) i dokumentacji technicznej, studium wykonalności, raportu oddziaływania na środowisko, prace projektantów, architektów, przygotowanie dokumentacji przetargowej i przetargu, nadzór inwestorski.

354 Utrzymywanie i odbudowa dziedzictwa kulturowego

Ochrona dziedzictwa kulturowego, a także w wyjątkowych przypadkach budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury związanej z kulturą, pod warunkiem że w znaczący sposób oddziałuje ona gospodarczo na rozwój regionu i prowadzi do tworzenia stałych miejsc pracy.

Wydatki na:

- 1) adaptację zabytków techniki i architektury w celu zwiększenia atrakcyjności turystycznej regionu,
 - 2) rewitalizację, konserwację, renowację, rewaloryzację, zachowanie, modernizację, adaptację historycznych i zabytkowych obiektów wraz z ich otoczeniem,
 - 3) rewitalizację, konserwację, renowację, rewaloryzację, zachowanie, modernizację, adaptację publicznych obiektów przemysłowych wraz z ich otoczeniem oraz ich przystosowanie do celów kulturalnych,
 - 4) systemy zabezpieczeń obiektów dziedzictwa kulturowego na wypadek zagrożeń (np. przed włamaniami, pożarem itp.),
 - 5) budowę, rozbudowę i modernizację publicznej infrastruktury kulturalnej przyczyniającej się do aktywnego udziału społeczeństwa w kulturze,
 - 6) restaurację i rewitalizację obiektów dziedzictwa kulturowego,
- 7) budowę i modernizację infrastruktury kultury, w szczególności zaplecza kulturalnego i rozrywkowego — sale koncertowe i wystawowe, amfiteatry,
 - 8) prace inwestycyjne i związane z procesem inwestycyjnym, w tym: przygotowanie terenu pod budowę, prace ziemne, budowlano-montażowe, instalacyjne, wykończeniowe,
 - 9) zakup wyposażenia związanego z inwestycją i niezabudowanych nieruchomości nierozzerwalnie związanych z projektem,
 - 10) przygotowanie projektu (przeprowadzenie prac studialnych, ekspertyz, badania geologiczne) dokumentacji technicznej i przetargowej, w tym przygotowanie studium wykonalności, raportu oddziaływania na środowisko, opinie konserwatorskie oraz prace projektantów, architektów i konserwatorów, nadzór inwestorski oraz usługi zarządzania projektem.

36 Infrastruktura społeczna i ochrony zdrowia publicznego

1. Wzmacnianie funkcjonowania regionalnych ośrodków diagnostycznych i terapeutycznych zapewniających specjalistyczną opiekę medyczną udzielaną zarówno w formie stacjonarnej, jak i ambulatoryjnej oraz podniesienie standardu świadczonych usług medycznych przez zakłady opieki zdrowotnej i lokalne ośrodki zdrowia.

Wydatki na:

- 1) przebudowę i modernizację obiektów związanych z infrastrukturą ochrony zdrowia,
- 2) wymianę wyeksploatowanych nośników energii na bardziej ekonomiczne i ekologiczne,
- 3) termoizolację budynków,
- 4) przebudowę i wyposażenie sal operacyjnych,
- 5) przebudowę i wyposażenie sal zabiegowych,
- 6) dostosowanie obiektów do potrzeb pacjentów, w szczególności osób niepełnosprawnych,
- 7) zakup systemów informatycznych poprawiających zarządzanie,
- 8) zakup sprzętu komputerowego,
- 9) modernizację oraz zakup nowych urządzeń medycznych,
- 10) budowę i wyposażenie centrów powiadamiania ratunkowego,
- 11) adaptację wyposażenia zakładów opieki zdrowotnej dla potrzeb ratownictwa medycznego,
- 12) zakup i wyposażenie środków transportu sanitarnego (karetki: reanimacyjne, wypadkowe, noworodkowe) oraz modernizację samolotów i helikopterów na potrzeby ratownictwa medycznego,

- 13) certyfikaty zarządzania jakością,
- 14) zakup sprzętu do diagnostyki i terapii, w szczególności: chorób układu krążenia oraz chorób nowotworowych, m.in.: mammografy, tomografy, sprzęt do angiografii inwazyjnej, sprzęt do koronarografii, sprzęt dla ratownictwa medycznego, sprzęt radiologiczny z możliwością tworzenia obrazów cyfrowych i możliwością analizy telemetrycznej, aparaty USG, EEG, EKG, aparaty do hemodializy, endoskopy z torem wizyjnym wraz z osprzętem do sterylizacji,
- 15) prace inwestycyjne budowlano-montażowe, instalacyjne, wykończeniowe, zakup sprzętu związanego z inwestycją,
- 16) przygotowanie projektu (przeprowadzenie prac studialnych, ekspertyz), dokumentacji technicznej i przetargowej, w tym przygotowanie studium wykonalności oraz prace projektantów i architektów, nadzór inwestorski oraz usługi zarządzania projektem.

2. Wyrównanie szans w dostępie do edukacji pomiędzy uczniami z obszarów wiejskich i miejskich oraz poprawa dostępu społeczności lokalnych do podstawowej infrastruktury sportowej.

Wydatki na:

- 1) budowę nowych i przebudowę, rozbudowę istniejących obiektów dydaktycznych (w szczególności budynków szkolnych, przedszkolnych, laboratoriów dydaktycznych, sal do praktycznej nauki zawodu w szkołach ponadgimnazjalnych),
- 2) budowę nowych i przebudowę, rozbudowę istniejących bibliotek,
- 3) budowę nowych i przebudowę, rozbudowę istniejących obiektów sportowych (w szczególności sal gimnastycznych, basenów, boisk sportowych, stadionów, hal sportowych),
- 4) budowę nowych i przebudowę, rozbudowę istniejących obiektów infrastruktury społeczno-edukacyjnej (w szczególności burs, internatów, stołówek),
- 5) budowę, rozbudowę i przebudowę infrastruktury technicznej i sanitarnej,
- 6) wyposażenie obiektów sportowych, dydaktycznych i społeczno-edukacyjnych,
- 7) zagospodarowanie otoczenia obiektów,
- 8) prace inwestycyjne i związane z procesem inwestycyjnym, w tym: przygotowanie terenu pod budowę, prace ziemne, budowlano-montażowe, instalacyjne, wykończeniowe, zakup sprzętu i niezabudowanych nieruchomości związanych z realizacją projektu, nadzór inwestorski,
- 9) przygotowanie projektu (przeprowadzenie prac studialnych, ekspertyz, badania geologiczne), dokumentacji technicznej (w tym: przygotowanie

studium wykonalności, raportu o oddziaływaniu na środowisko) i przetargowej, prace projektantów, architektów oraz usługi dotyczące zarządzania projektem.

3. Polepszenie infrastruktury społeczno-edukacyjnej służącej prowadzeniu działalności dydaktycznej na poziomie wyższym oraz działalności rozwojowej, naukowo-badawczej powiązanej z dydaktyką na poziomie wyższym.

Wydatki na:

- 1) budowę nowych (lub rozbudowę), przebudowę istniejących obiektów dydaktycznych, w tym: laboratoriów dydaktycznych, pracowni komputerowych, bibliotek, wyposażenie obiektów infrastruktury społeczno-edukacyjnej w kampusach, w tym: akademików i stołówek, obiektów służących prowadzeniu działalności dydaktycznej lub naukowo-badawczej powiązanej z dydaktyką na poziomie wyższym oraz obiektów naukowo-badawczych w szkołach wyższych,
- 2) budowę, rozbudowę lub modernizację obiektów sportowych w szkołach wyższych lub kampusach,
- 3) budowę, rozbudowę lub modernizację infrastruktury technicznej i sanitarnej w szkołach wyższych,
- 4) zagospodarowanie otoczenia obiektów (wyłącznie jako jeden z elementów realizacji projektów wymienionych w pkt 1—3),
- 5) wyposażenie obiektów wymienionych w pkt 1—3, prace inwestycyjne i związane z procesem inwestycyjnym, w tym: przygotowanie terenu pod budowę, prace ziemne, budowlano-montażowe, instalacyjne, wykończeniowe, zakup sprzętu i niezabudowanych nieruchomości związanych z realizacją projektu, nadzór inwestorski,
- 6) przygotowanie projektu (przeprowadzenie prac studialnych, ekspertyz, badania geologiczne), dokumentacji technicznej (w tym: przygotowanie studium wykonalności, raportu o oddziaływaniu na środowisko) i przetargowej, prace projektantów, architektów oraz usługi dotyczące zarządzania projektem.

4 Różne

41 Pomoc techniczna i działania innowacyjne (EFRR, EFS, Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnej — EFOiGR, Finansowy Instrument Wspierania Rybołówstwa — FIWR)

411 Przygotowanie, wdrożenie, monitorowanie, upowszechnianie

Wsparcie działań służących zapewnieniu powszechnego dostępu do informacji o możliwościach ubiegania się o dofinansowanie ze środków funduszy strukturalnych na realizację projektów, w szczególności dla: potencjalnych odbiorców pomocy, regionalnych i lokalnych władz oraz innych właściwych władz publicznych, organizacji zawodowych i środowisk

przedsiębiorców, partnerów gospodarczych i społecznych, organizacji pozarządowych, podmiotów działających na rzecz promocji równości szans między kobietami i mężczyznami.

Techniczne i finansowe wsparcie procesów zarządzania, wdrażania, monitorowania, kontroli oraz prac Komitetu Monitorującego, Komitetów Sterujących, służące sprawnej realizacji programów operacyjnych, a także efektywnemu wykorzystaniu środków z funduszy strukturalnych; przygotowanie dokumentów programujących na następny okres programowania na lata 2007—2013.

Zarządzanie i wdrażanie programu, prace studyjne, wymiana doświadczeń, popularyzacja i inne środki pomocy technicznej.

Wydatki na:

1) wsparcie skierowane na proces wyboru i selekcji projektów, w szczególności:

a) ekspertyzy, studia, oceny i doradztwo w zakresie zadań wynikających z projektów na rzecz wsparcia procesu wyboru i selekcji projektów,

b) doradztwo techniczne dla promotorów projektów dotyczących konstrukcji projektu, przeprowadzania oceny projektów i grup projektów pod kątem ich kwalifikacji, zgodności z prawem UE i politykami wspólnotowymi,

c) udzielanie pomocy w zakresie doradztwa i szkoleń specjalistycznych, przy ewentualnym tworzeniu struktury konsorcyjnej (lub innej formy partnerstwa) odpowiedzialnej za realizację i finansowanie projektu na poziomie regionalnym i lokalnym,

d) obsługę działalności Komitetu Sterującego jako organu wspierającego Instytucję Zarządzającą przy wyborze i weryfikacji projektów,

e) organizację prac Komitetów Sterujących dokonujących oceny i selekcji projektów oraz uczestnictwo przedstawicieli Instytucji Zarządzającej w posiedzeniach Komitetów Sterujących,

f) obsługę Grup Roboczych do spraw oceny projektów, łącznie z wynagrodzeniami oraz zwrotem określonych wydatków poniesionych przez ekspertów zewnętrznych,

g) szkolenia (także szkolenia uzupełniające) w zakresie procesu wyboru i selekcji projektów dla pracowników Instytucji Zarządzającej, Instytucji Pośredniczących i Beneficjentów Końcowych (instytucji wdrażających), szkolenia innych instytucji (w tym europejskich instytucji finansowych) zaangażowanych we wdrażanie projektów, jak również dla członków Komitetu Sterującego, Grup Roboczych, także w zakresie opracowania przez Instytucję Zarządzającą, we współpracy z międzynarodowymi instytucjami finansowymi, programów zmierzających do pobu-

denia komercyjnych instytucji finansowych, w tym banków i przedsiębiorstw leasingowych, do współfinansowania środków pochodzących z funduszy strukturalnych,

2) wsparcie skierowane na zarządzanie:

a) doradztwo, wsparcie eksperckie dla Instytucji Zarządzającej, Komitetów Sterujących w zakresie metod weryfikacji i wyboru projektów, które kwalifikują się do wsparcia w ramach programu,

b) doradztwo dla Instytucji Zarządzającej, Beneficjentów Końcowych (instytucji wdrażających) oraz innych podmiotów odpowiedzialnych za wdrażanie programu w zakresie usprawnienia systemu zarządzania, łącznie z opracowywaniem analiz dotyczących przyjętego systemu zarządzania i prawidłowości dokonywanych operacji,

c) szkolenia uzupełniające dla kadry zaangażowanej w zarządzanie i wdrażanie programu (członków korpusu służby cywilnej i innych pracowników zaangażowanych w zarządzanie i wdrażanie programu),

d) szkolenia i inne formy kształcenia dla pracowników Instytucji Zarządzającej, Instytucji Pośredniczących oraz Beneficjentów Końcowych (instytucji wdrażających), uczestniczących w zarządzaniu i wdrażaniu programu,

e) doradztwo w zakresie zapewniania prawidłowości realizowanych w ramach programu działań i operacji, uwzględniające wymagania prawne — wspólnotowe oraz krajowe,

f) tłumaczenia na potrzeby zarządzania i wdrażania programu,

g) zatrudnienie personelu i zakup sprzętu komputerowego i oprogramowania dla celów realizacji zadań w zakresie zarządzania programem, przygotowaniu, wyborem, wdrażaniem i monitorowaniem działań (w tym wydatki na wynagrodzenia, włącznie ze składkami na ubezpieczenia społeczne oraz Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych),

3) bieżącą pomoc doradczą w zakresie wdrażania programów operacyjnych dla instytucji wdrażających,

4) organizację i przeprowadzanie szkoleń dla pracowników i osób zaangażowanych we wdrażanie programu,

5) wymianę doświadczeń między instytucjami wdrażającymi program,

6) popularyzowanie znajomości programu wśród odbiorców pomocy,

7) usługi dla personelu zaangażowanego we wdrażanie programu (przygotowanie dokumentacji przetargowej na wybór firmy obsługującej Komitet

Monitorujący, Sterujący, wsparcie zarządzania, monitoringu, kontroli i audytu),

- 8) wynagrodzenia (łącznie ze składkami na ubezpieczenia społeczne oraz Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych) dla osób oddelegowanych lub zatrudnionych przez Instytucję Zarządzającą, Instytucje Pośredniczące oraz Beneficjentów Końcowych (instytucje wdrażające) w celu wdrażania zadań związanych z przygotowaniem, oceną, wyborem i monitorowaniem działań (projektów lub programu), audytem, kontrolą oraz wynagrodzenia pracowników zatrudnionych na potrzeby obsługi Komitetu Monitorującego, Komitetu Sterującego programem oraz regionalnych komitetów sterujących (w zakresie wdrażania programu),
- 9 realizację projektów związanych z monitorowaniem:
- a) wsparcie w zakresie zapewniania prawidłowego monitorowania działań określonych w programie, łącznie z uaktualnianiem rozwiązań systemowych,
 - b) ekspertyzy na temat usprawnienia systemu monitorowania,
 - c) podniesienie efektywności administracji niezbędnej do monitorowania programu oraz oddziaływania programu na środowisko,
 - d) obsługę techniczną działalności Komitetu Monitorującego i jego podkomitetów (w tym koszty administracyjne i koszty organizacji spotkań),
 - e) obsługę ekspercką Komitetu Monitorującego,
 - f) monitoring, prowadzenie kontroli i audyt programu,
 - g) doradztwo w zakresie opracowywania dla Komisji Europejskiej rocznych sprawozdań z wdrażania programu, w szczególności w zakresie opracowywania zestawień dotyczących wskaźników monitorowania programu i opisu rezultatów programu,
 - h) szkolenia i inne formy kształcenia dla pracowników Instytucji Zarządzającej, Instytucji Pośredniczących oraz Beneficjentów Końcowych (instytucji wdrażających), uczestniczących w monitorowaniu programu,
 - i) szkolenia i doszkalanie członków Komitetu Monitorującego w zakresie monitoringu,
 - j) obsługę prac Komitetu Monitorującego program, z uwzględnieniem kosztów administracyjnych, kosztów organizacji spotkań oraz kosztów związanych z pracą Komitetu Monitorującego program (w szczególności kosztów dojazdu członków Komitetu, kosztów związanych z przygotowaniem graficznym oraz dystrybucją materiałów przekazywanych Komitetowi Monitorującemu oraz przygotowywanych przez Komitet Monitorujący),
 - k) obsługę prac Komitetów Sterujących programem, z uwzględnieniem kosztów administracyjnych, kosztów organizacji spotkań oraz kosztów związanych z pracą Komitetów (w szczególności kosztów dojazdu członków Komitetów, kosztów związanych z przygotowaniem graficznym oraz dystrybucją materiałów przekazywanych Komitetowi Sterującemu oraz przygotowywanych przez Komitet Sterujący),
 - l) przygotowanie i przedłożenie przez Instytucję Zarządzającą sprawozdań na temat wdrażania programu do Komisji Europejskiej, po zatwierdzeniu przez Komitet Monitorujący,
 - m) zbieranie danych ze źródeł innych niż statystyka państwowa (ekspertyzy na temat metodologii efektywnego monitorowania elementów programu),
- 10) realizację projektów związanych z kontrolą finansową:
- a) pomoc doradczą oraz szkolenia dla komórek audytu wewnętrznego i Jednostki Monitorująco-Kontrolnej w zakresie prawidłowego stosowania obowiązujących zasad i procedur kontrolnych,
 - b) pomoc doradczą i szkolenia w zakresie oceny projektów pod kątem ich kwalifikowalności oraz zgodności z prawem UE i politykami wspólnotowymi,
 - c) przeprowadzenie audytu zewnętrznego (organizacyjnego i finansowego) przez niezależną firmę audytorską na zlecenie jednostki kontroli finansowej w Instytucji Zarządzającej,
 - d) szkolenia i inne formy kształcenia dla pracowników Instytucji Zarządzającej, Instytucji Pośredniczących oraz Beneficjentów Końcowych (instytucji wdrażających), uczestniczących w kontroli finansowej,
 - e) prowadzenie kontroli w miejscu realizacji projektu,
- 11) zatrudnienie personelu zaangażowanego w przygotowanie, wybór, ocenę, monitorowanie, kontrolę i audyt projektów i programu, a także kontrolę finansową i weryfikację płatności (wynagrodzenie oraz inne wydatki, np. na pokrycie kosztów wynajmu i remontu powierzchni biurowej) w ramach programu oraz w procesie przygotowania dokumentów programowych na lata 2007—2013,
- 12) organizację prac paneli ekspertów oraz Komisji Oceny Projektów (KOP-ów) — finansowanie kosztów oceny projektów,
- 13) organizację prac Komitetu Monitorującego oraz Podkomitetów Monitorujących komponent regionalny oraz uczestnictwo przedstawicieli Instytucji Zarządzającej w posiedzeniach Podkomitetów Mo-

- onitorujących komponent regionalny, a także zbieranie i analizę danych na potrzeby procesu wdrażania i monitorowania pomocy,
- 14) przygotowanie specyfikacji przetargowej oraz przeprowadzenia procedury przetargowej,
 - 15) implementację programu, zakup i instalację wyposażenia oraz zakup materiałów, na potrzeby implementacji programu,
 - 16) zakup sprzętu komputerowego i oprogramowania,
 - 17) organizację i realizację szkoleń służących podnoszeniu kwalifikacji osób biorących udział w procesie zarządzania, wdrażania, monitorowania lub kontroli pomocy, w tym członków komitetów monitorującego i sterujących,
 - 18) szkolenia i warsztaty robocze dla Instytucji Zarządzającej, Instytucji Pośredniczących, Beneficjentów Końcowych (instytucji wdrażających), Regionalnych Instytucji Finansujących (RIF) oraz dla potencjalnych ostatecznych odbiorców (beneficjentów),
 - 19) udział w innych formach szkolenia osób odpowiedzialnych za zarządzanie, wdrażanie, monitorowanie lub kontrolę pomocy,
 - 20) organizację i obsługę konferencji, seminariów, spotkań informacyjno-promocyjnych dla potencjalnych beneficjentów oraz dotyczących założeń programu operacyjnego na następny okres programowania,
 - 21) organizację i obsługę spotkań promujących najlepsze stosowane praktyki,
 - 22) przygotowanie dokumentów programujących na następny okres programowania,
 - 23) zakup sprzętu biurowego, teleinformatycznego i materiałów biurowych na potrzeby organizowania akcji promocyjnych lub informacyjnych, zakup i instalację komputerowych systemów zarządzania, monitorowania i ewaluacji,
 - 24) kampanię informacyjną promującą program, przygotowanie i eksploatację strony internetowej promującej program,
 - 25) działania promocyjne w mediach, w tym opracowanie materiałów oraz ich rozpowszechnianie,
 - 26) przygotowanie i wykonanie tablic lub znaków informacyjnych,
 - 27) opracowanie, wydanie oraz dystrybucję materiałów informacyjnych lub promocyjnych na temat programu, a także publikację dokumentów związanych z jego wdrażaniem (również na nośnikach elektronicznych),
 - 28) projektowanie, aktualizację lub utrzymanie stron oraz domen internetowych,
 - 29) szkolenia dla członków komitetów monitorujących oraz komitetów sterujących,
 - 30) organizowanie szkoleń w zakresie bezpieczeństwa ruchu drogowego,
 - 31) wsparcie eksperckie w zakresie zarządzania, oceny, wyboru i monitorowania pomocy lub projektów,
 - 32) pomoc doradczą dla Instytucji Zarządzającej, Instytucji Pośredniczących, Beneficjentów Końcowych (instytucji wdrażających) w zakresie monitorowania i ewaluacji działań w ramach programów operacyjnych,
 - 33) wsparcie kadrowe dla Instytucji Zarządzającej programem, Instytucji Pośredniczących, Beneficjentów Końcowych (instytucji wdrażających) w procesie zarządzania, wdrażania, monitorowania i kontroli finansowej działań wynikających z programu,
 - 34) funkcjonowanie Komitetu Monitorującego i Sterującego,
 - 35) zakup i instalację sprzętu komputerowego koniecznego do prawidłowego funkcjonowania Instytucji Zarządzającej, Instytucji Pośredniczących, Beneficjentów Końcowych (instytucji wdrażających),
 - 36) zakup i instalację pozostałych urządzeń elektronicznych wyposażenia biurowego,
 - 37) remont, adaptację i modernizację pomieszczeń biurowych przeznaczonych dla pracowników zajmujących się zarządzaniem, wdrażaniem, monitorowaniem, kontrolą, oceną i ewaluacją programu,
 - 38) doradztwo dla Komisji Oceny Projektów w zakresie metod wyboru i weryfikacji projektów, które kwalifikują się do wsparcia w ramach programu,
 - 39) przeprowadzanie audytu zewnętrznego dla Beneficjentów Końcowych (instytucji wdrażających),
 - 40) kontrole projektów wdrażanych przez Ostatecznych Odbiorców (beneficjentów) w miejscu ich realizacji,
 - 41) obsługę działalności Komisji Oceny Projektów.
- 412 Ocena (ewaluacja)**
- Wydatki na:
- 1) administrowanie obsługi jednostki oceny (z wyłączeniem kosztów związanych z wynagrodzeniami pracowników),
 - 2) ewaluację programów,
 - 3) ewaluację dokonywaną przez ewaluatorów zewnętrznych,
 - 4) tłumaczenia niezbędne w procesie ewaluacji,
 - 5) opracowanie ekspertyz, analiz, studiów i koncepcji na rzecz rozwijania i doskonalenie metodologii i standardów ewaluacji,
 - 6) wypracowanie standardów ewaluacji,
 - 7) zbieranie informacji i gromadzenie danych,

- 8) zapewnienie ekspertyz, odpowiedzi, badań, analiz potrzebnych dla jednostki oceny do wypełnienia nałożonych na nią zadań,
- 9) pomoc doradczą oraz szkolenia w zakresie prowadzenia przez Instytucję Zarządzającą, Instytucje Pośredniczące, Beneficjentów Końcowych (instytucji wdrażających) bieżącej oceny programu,
- 10) opracowanie studiów i analiz dla Instytucji Zarządzającej, Instytucji Pośredniczących, Beneficjentów Końcowych (instytucji wdrażających) w zakresie:
 - a) efektywnego monitorowania oraz właściwej oceny procesu wdrażania programu operacyjnego,
 - b) wykorzystania środków oraz zgodności realizowanych w jego ramach projektów z prawem europejskim i politykami wspólnotowymi,
- 11) ocenę bieżącej realizacji projektów oraz ocenę rezultatów projektów.

413 Badania

Wydatki na:

- 1) wykonanie studiów, analiz i ekspertyz związanych z realizacją programu, opracowań ewaluujących program,
- 2) przygotowanie analiz, badań, raportów oraz finansowanie pomocy ekspertów zewnętrznych w celu opracowania optymalnego systemu wdrażania programu.

414 Działania innowacyjne

Działania innowacyjne obejmujące studia, projekty pilotażowe i demonstracje mające na celu wdrażanie przyjaznych dla środowiska i efektywnych ekonomicznie technik i technologii oraz poprawę systemów zarządzania.

415 Działania informacyjne i promocyjne

Działania służące informowaniu opinii publicznej o roli UE w zakresie wspierania rozwoju regionów oraz o osiągniętych rezultatach tego wsparcia. Rozwój narzędzi informacyjnych i promocyjnych, pomocy w promocji programów i ich działań, jak również informowania potencjalnych odbiorców pomocy i opinii publicznej w zakresie możliwości oferowanych przez programy operacyjne, rezultatów pomocy oraz roli UE we wspieraniu realizacji przedmiotowych programów.

Wydatki na:

- 1) opracowanie i dystrybucję materiałów informacyjnych, promocyjnych i szkoleniowych,
- 2) przygotowanie i publikację biuletynu informacyjnego, materiałów prasowych,
- 3) wydawanie publikacji i biuletynów informacyjnych,

- 4) przygotowanie i upowszechnianie materiałów informacyjnych — aktualnych dokumentów programowych, podręczników procedur wdrażania, broszur, folderów i innych publikacji,
- 5) opracowanie i prowadzenie strony internetowej programu,
- 6) stworzenie i administrowanie stronami internetowymi,
- 7) konferencje prasowe,
- 8) konferencje regionalne i spotkania informacyjne dla przedstawicieli środowisk biznesu,
- 9) warsztaty medialne dla pracowników instytucji zarządzającej odpowiedzialnych za promocję i komunikację z otoczeniem, mające na celu profesjonalne przygotowanie do kontaktów z mediami,
- 10) zatrudnienie pracowników kontraktowych zajmujących się informacją i promocją,
- 11) stworzenie, wyposażenie i utrzymanie punktów informacyjnych,
- 12) wydawanie i dystrybucję opracowywanych aktualnych oficjalnych tekstów programu wraz z podręcznikami zawierającymi wytyczne do korzystania ze środków określonych w programie,
- 13) informowanie i szkolenia w zakresie opracowywania materiałów informacyjnych o obszarach interwencji programów operacyjnych oraz rezultatach wsparcia udzielanego w ramach programów,
- 14) opracowanie i wdrożenie systemu bieżącego informowania o realizacji programu, jego zmianach oraz realokacjach środków,
- 15) pomoc doradczą w zakresie tworzenia szczegółowych planów promocji,
- 16) pomoc doradczą i szkolenia w zakresie dostarczania informacji o możliwościach uzyskania wsparcia w ramach programu, przygotowywanie wniosków, udzielanie porad na temat wniosku,
- 17) wsparcie realizacji strategii promocji poprzez pomoc doradczą i wsparcie organizacyjne w zakresie:
 - a) komunikacji zewnętrznej, w tym: obsługę, aktualizację i rozwój strony internetowej poświęconej funduszom strukturalnym oraz wsparcie przy organizacji spotkań informacyjnych Beneficjentów Końcowych (instytucji wdrażających) programu,
 - b) komunikacji wewnętrznej, w tym: wsparcie dla informacyjnej grupy roboczej, wsparcie organizacji seminariów informacyjnych dla pracowników i warsztatów medialnych dla urzędników wyższego szczebla, opracowywanie i wydawanie bieżących materiałów informacyjnych,

- 18) organizację i obsługę konferencji, seminariów i spotkań tematycznych służących informowaniu i promocji programu,
- 19) pomoc doradczą i szkolenia oraz inne formy kształcenia w zakresie prowadzenia przez Instytucję Zarządzającą, Instytucje Pośredniczące i Beneficjentów Końcowych (instytucje wdrażające) bieżącej (on-going) oceny programu,
- 20) opracowywanie studiów i analiz dla Instytucji Zarządzającej, Instytucji Pośredniczących oraz Beneficjentów Końcowych (instytucji wdrażających) w zakresie:
 - a) efektywnego monitorowania oraz właściwej oceny procesu wdrażania programu,
 - b) wykorzystania środków określonych w programie oraz zgodności realizowanych w jego ramach projektów z prawem europejskim i politykami wspólnotowymi,
- 21) szkolenia trenerów,
- 22) pomoc w tworzeniu i utrzymywaniu sieci regionalnych punktów informacyjnych, promujących wiedzę o funduszach strukturalnych oraz dostarczających informacji dla beneficjentów,
- 23) pomoc doradczą dla Instytucji Zarządzającej, Instytucji Pośredniczących, Beneficjentów Końcowych (instytucji wdrażających) w zakresie promocji działań,
- 24) tworzenie i utrzymywanie telefonicznych stanowisk informacyjnych,
- 25) organizację spotkań informacyjnych, w tym tzw. dni otwartych, służących promocji i przejrzystości działań instytucji wdrażających.